

Årsrapport 2014

Innhold

3	Fylkesrådmannens forord		
4	Økonomiske nøkkeltall		
7	Strategiske utfordringer		
9	Styring og organisasjon		
9 12 15	Politisk styring Organisasjon Styring og kontroll		
19	Administrasjon, fellestjenester og folkehelse		
19 20 23 24 24 26 27 29	Mål og måloppnåelse Aktiviteter og resultater Endringsbehov Folkehelse Mål og måloppnåelse Aktiviteter og resultater Endringsbehov Økonomisk analyse		
31	Videregående opplæring		
31 33 42 45	Mål og måloppnåelse Aktiviteter og resultater Endringsbehov Økonomisk analyse		
47	Tannhelse		
47 49 50 53	Mål og måloppnåelse Aktiviteter og resultater Endringsbehov Økonomisk analyse		
55	Regional utvikling		
55 57 64 65	Mål og måloppnåelse Aktiviteter og resultater Endringsbehov Økonomisk analyse		
67	Areal og transport		
67 69 76 78	Mål og måloppnåelse Aktiviteter og resultater Endringsbehov Økonomisk analyse		
80	Økonomisk status og utvikling		
80 83 85 87 89 90	Driftsregnskapet Investeringsregnskapet Balanseregnskapet Finans Eierskap Fremtidsutsikter		

Forsidebilde:
Fylkesordfører Terje Riis-Johansen delte ut pris til Moflata skole som vant sykkelkampanjen På farta til skolen.

Foto: Tom Marius Holen

Fylkesrådmannens forord

Et bærekraftig Telemark krever at vi sammen tar ansvar for å skape gode levekår for alle. Fylkeskommunen jobber for skoler med gode og inkluderende læringsmiljø, tilrettelegging for gang- og sykkelveier, kulturopplevelser for alle aldersgrupper, sosiale møteplasser og sunn og god tannhelse. Gjennom våre tjenester må vi sikre at alle får de samme mulighetene til livskvalitet og mestring, og til å ta sunne valg. Vi har i denne årsrapporten valgt å ha folkehelse som et gjennomgangstema for å vise bredden i fylkeskommunens folkehelsearbeid og for å øke vår egen bevissthet for den enkelte avdelings ansvar. Det ligger et mulighetsrom for positiv helseutvikling i alt vi gjør.

Telemark fylkeskommune har over flere år hatt fokus på videreutvikling av våre styringsdokumenter som et godt grunnlag for politisk styring og prioritering og god målstyring i våre avdelinger. Gjennom årsrapporten skal vi kunne se om vi har nådd de mål vi satte for året som gikk og samtidig legge grunnlaget for videre aktivitet.

Lederutviklingsprogrammet Veksthus for ledere startet opp dette året og skal videreføres frem til sommeren 2015. Her har vi fokus på at vår målstyring ikke bare skal preges av tall og «harde» fakta. Vi er en stor organisasjon og ønsker å ha et positivt fokus på de muligheter som ligger gjennom medarbeidere som både er inspirerte og motiverte for å utvikle gode tjenester for befolkningen. Vi er inne i en prosess med forenkling og forankring av vårt verdigrunnlag der vi skal kunne balansere målstyringen i en effektiv produksjon basert på organisasjonens verdier.

I 2014 er det også gjort tydelige grep knyttet

til kontrollsystemer og rutiner. Vi forvalter store ressurser på vegne av fylket vårt og må kunne sikre at dette foregår i tråd med politiske vedtak og innen forsvarlige driftsmessige rammer. Året har vist at etablering av gode kontrollrutiner ikke er til hinder for å drive aktivt utviklingsarbeid. Årsrapporten viser stor bredde både gjennom organisasjonsutvikling, kompetanseutvikling og oppfølging av digital strategi med betydelige kvalitets- og effektiviseringsgevinster. Vår medarbeiderundersøkelse viser i hovedsak et bilde av ansatte som ser utviklingspotensialet i sitt arbeid og som trives på jobb.

Generelt viser årsrapporten positive resultater innen alle fagavdelinger. Dette året er det naturlig å fremheve tannhelsetjenesten, som etter mange år med økonomisk underskudd i driften, leverer positivt driftsresultat både når det gjelder intern drift og når det gjelder utviklingen i tannhelse hos befolkningen. Det resultat som vises her synliggjøres som en god anledning til å vinke tjenestetilbudet inn mot de brukerne som i fremtiden har størst behov.

Dette året har regjeringen startet opp en kommune- og regionreform. Stortinget synes å ønske seg et regionnivå med større enheter enn dagens fylkeskommuner. Fylkesordførerkollegiet i KS fattet enstemmig vedtak om at fylkeskommunene ønsker å ta en aktiv rolle i utredninger og diskusjon om et fremtidig regionalt folkevalgt nivå.

Netto driftsresultat i Telemark fylkeskommune ble i 2014 på 3,1 prosent. Dette er bedre enn budsjettert, men under anbefalt nivå for fylkeskommuner på 4 prosent. Tjenesteområdene har vist god økonomi-

Fylkesrådmann Evy-Anni Evensen

Foto: Max Emanuelson

styring gjennom året. Det er bare areal og transport og videregående opplæring som har merforbruk i forhold til budsjett. Det er videregående opplæring som har størst merforbruk på 12,7 millioner kroner. Skolene står overfor store utfordringer knyttet til nedgang i antall 16-18 åringer og reduserte økonomiske rammer. Med de investeringer som alt er vedtatt, vil god budsjettstyring bli en kritisk faktor for å tilpasse driften til reduserte rammer i årene fremover.

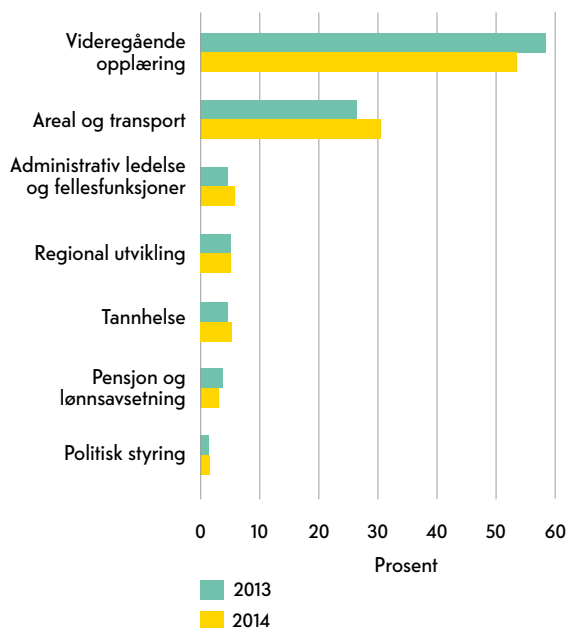
Jeg håper at både næringsliv, kommuner og andre samarbeidspartnere gjennom 2014 har fått et innblikk i og sett de gode mulighetene et konstruktivt samarbeid med fylkeskommunen kan medvirke til for hele Telemark. En stor takk til alle som bruker energi og innsatsvilje til beste for Telemark!

Evy-Anni Evensen

Evy-Anni Evensen
fylkesrådmann

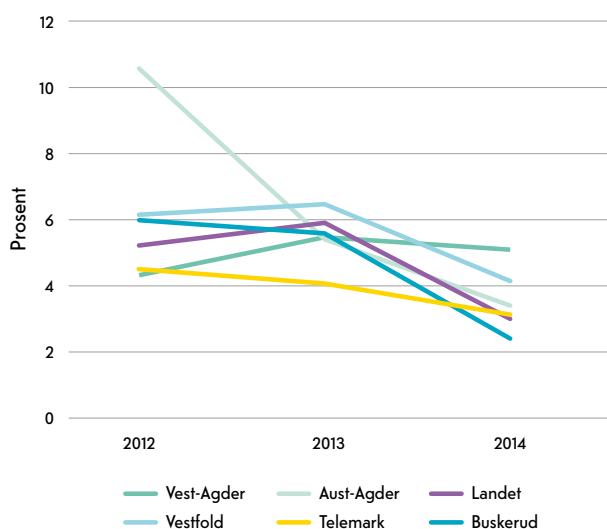
Figur 1: Tjenesteområdene i prosent av samlede netto driftsutgifter

Kilde: Årsregnskap 2013 og 2014

Figur 2: Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

Økonomiske nøkkeltall

Hva gikk pengene til i 2014?

Figur 1 viser hvordan driftsutgiftene fordeler seg mellom fylkeskommunens tjenesteområder. Videregående opplæring er det største området, og utgjør om lag 54 prosent av netto driftsutgifter i 2014. I 2013 utgjorde videregående opplæring 58,7 prosent av netto driftsutgifter. Areal og transport utgjør 30,2 prosent av totalen, mot 26,7 prosent i 2013. Til sammen utgjør disse to områdene om lag 84 prosent av fylkeskommunens netto driftsutgifter. Netto driftsutgifter i prosent av totale netto driftsutgifter er kommentert nærmere under hvert tjenesteområde.

Økonomiske mål

- Netto driftsresultat (resultatgrad) på 3 prosent
- Avsetning av positivt premieavvik til senere års forpliktelser
- Avsetning til rentebufferfond så lenge renten er lavere enn 5 prosent
- Avsette regnskapsmessige mindreforbruk til disposisjonsfond
- Finansiere merforbruk i driften innenfor driftsrammene

Netto driftsresultat

Fylkeskommunen hadde i 2014 et positivt netto driftsresultat på 3,1 prosent. Dette er noe over måltall og landsgjennomsnittet, men under anbefalt nivå på 4 prosent. Netto driftsresultat i Telemark fylkeskommune er også svakere i 2014 enn de to foregående årene.

Netto driftsresultat blir regnet som hovedindikator for mål på økonomisk balanse i kommuner og fylkeskommuner, og gir uttrykk for hva fylkeskommunen har til disposisjon til avsetninger og investeringer. Et netto driftsresultat på 4 prosent vil sikre økonomisk balanse. Teknisk beregningsutvalg for kommunal økonomi har i 2014 oppjustert anbefalt nivå for fylkeskommunene fra 3 til 4 prosent. Økningen skyldes at fylkeskommunene får rammetilskudd som er ment å bruke på investeringer innen samferdsel.

Premieavvik

Av årets premieavvik på 53 millioner kroner var det bare rom for å avsette 24,4 millioner kroner til fond. Resterende 28,7 millioner kroner av årets premieavvik ble inntektsført i driftsregnskapet. Premieavviket er forskjellen på det fylkeskommunene betaler i pensjonspremie, og utgiftsført beløp i regnskapet. Uten inntektsføring av årets premieavvik ville netto driftsresultat vært på 0,9 prosent i 2014.

Rentebufferfond

Det er ikke avsatt midler til rentebufferfond i 2014. I budsjettet lå det inne en målsetting om å bygge rentebuffer i perioder der rentenivået er under fem prosent. De økonomiske målsettingene er endret i Langtidsprioriteringer 2015-2018 (LTP) ved at målsetting om avsetning til rentebufferfond er erstattet med krav om

egenfinansieringsandel av investeringene. Renteutgiftene ble derfor nedjustert i løpet av 2014, for å dekke svikt i skatteinntektene.

Avvik fra budsjett

I årsregnskap for 2014 vises merforbruk for to områder. Merforbruk på tjenesteområdene er forutsatt dekket inn enten i 2015 eller over tre år. Det var ikke noe mindreforbruk å avsette til disposisjonsfond i 2014. Bunnlinjen i 2014 (mer/mindreforbruk) endte på kroner null. Fylkeskommunen har hatt mindreforbruk i forhold til budsjett de seks foregående årene.

Fylkesrådmannen har fullmakt til å avsette årets premieavvik til fond. Det var ikke rom for å avsette hele årets premieavvik i regnskapet for 2014, og avsetningen ble redusert slik at årets merforbruk totalt ble kroner null.

De siste årene har skatteinntektene blitt høyere enn budsjettet, mens skatteinntektene i 2014 ble 10 millioner kroner lavere enn justert budsjett og 33 millioner kroner lavere enn opprinnelig budsjett.

Tabell 1 viser avvik fra budsjett på hvert tjenesteområde. Videregående opplæring har størst negativt avvik og har et merforbruk på 12,7 millioner kroner. Areal og transport har også et merforbruk i 2014.

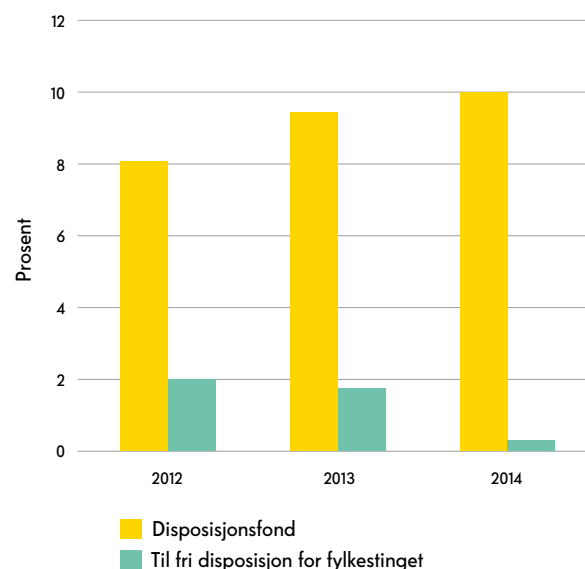
Disposisjonsfond

Disposisjonsfond er et mål på hvilken økonomisk buffer fylkeskommunen har. Fondet viser hvor mye fylkeskommunen har satt av til senere års drifts- og investeringsformål, og er derfor et uttrykk for økonomisk handlefrihet. Anbefalt nivå på disposisjonsfond er på 5-10 prosent av driftsinntektene. Telemark fylkeskommunes disposisjonsfond er innenfor denne anbefalingen.

En stor del av fondet er imidlertid allerede disponert gjennom politiske vedtak. 7 millioner kroner er til fri disposisjon for fylkestinget, tilsvarende 0,3 prosent av driftsinntektene. Tar vi også hensyn til saldering av budsjettet med bruk av disposisjonsfond i 2015 er hele disposisjonsfondet allerede disponert.

Figur 3: Disposisjonsfond og fond til fri disposisjon for fylkestinget i prosent av driftsinntekter

Kilde: Årsregnskap 2013 og 2014

Tabell 1: Budsjettavvik fordelt på tjenesteområder

Kilde: Årsregnskap 2014

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Politisk	25 142	29 508	4 366	14,8
Adm. ledelse og fellesfunksjoner	124 767	128 892	4 124	3,2
Videregående opplæring	932 857	920 152	-12 705	-1,4
Tannhelsetjenesten	63 431	65 847	2 417	3,7
Regional utvikling	74 993	75 710	717	0,9
Areal og transport	483 427	481 459	-1 968	-0,4
Pensjon og lønnsavsetning	53 266	58 148	4 882	8,4
Felles	-1 757 883	-1 759 717	-1 833	0,1

Telemark fylkeskommune jobber for at alle skal få flere leveår med god helse

Strategiske utfordringer

Telemark fylkeskommunes samfunnsoppdrag er å utvikle Telemark og levere gode tjenester til innbyggere og brukere. Dette krever en organisasjon med kompetente medarbeidere og gode arbeidsprosesser som sikrer kvalitet og effektivitet. Det er i Langtidsprioriteringer (LTP) definert følgende overordnede strategiske utfordringer:

- Hovedutfordringen for Telemark er å øke befolkningsveksten og få flere arbeidsplasser. Tilgang til arbeid er en forutsetning for økt befolkningsvekst.
- For å utvikle robuste arbeidsplasser må innovasjonskraften styrkes i næringsliv og offentlig sektor gjennom økt forskning og forsterket regionalt, nasjonalt og internasjonalt samarbeid. For å sikre realisering av nye, prioriterte investerings- og utviklingstiltak må det satses sterkere på økt finansiering fra nasjonale og internasjonale virkemidler.
- For å utvikle næringslivet og øke tilgangen til større arbeidsmarkeder kreves effektive kommunikasjonsløsninger gjennom satsing på jernbane og veg. Telemark må velge areal- og transportløsninger som bidrar til næringsutvikling og fremmer miljøvennlige transportformer, god folkehelse og god samfunnsøkonomi.
- For Telemark fylkeskommune gir dette en hovedutfordring om å ta tydelige grep om næringsutvikling, arealbruk og infrastruktur som har mest mulig direkte betydning for en positiv arbeidsplassutvikling.
- For å øke utdannings- og kunnskapsnivået i fylket krever det en felles satsing på et sammenhengende utdanningsløp fra barnehage til høyskole og universitet.
- Fylkeskommunen må utvikle mer forpliktende former for samhandling, både med kommunene og andre sentrale aktører i fylket. Det må også etableres langsiktige regionale allianser (regionbygging) med aktører utenfor fylket der det er hensiktsmessig for å øke gjennomføringskraften.
- Fylkeskommunen må øke ressursutnyttelsen gjennom satsing på digitale løsninger, kvalitetsutvikling og intern samhandling. Fylkeskommunen skal ha folkehelse og internasjonalt arbeid som tverrgående satsinger i alle fagavdelinger.
- Fylkeskommunen må sikre en kompetent organisasjon som kan løse morgendagens utfordringer gjennom kompetanseutvikling, lederutvikling og god bedriftskultur.

Møteplasser for felles utfordringer

Telemarkskvelden i Oslo ble gjennomført for første gang i 2013 og ble fulgt opp i 2014 med fylkesordførers nyttårstreff og Fotavtrykk Telemark.

Dette er viktige møteplasser der ulike aktører i offentlig, privat og frivillig sektor samles om viktige saker for Telemark. Møteplassene er et ledd i satsingen Invest in Telemark, som har mål om å synliggjøre Telemarks fortrinn for mulige investorer og enkeltbedrifter – internasjonalt, nasjonalt og i fylket.

Gjennom Invest in Telemark har Telemark fylkeskommune inngått et samarbeid med Innovasjon Norge Telemark for å skape vekst via digital synlighet. Prosjektet Telemark Online har en tilnærmet samlet IT- og webnæring i Telemark med på laget. Høsten 2014 ble det gjennomført en pilot med stor suksess. Samtlige deltakere opplevde å ha økt sin kompetanse på bruk av digitale verktøy og har satt i gang tiltak for å øke sin digitale synlighet. I januar 2015 rulles prosjektet ut i hele fylket, med 100 bedrifter av ulik størrelse fra alle regioner i fylket.

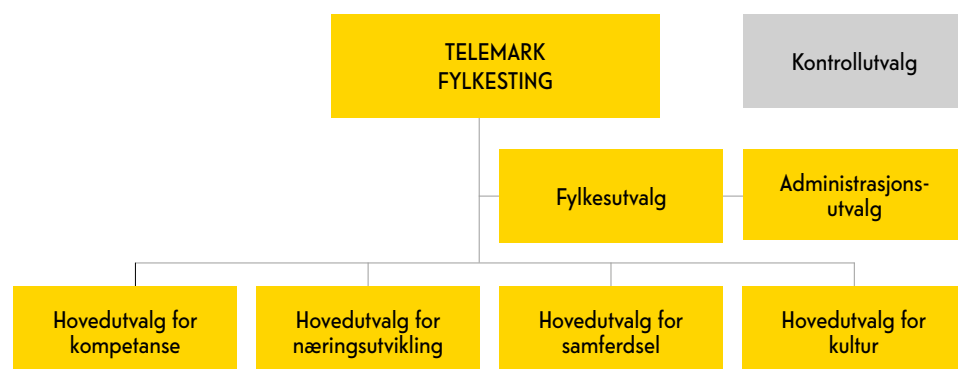
// God helse skaper levedyktige lokalsamfunn,
og gode lokalsamfunn fremmer god helse

Styring og organisasjon

Politisk styring

Figur 4: Politisk organisering i Telemark fylkeskommune

Politiske organ

Fylkestinget består av 41 folkevalgte representanter. Fylkestinget ledes av fylkesordfører Terje Riis-Johansen (Sp). Lise Wiik (Ap) er varaordfører.

Fylkesutvalget har elleve representanter. De fire hovedutvalgene for samferdsel, kultur, kompetanse og næringsutvikling har elleve representanter hver.

Fylkesordfører Terje Riis-Johansen

Foto: Max Emanuelson

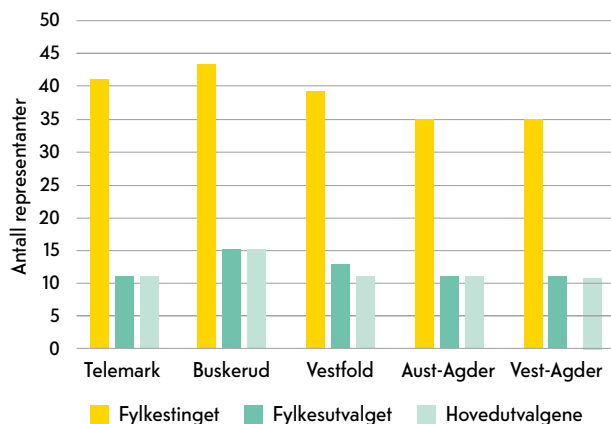

Skolehelsetjenesten i videregående skoler i Telemark ble styrket med 1 million kroner i 2014

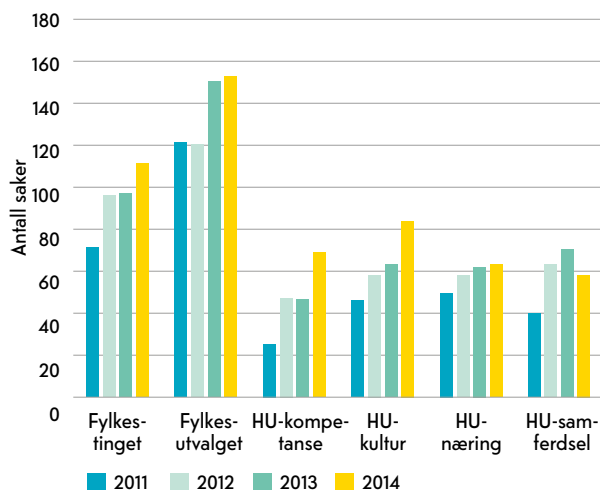

Telemark fylkeskommune bevilget 1,2 millioner kroner til en samarbeidsavtale med Odd for å styrke folkehelse og merkevaren Telemark

Figur 5: Antall representanter i politiske organ

Figur 6: Antall behandlede saker i Telemark fylkeskommune

Telemark har færre representanter i fylkesting, fylkesutvalg og hovedutvalg enn Buskerud, men flere representanter i fylkestinget enn Vestfold og Agderfylkene (figur 5).

Møter og saker

I 2014 hadde fylkestinget seks møter, mens fylkesutvalget hadde ni møter. To av møtene i fylkestinget var ekstraordinære møter i forbindelse med høringer om høyskolesamarbeid

og utviklingsplan for Sykehuset Telemark.

Hovedutvalg for kompetanse og hovedutvalg for kultur har hatt seks møter hver, hovedutvalg for næringsutvikling har hatt sju møter og hovedutvalg for samferdsel har hatt ti møter.

Det har vært en markant økning i antall saker i de ulike politiske utvalgene de siste årene (figur 6). Det er vanskelig å peke på direkte årsaker til dette.

Foto: Dan Riis

Økonomisk analyse

Tabell 2: Økonomiske nøkkeltall – politisk styring

Kilde: KOSTRA*

*Utgiftene er omregnet til 2014-kroner, slik at utgiftene er mer sammenlignbare over år. Økning i utgifter viser derfor økning i reelle utgifter, ut over generell lønns- og kostnadsvekst i kommunene (deflator)

	2012	2013	2014
Netto driftsutgifter pr. innbygger	153	166	173

Tabell 3: Netto driftsutgifter, budsjett og avvik 2014

	Tall i 1000 kr			
	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Politisk ledelse og utvalg	14 248	17 663	3 415	19,3
Tilskudd politiske parti	5 622	6 394	771	12,1
Kontrollutvalget	5 272	5 451	179	3,3
Sum politisk styring	25 142	29 508	4 366	14,8

Telemark fylkeskommune har økende utgifter til politisk styring. På landsbasis er utgiftene redusert med 3,9 prosent fra 2013, mens utgiftene er økt med 7,7 prosent i Telemark.

I Telemark holdes fylkesting på hotell rundt i fylket, mens andre fylkeskommuner har egnede møtelokaler på Fylkeshuset. Kombinert med godtgjøringene gir dette et høyere

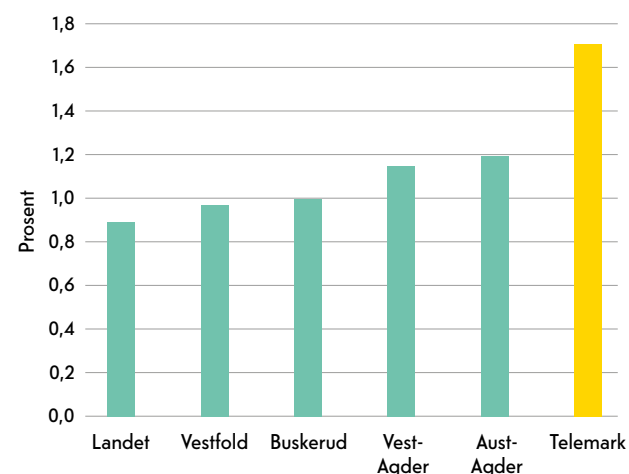
utgiftsnivå i Telemark enn i de øvrige fylkeskommunene.

Budsjettavvik for politisk styring har de siste årene vist mindreforbruk.

Årets avvik knyttet til politisk styring ligger i samme størrelse som tidligere år. Erfaringene etter tre år av valgperioden er at ressursbehovet har vært mindre enn budsjettet.

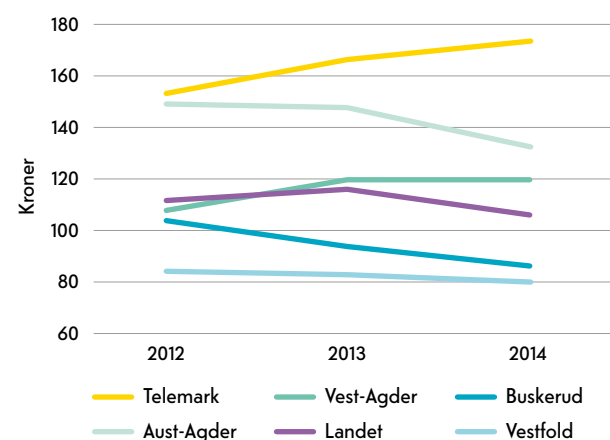
Figur 7: Netto driftsutgifter til politisk styring 2014 sammenlignet med andre fylker og hele landet

Kilde: KOSTRA

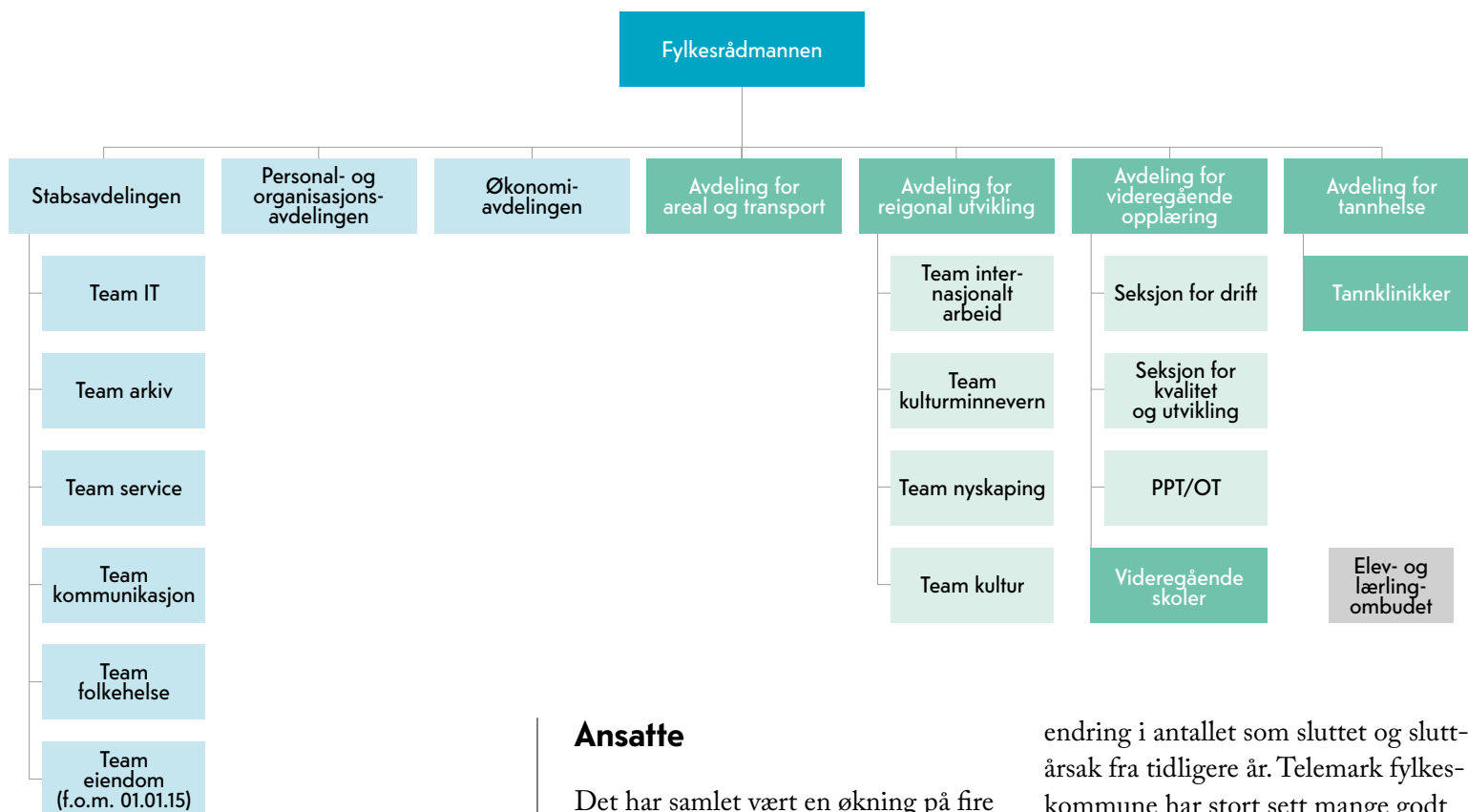
Figur 8: Netto driftsutgifter til politisk styring pr. innbygger i kroner sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

Organisasjon

Figur 9: Administrativ organisering i Telemark fylkeskommune

Ansatte

Det har samlet vært en økning på fire ansatte i Telemark fylkeskommune i 2014 (tabell 4). Nesten seks av ti ansatte er kvinner, og gjennomsnittsalderen er 47 år. Det er 478 deltidsansatte og de har i gjennomsnitt en stillingsprosent på 66. Det er en nedgang på tolv ansatte i deltidsstillinger.

Turnover viser andelen som har sluttet i løpet av året i forhold til gjennomsnittlig antall ansatte (1.1 og 31.12.). Turnover på 11 prosent er lik som i 2013. Til sammen sluttet 178 personer i løpet av 2014. Det er ingen vesentlig

endring i antallet som sluttet og sluttårsak fra tidligere år. Telemark fylkeskommune har stort sett mange godt kvalifiserte søkere til utlyste stillinger.

Telemark fylkeskommune har som mål at andel ansatte over 62 år skal være minst 12,5 prosent. Andelen har sunket fra 11,9 prosent i 2013 til 9 prosent i 2014.

Ledelse

Ved utgangen av 2014 var det 129 lederstillinger i fylkeskommunen. 48 prosent av lederne var kvinner. Det er en økning på tre prosent fra 2013. For toppledere

Tabell 4: Ansatte i Telemark fylkeskommune pr. 31.12.2014

Virksomhet	Antall ansatte	Endring fra 2013	Årsverk	Andel kvinner	Andel deltid	Gj.sn. alder	Andel over 60 år	Turn-over
Administrasjon	190	-1	183	60	12	47	13	9 %
Tannhelseklinikker	130	+2	114	82	35	46	22	5 %
Skoler	1196	+11	1070	57	33	48	16	10 %
Læringer/øvrige ansatte*	55	-8	52	33	16	38	16	44 %
Totalt	1582	+4	1418	58	30	47	16	11 %

* Gruppen inneholder læringer, tillitsvalgte, Stillingsbanken, Karrieresenteret, Telemark Utviklingsfond, Telemarkskanalen, TFK Eiendom og Telemarkskanalen Regionalpark

(fylkesrådmann, fylkesrådmannens ledergruppe og virksomhetsledere) var andelen kvinner 50 prosent. Det var totalt 24 toppledere i 2014. For øvrige ledere var andelen kvinner 48 prosent. Totalt var det 105 mellomledere.

Kvinnelige mellomledere hadde 95,8 prosent av menns årslønn i 2014 mot 95,5 prosent i 2013.

Likelønn

For pedagogisk personale har kvinnelige lærere og skoleledere en årslønn som er 1,7 prosent lavere enn mannlige (figur 11). Forskjellen har vært stabil siden 2011. Noe kan forklares med at kvinnene i snitt er ett år yngre og har 1,5 års mindre tjenestetid. Totalt er det 931 medarbeidere i denne yrkesgruppen.

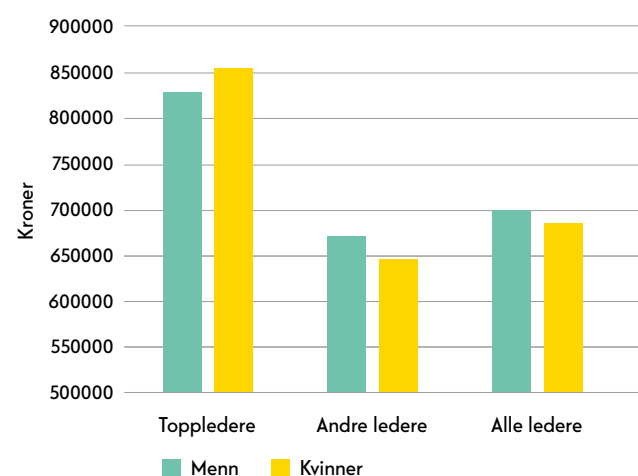
For ikke-pedagogisk personale ved skolene er gjennomsnittslønnen for menn og kvinner tilnærmet lik. Kvinner tjener 0,2 prosent mindre enn menn. Gjennomsnittslønn for denne gruppen er 376 598 kroner. Det er totalt 276 ansatte i gruppen.

For rådgivere i administrasjonen har lønnsforskjellen mellom menn og kvinner økt med 0,1 prosentpoeng fra 2013. Gjennomsnittslønn for kvinner var 548 015 kroner. Det var totalt 102 ansatte i gruppen. De kvinnelige rådgiverne har i gjennomsnitt to år kortere tjenestetid og er tre år yngre enn mennene. Ved de lokale forhandlingene fikk kvinnene en lønnsøkning på 3,5 prosent og menn 3,4 prosent.

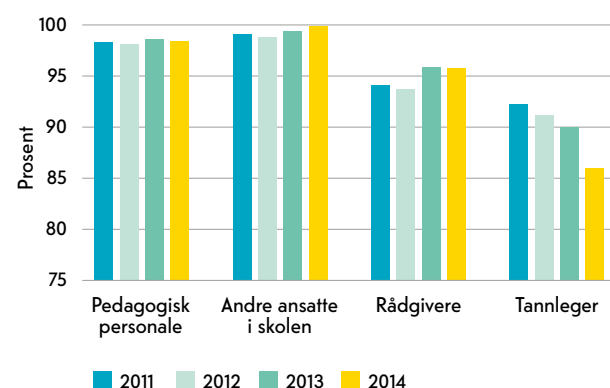
Kvinnelige tannleger tjente 86 prosent av årslønnen til sine mannlige kolleger. Forskjellen økte med 3,9 prosentpoeng det siste året. Det pågår fortsatt et generasjonsskifte innen tannhelse. De kvinnelige tannlegene har i snitt sju år kortere tjenestetid og er ti år yngre enn mannlige tannleger. Gjennomsnittslønnen for kvinner i denne gruppen var 620 639 kroner. Det er totalt 38 ansatte i gruppen. Ved de lokale forhandlingene fikk kvinnene en lønnsøkning på 3,5 prosent og menn 3,3 prosent.

Bortsett fra ikke-pedagogiske personale ved skolene har lønnsforskjellen mellom kvinner og menn økt i 2014.

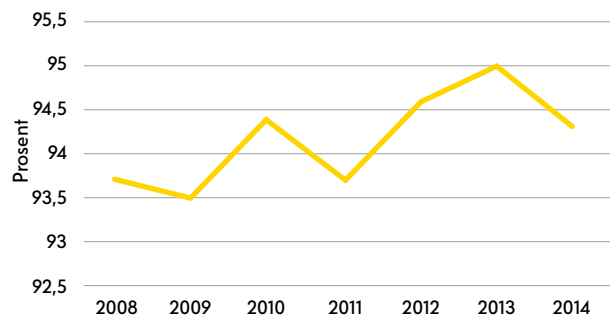
Figur 10: Gjennomsnittlig årslønn for ledere i Telemark fylkeskommune 2014

Figur 11: Kvinners årslønn i prosent av menns årslønn for utvalgte områder

Figur 12: Andel ansatte på jobb i Telemark fylkeskommune

Tabell 5: Registrerte avvik i Telemark fylkeskommune

Avvik*	2013	2014
Totalt antall avvik	185	251
Avvikskategorier:		
Andre HMS hendelser	57	106
Arbeidsmiljø	68	69
Nestenuhell	21	27
Personskade	45	52
Vold/trusler	10	19

*Et avvik kan være registrert i flere kategorier

Mangfold

Fylkestinget har tidligere vedtatt retningslinjer for mangfold for Telemark fylkeskommune. 60 ansatte er registrert med annet statsborgerskap enn norsk. Dette er sju flere enn i 2013. 15 ansatte er registrert med nordisk statsborgerskap, 34 fra Europa for øvrig, og elleve fra andre deler av verden. Omtrent en tredjedel av alle ansatte har ikke registrert statsborgerskapet sitt. Det er ikke rapportert noen brudd på retningslinjene i 2014.

På jobb

Telemark fylkeskommune har mål om at ansatte skal være minimum 95 prosent på jobb. Denne målsettingen ble ikke nådd i 2014 da de ansatte i snitt var 94,3 prosent på jobb (figur 12).

Helse, miljø og sikkerhet

Fylkeskommunen fikk i 2014 ny handlingsplan for helse,- miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS) og inkluderende arbeidsliv (IA). Hensikten er at planen skal opprettholde og videreutvikle det systematiske HMS-arbeidet i fylkeskommunen. Virksomhetene skal kjennetegnes av et helsefremmende arbeidsmiljø.

Bedriftshelsetjenesten har gjennomført internkontroll ved Kragerø videregående skole, Hjalmar Johansen videregående skole og Skogmo videregående skole, samt ved Tannklinikken Midt-Telemark. Internkontrollen har ikke avdekket vesentlige mangler, men synliggjør at

det fremdeles er behov for opplæring i og bevisstgjøring om bruk av kvalitets- og avvikssystem, samt stoffkartoteksystemet med risikovurderinger.

Det har vært en økning i registrerte avvik på 36 prosent fra 2013 til 2014 (tabell 5). Det kan være en underrapportering når det gjelder registrerte avvik. Det arbeides aktivt med å fremme en melde- og forbedringskultur i organisasjonen.

Etikk

Retningslinjene for etikk i fylkeskommunen vektlegger hederlighet, ærlighet og åpenhet i alt som gjøres. Fylkeskommunen deltar i nettverk for korrupsjonsforebyggende tiltak med det formål å motarbeide alle former for korrupsjon og misbruk av stilling og posisjon. Fylkeskommunen er medlem i Transparency International.

Miljøfyrtårn

Fylkeshuset og fylkeskommunen er i 2014 godkjent etter hovedkontor-modellen. Dette innebærer at all felles informasjon om HMS, økonomi, stoffkartotek og innkjøp for alle virksomhetene kun rapporteres en gang hvert år. Tre skoler og fem tannklinikker vil bli sertifisert i løpet av 2015.

Alle virksomheter i fylkeskommunen vil være sertifisert som miljøfyrtårn innen utgangen av 2015.

Styring og kontroll

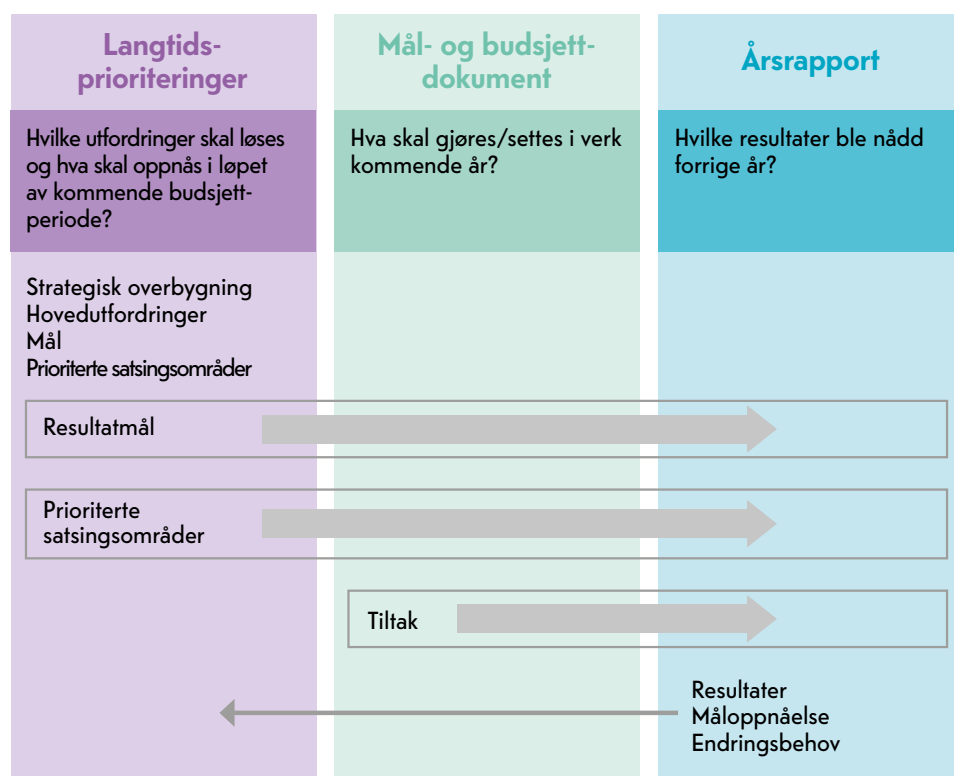
Styringssystemet

Styringsprosessen knyttet til budsjett og økonomiplan innebærer at hovedtrekkene i Langtidsprioriteringer (LTP) behandles i juni og at de prioriteringene fylkestinget da vedtar legges til grunn for arbeidet med neste års budsjett. Begrunnelsen for en slik todelt budsjettprosess er særlig knyttet til mer langsiktighet og tydeligere prioriteringer innenfor de ulike virksomhetsområdene. En slik styringsprosess skal også bidra til å tydeliggjøre sammenhengen mellom

mål og ressursbruk gjennom større vekt på resultat og måloppnåelse.

Det har vært et forbedringsområde å gjøre styringsdokumentene mer sammenhengende, mer strategiske og mer mål- og resultatorienterte. Sammenhengende styringsdokumenter innebærer at alle styringsdokumenter er basert på et felles strategisk grunnlag og på gjennomgående mål- og satsingsområder (figur 13). Det strategiske grunnlaget, mål og satsingsområder og endringer av dette defineres i Langtidsprioriteringer, mens aktiviteter og endringer av disse defineres i Mål- og budsjett-dokument (MoB). Årsrapporten skal tydeliggjøre resultater, grad av måloppnåelse og behovet for endring.

Figur 13: Sammenhengende styringsdokumenter i Telemark fylkeskommune

Sammenhengende styringsdokumenter og målstyring som verktøy for virksomhetsstyring skal sikre at politiske styringsorgan får bedre rapportering om resultater og effekter, og et bedre beslutningsgrunnlag for fremtidige prioriteringer. Samtidig bidrar dette til at styringsdokumentene får økt anvendelighet i den daglige driften.

Internkontroll og kvalitetssikring

Telemark fylkeskommune har et selvstendig ansvar for å føre kontroll med egen virksomhet og er regulert av mange lover og forskrifter innenfor de enkelte fag- og tjenesteområdene. Dette lov- og regelverket omhandler krav om risikostyring, internkontroll og avviksbehandling.

Arbeidet med internkontroll skal dekke hele virksomheten og omfatter internkontroll etter kommuneloven, arbeidsmiljølovgivningen og særlovgivningen. I 2014 er det gjort et systematisk arbeid og gjennomført flere tiltak for å sikre betryggende kontroll i fylkeskommunen.

For at ledere og medarbeidere i større grad skal ta i bruk og få et eierforhold til kvalitetssystemet er det gjennomført opplæring ved virksomhetene. Det har vært særlig oppmerksomhet rundt avvikshåndtering, og bevisstgjøring på hvorfor det er viktig å melde avvik. I tillegg har fylkeskommunen fulgt Effektiviseringsnettverk Helhetlig styring og kvalitetsutvikling og Nettverk for internkontroll i regi av KS.

Fylkeskommunen innførte KvalitetsLosen i 2013. KvalitetsLosen er et elektronisk kvalitetssystem som omfatter avviksbehandling, dokumentbibliotek og modul for risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS). Kvalitetssystemet samler all dokumentasjon på en felles plattform og sikrer at lovpålagte prosedyrer og dokumentasjon er oppdatert og tilgjengelig for organisasjonen.

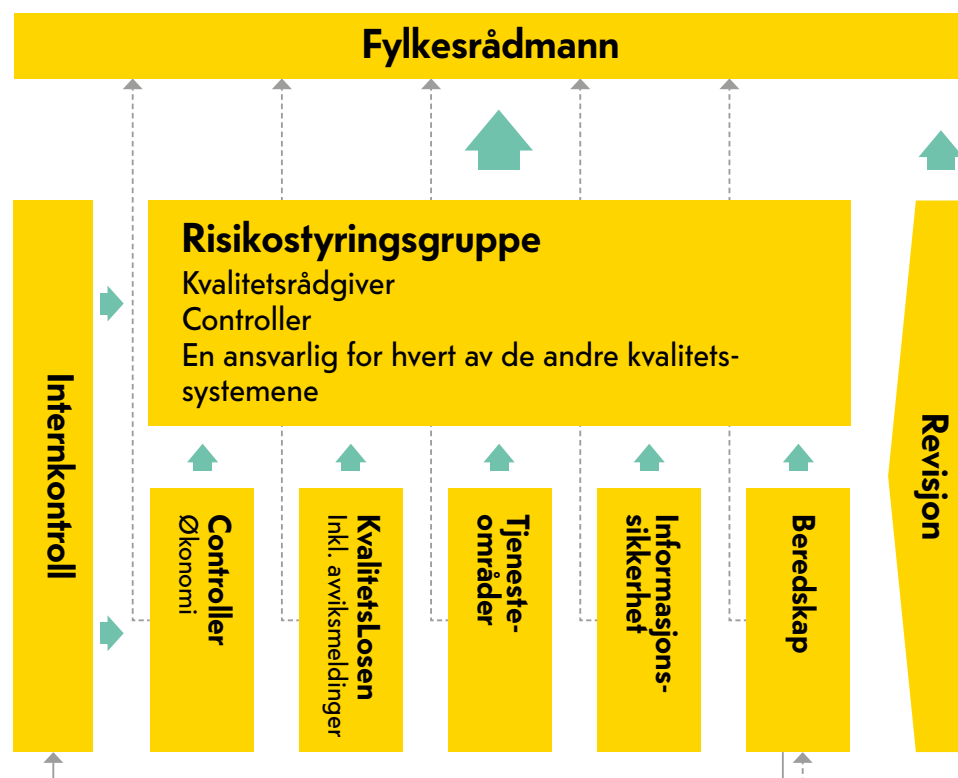
KvalitetsLosen fungerer både som oppslagsverktøy for dokumenter og opplæringsverktøy for nyansatte. Systemet har automatisk revisjonskontroll, og det foregår en kontinuerlig revisjon og videreutvikling av styringsdokumenter, prosedyrer og rutiner. Det er utarbeidet veiledere og sjekklister til hjelp i arbeidet med å få på plass dokumenterte internkontrollsystemer. Det er fastsatt egne rutiner for varsling via KvalitetsLosen.

Antall brukere av kvalitetstyringssystemet har økt med 43 prosent sammenliknet med 2013. Det har vært størst økning i avvismeldinger og behandling/lukking av HMS-avvik.

Som et ledd i arbeidet med å sikre betryggende kontroll, er det ansatt en ny kvalitetsrådgiver og en controller. Samtidig er det etablert en risikostyringsgruppe (figur 14). Gruppen har ansvaret for å koordinere prosesser for risikostyring innen HMS, økonomiforvaltning, informasjonssikkerhet, pasientsikkerhet og beredskap.

Det er utarbeidet metode og veiledning for gjennomføring av risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS)

Figur 14: Modell for risikostyring i Telemark fylkeskommune

i fylkeskommunen. Det er gjennomført opplæring i ROS for deltakere i risikostyringsgruppen, og risikoanalyser innenfor personalforvaltningsområdet.

Videre er det gjennomført dagsseminar om beredskap for virksomhetsledere i videregående skole, og arbeidet med overordnet beredskapsplan for Telemark fylkeskommune er igangsatt. Gjennomføring av risikovurdering og etablering/revisjon av lokale operative beredskapsplaner for virksomhetene vil ha særlig oppmerksomhet i 2015.

I det videre arbeidet med internkontroll vil fylkeskommunen i større grad

være avhengig av at internkontroll vektlegges i styringsdialoger, og at etterlevelse og resultater etterspørres. I arbeidet med å iverksette et internkontrollsystem innen informasjons-sikkerhet og personvern skal det innføres system for avvikshåndtering via KvalitetsLosen.

Arbeidet med internkontroll er et lederansvar og en kontinuerlig forbedringsprosess. Arbeidet med å følge opp og sørge for at enhetene har tilstrekkelig og oppdatert dokumentasjon vil også tas opp i ledersamlinger.

// Fysisk aktivitet og sunt kosthold er viktig for helse og trivsel

Administrasjon, fellestjenester og folkehelse

Dette området omfatter administrativ ledelse og fylkeskommunale fellesfunksjoner som ivaretas av stabsavdeling med folkehelse, personal- og organisasjonsavdeling og økonomiavdeling.

Mål og måloppnåelse

Brukerne skal være tilfredse med fylkeskommunale tjenester.

Bruker- og samarbeidsaktørundersøkelsen viste gjennomgående god tilfredshet med fylkeskommunale tjenester. God faglig veiledning er et av områdene som viste høy grad av tilfredshet.

Samarbeidende aktører skal oppleve god samhandling med fylkeskommunen.

Bruker- og samarbeidsaktørundersøkelsen viste at samhandlingen med eksterne aktører har et forbedringspotensial. Det er ønske om mer aktiv deltagelse fra fylkeskommunen i utviklingsprosjekter

og flere initiativ til medvirkning i utviklingsarbeid.

Relevante aktører skal oppleve fylkeskommunen som en aktiv, synlig og utviklingsrettet aktør.

Bruker- og samarbeidsaktørundersøkelsen viste at samhandlingen med eksterne aktører har et forbedringspotensial. Det er ønske om flere initiativ fra fylkeskommunen til nye utviklingsprosjekter.

Organisasjonen skal ha oppdaterte strategier og planer om framtidig behov for nødvendig og riktig kompetanse.

Kompetansutviklingsplan 2013-2015 ligger til grunn for årlige

140 barnehager og SFOer i Telemark har gjennomført kostholdsprogrammet Fiskesprell

Telemark fylkeskommune bevilget 2,5 millioner kroner til helsefremmende tiltak i Telemark i 2014

Tabell 6: Personale - administrativ ledelse og fellesfunksjoner

Personale	Ansatte	Årsverk	På jobb
Administrativ ledelse og fellesfunksjoner*	2012	81	76
	2013	80	77 92,8 %
	2014	88	85 94,2 %

* Økningen fra 80 ansatte i 2013 til 88 i 2014 skyldes blant annet endring i post- og arkivsystemet og enkelte personpolitiske tiltak

handlingsplaner. Handlingsplanen for kompetanseutvikling bygger på vedtatt personalpolitikk og personalstrategier. Kompetanseutvikling er dynamisk, den må utvikles og tilpasses. Det må utvikles ny plan i 2015.

Medarbeiderne skal oppleve læringsstrykk i organisasjonen.

Medarbeiderundersøkelsen viste at opplevelsen av læringstrykk i organisasjonen er middels god, men at det er rom for forbedringer.

Medarbeiderne skal oppleve god intern samhandling i organisasjonen.

Medarbeiderundersøkelsen viste at opplevelsen av intern samhandling i organisasjonen er god, men det er et forbedringspotensiale.

Alle virksomhetsområder skal sette i gang minst to prosjekter for fornyelse og effektivisering i perioden.

Innføring av nytt elektronisk saksbehandlings- og arkivsystem berører hele organisasjonen. Det fører blant annet til at det er lav terskel for å få arkivert materiale som det har vært utfordringer å få arkivert tidligere. E-post og vedlegg til e-post er gode eksempler. Ny teknologi gir store muligheter for å effektivisere en rekke arbeidsprosesser. Ved å fjerne manuelle operasjoner reduseres risikoen for at datagrunnlag blir feil, og arbeidsprosessene blir mer effektive. Gjennomgang av arbeidsprosesser med sikte på mer digitalisering er igangsatt på de ulike tjenesteområdene.

Aktiviteter og resultater

Organisasjonsutvikling

Lederutviklingsprogrammet Veksthus for ledere er igangsatt med 150 deltakere fordelt på seks samlinger over ett år. 18 lederrekrutter deltar også i programmet.

Veksthus for ledere er et tverrgående lederutviklingsprogram der målet er at lederne skal oppleve tilhørighet, skape innhold i gjennomgående ledelse, utvikle et felles begrepsapparat for utøvelse av ledelse, utvikle en felles organisasjons- og rolleforståelse, bidra til en felles lederkultur, og skape et felles verdsett som grunnlag for god ledelse. Lederutviklingen skal ha overføringsverdi til de ulike leder-teamene. 135 ledere er meldt opp til studiepoenggivende eksamen i lederutviklingsprogrammet.

Ved utgangen av 2014 ble det satt i gang en prosess for utvikling av et nytt verdsett med utgangspunkt i medarbeiderundersøkelsen. Verdiene skal synliggjøre forventninger til alle ansatte i Telemark fylkeskommune. Verdiene skal brukes av ledere ved ansettelse, i medarbeidersamtaler, i arbeidsmiljøprosesser, til kvalitet i samhandling internt og eksternt, som krav til adferd i møte med innbyggere og brukere og til evalueringskriterier for interne arbeidsprosesser.

Speed Matching er et tverrgående organisasjonsutviklingstiltak som har som mål at ansatte skal bli bedre kjent og stimulere til at flere jobber tverrfaglig. Flere ansatte på fylkeshuset har

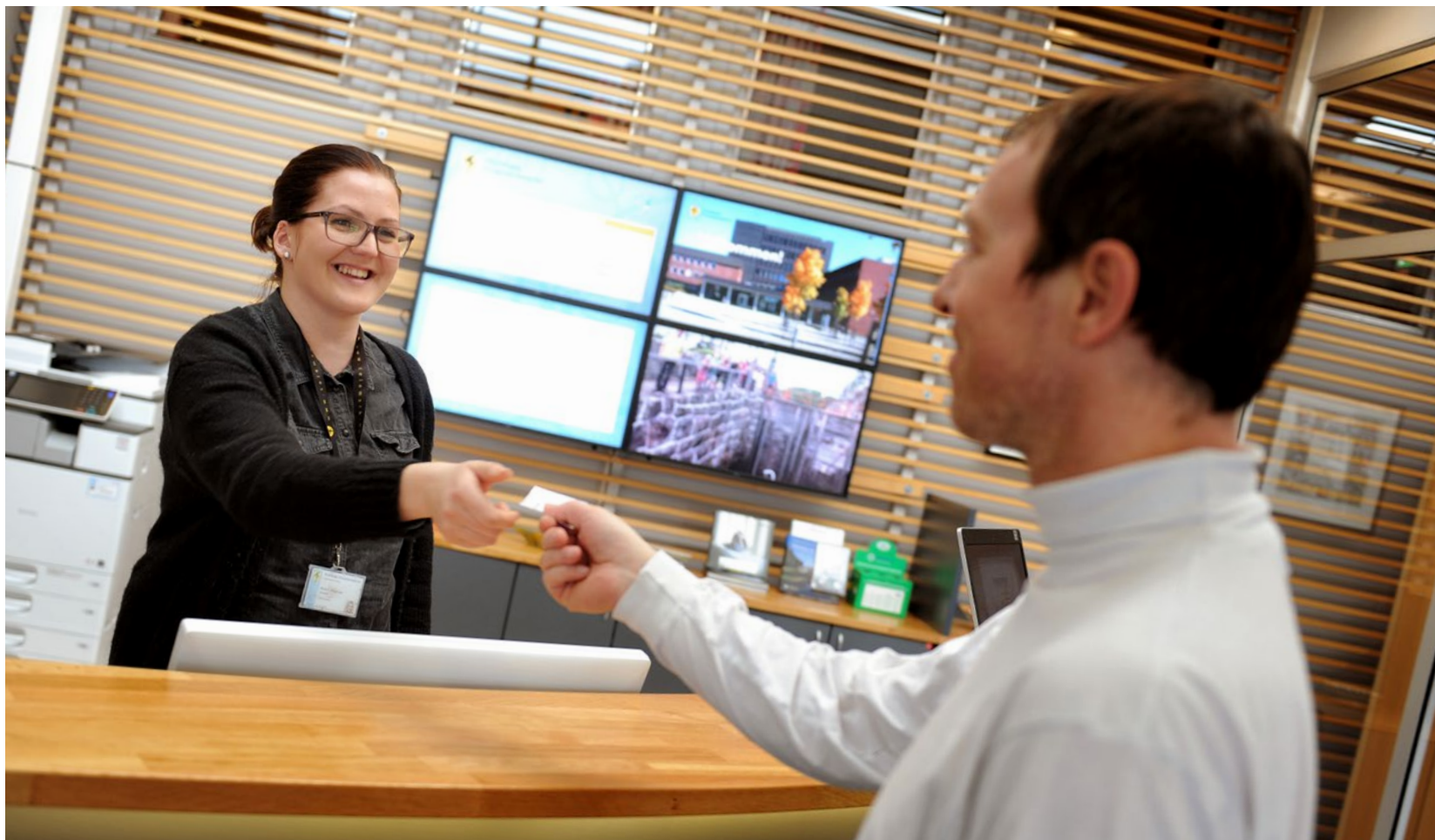

Foto: Dan Riis

i løpet av 2014 fått innsikt i hva andre avdelinger og ansatte arbeider med. Rammen rundt tiltaket gir mulighet til å utvide egen komfortsone og skape muligheter «utenfor boksen». I skjæringspunktet mellom forskjellig organisasjonstilhørighet, kompetanse og individer skapes mulighet for innovasjon.

Kompetanseutvikling

Kompetanseutviklingen styres etter Handlingsplan for kompetanseutvikling 2013–2015. Det utvikles halvårlige tiltaksplaner. Fire av kursene

i 2014 handlet om lederopplæring. Veksthus for ledere og lederkurs for nye ledere var to av dem.

Seks kurstilbud var mer generelle og omhandlet blant annet KvalitetsLosen, Seniorskolen og kurs for nyansatte. Kurstilbudet i saksbehandlerkompetanse inkluderte blant annet overgangen til det nye sak- og arkivsystemet 360, der alle ansatte i fylkeskommunen ble kurset. Totalt 17 kurs omhandlet digitale ferdigheter. Flere av kursene var fullt tegnet.

I løpet av årets første seks måneder ble det gjennomført 18 kurs med til sammen 358 deltakere. Kursene ble evaluert, og små endringer ble gjort for høstsemesteret. I alt 34 kurs ble gjennomført i 2014.

Samhandling

Samhandling har vært et prioritert satsingsområde i 2014. Opplevelsen av intern samhandling var et av temaene i medarbeiderundersøkelsen som omtalt under måloppnåelse.

Bedre intern samhandling er også knyttet til arbeidet med styringsdokumentene. Den tverrfaglige analysegruppen har bidratt aktivt til sterkere forankring av og mer sammenhengende styringsdokumenter. Nye digitale samhandlingsverktøy er innført i organisasjonen, og åpner for nye og mer effektive måter å samhandle på. Som ledd i fylkeskommunens digitaliseringsarbeid er det startet et

tverrfaglig samarbeid i form av gevinstverksteder. Målet er å forbedre arbeidsprosessene og sikre at anskaffelser av nye systemer bidrar til ønskede gevinster i fylkeskommunen.

Fornyelse

Det har vært betydelig aktivitet knyttet til fylkeskommunens digitale satsing i 2014. Arbeidsprosesser i hele organisasjonen blir gjennomgått med sikte på å effektivisere og forbedre prosessene, bedre ressursutnyttelsen og bidra til kvalitetsforbedring. Endringsanalyser og enkle gevinstanalyser blir grunnlaget som hver avdeling kan benytte til å prioritere tiltak på sitt område. En integrasjonsløsning som gjør det mulig å utveksle informasjon mellom fagsystemer er iverksatt. Dette åpner for å øke kvaliteten, redusere dobbeltarbeid og effektivisere arbeidsoppgaver.

Ny fellesordning for PC-utstyr til alle ansatte i fylkeskommunen har

Foto: Dan Riis

gitt en økonomisk gevinst på 1,7 millioner kroner sammenlignet med kostnadsnivået i 2013. Gevinsten betyr økt økonomisk handlingsrom for de videregående skolene. Miljøregnskapet viser at 28 prosent av brukt utstyr går til gjenbruk og resten til miljømessig gjenvinning.

Den mest omfattende satsingen i 2014 var Prosjekt Papirløs med nytt saksbehandlersystem, felles postmottak og felles digitalt arkiv i fylkeskommunen. Det er utarbeidet en gevinstrealiseringsplan. Resultatene på indikatorene i gevinstrealiseringsplanen vil først bli målt i 2015.

Innføringen av dialog- og samhandlingsverktøyet Lync har hatt god nytteverdi der det er prøvd ut. For organisasjonen som helhet har dette verktøyet hatt lavere bruk og dermed mindre effekt enn forventet. Prosjektet har planlagt ny giv med ytterligere forbedret teknisk løsning i 2015.

Det arbeides kontinuerlig med å øke volumet av elektronisk regnskap og økonomistyring (tabell 7). Det har vært en betydelig økning i ordrevolum for eHandel i 2014.

Det er utarbeidet gevinstrealiseringsplan for nytt verktøy for budsjettering som skal gi en mer effektiv budsjettprosess. Systemet skal tas i bruk for budsjett 2016.

Det er utarbeidet gevinstrealiseringsplan for nytt elektronisk pasientjournalssystem for tannhelse. Innføringen av dette er utsatt til 2015

på grunn av forsinkelser fra leverandørens side.

Nettskolen og ny ansattportal er satt i drift. Et nytt påmeldingsprogram er innført og skal bidra til å forenkle logistikken rundt kurs, møter og arrangementer. Nytt verktøy for elektronisk reiseregning ble ikke gjennomført i 2014 og utsettes til 2015.

Omdømme

Arbeidet med Bypakke Grenland og de øvrige prosjektene i Bystrategi Grenland har vært høyt prioriterte kommunikasjonsoppgaver i 2014. Synliggjøring av tiltakene gjennom avtalen om belønningsmidler har vært blant de prioriterte oppgavene. Dette gjelder blant annet aktiv innbyggerdialog, oppdatert informasjon gjennom www.bypakka.no, tilstedeværelse på sosiale medier og i media, samt tett kontakt med samarbeidspartnere.

Endringsbehov

Det er fortsatt potensiale for å hente kvalitative og økonomiske gevinster ved å bruke nye digitale løsninger. Ambisjonsnivået og retningen i det videre arbeidet vil avklares i fylkestinget i juni 2015 i forbindelse med behandlingen av langtidsprioriteringene og rulleringen av den digitale strategien.

Brukerundersøkelser viser behov for bedre kommunikasjon og samarbeid internt og eksternt. Hvordan dette skal følges opp, vil blant annet utredes og avklares i en ny kommunikasjonsstrategi som skal utarbeides våren 2015.

Tabell 7: Utvikling og mål for sentrale e-elementer i regnskapet

	2013	2014	Mål 2015
Ordrevolum eHandel	16,5 mill. kr	31 mill. kr	35 mill. kr
Andel eFaktura	10 %	33 %	60 %
Andel eBilag	75 %	89 %	100 %

Folkehelse

Mål og måloppnåelse

Alle virksomhetsområder har tydeliggjort og iverksatt sine bidrag til folkehelsearbeidet.

Alle virksomhetsområdene har definert sine bidrag til folkehelsearbeidet i Mål- og budsjettokumentet og Langtidsprioriteringer. Mange av tiltakene er iverksatt, slik som økt satsing på helsefremmende og forebyggende tiltak i videregående opplæring, økt oppsøkende folkehelsearbeid innenfor tannhelse, satsing på idrett og friluftsliv innen regional utvikling og satsing på trafiksikkerhet, gang- og sykkelveier og sykkelopplæring innen areal og transport.

Fylkeskommunen skal ha årlig oppdaterte oversikter over helse-situasjonen i fylket, basert på tilgjengelig statistikk.

Oppdatert folkehelseoversikt for Telemark finnes på www.telemarksbarometeret.no, blant annet i form av statistikkpakker med en rekke folkehelseindikatorer for hver kommune.

Bidra til å samordne folkehelsearbeidet i Telemark.

I 2014 er det etablert en tverrsektoriell styringsgruppe, fire ressursgrupper og et forum for frivillige lag og organisasjoner. Disse skal ivareta behovet for å samordne og koordinere folkehelsearbeidet i Telemark og for å iverksette Regional strategi for folkehelse i Telemark 2012-2016.

Regional strategi for folkehelse i Telemark 2012-2016 ga i tillegg følgende mål:

Telemarkingene har et kosthold i tråd med nasjonale anbefalinger.

Telemarkingene har en fysisk aktivitet som bidrar til å fremme helse og livskvalitet.

Barn og unge er fysisk aktive i minst én time daglig og voksne minst 30 minutter.

Alle unge skal mestre overgangen til voksenlivet, målt som gjennomføring av videregående utdanning og redusert bruk av trygdeordninger blant unge.

Planlagte aktiviteter og tiltak i 2014 har blitt gjennomført, og folkehelsen blant telemarkingene blir stadig bedre, for eksempel i form av økt levealder. Det er imidlertid vanskelig å måle direkte hvilken betydning tiltak som retter seg mot kompetanseutvikling, holdningsskapende arbeid, samordning og kunnskapsutvikling har for folkehelsen.

Utforme robuste modeller for organisering og utforming av det kommunale folkehelsearbeidet.

Høsten 2016 skal folkehelseteamet evaluere kommunalt folkehelsearbeid i Telemark. Først da vil det være aktuelt å trekke fram noen mulige modeller for utforming av det kommunale folkehelsearbeidet.

Tabell 8: Nøkkeltall - folkehelse

Nøkkeltall	2011	2012	2013	2014
Befolkning, andel over 80 år*	5,4 %	5,4 %	5,2 %	5,1 %
Andel 10. klassinger som har opplevd mobbing mer enn 2-3 ganger i måneden**	9 %	8,6 %	4,5 %	4,8 %
Andel 7. klassinger som trives på skolen**	86,7 %	82 %	88,2 %	-
Andel dagligrykere 16-74 år***	23 %	22 %	21 %	20 %

*Kilde: SSB, **Kilde: Elevundersøkelsen, ***Fire års glidende gjennomsnitt. Kilde: SSB

Foto: Fiskesprell/Studio Dreyer-Hensley

Foto: Dag Jenssen

Aktiviteter og resultater

Kosthold, fysisk aktivitet og psykososialt oppvekstmiljø.

Satsingen på helsefremmende barnehager og skoler (HEFRES) innebærer formidling av kunnskapsbaserte tiltak innenfor områdene fysisk aktivitet, kosthold, psykisk helse/læringsmiljø og rus/tobakk.

Siden 2008 har 118 barnehager i 16 kommuner og 22 skolefritidsordninger (SFO) i ti kommuner blitt kurset i Fiskesprell grunnkurs. 26 barnehager i seks kommuner og tre SFOer i to kommuner har blitt kurset i Fisk i friluft. I 2014 har to av fire videregående skoler med barne- og ungdomsarbeiderfag blitt kurset i Fiskesprell.

I 2014 ble 55 barneskoler i 11 kommuner kurset i Alle barn sykler. 63 grunnskoler i seks kommuner deltok i kampanjen På farta til skolen. 20 barne- og ungdomsskoler var med på AktivSkole365.

I arbeidet med å styrke det psykososiale oppvekstmiljøet har 8 av 15 avdelinger på de videregående skolene brukt programmet VIP i 2014. To avdelinger har brukt programmet Venn1. 38 barneskoler i elleve kommuner har fra 2010 blitt kurset i det primærforebyggende programmet Zippys venner.

I oktober 2014 samlet Folkehelsekonferansen 2014 med tittelen Mat, roten til alt... godt? nærmere 200 deltagere. Disse fikk kunnskap om sunt kosthold og innsikt i gode eksempler på hvordan en kan arbeide med sunt kosthold i barnehager, skoler og på fritiden.

Folkehelseteamet har i 2014 ledet nettverket for ledende helsesøstre i videregående skoler, deltatt i en nasjonal gruppe for å utarbeide kriterier for hva en helsefremmende barnehage og skole er, og deltatt i revidering av retningslinjene for skolemåltidet. Folkehelseteamet har også deltatt i styrings- og referansegruppen for prosjektet Utviklingstiltak i skolehelsetjenesten - forebyggende rusarbeid i videregående skole i Telemark fylkeskommune, i arbeidet med Regional plan for oppvekst og kompetanse i Telemark og i en rekke andre utvalg og grupper.

I 2014 er det fordelt 2,58 millioner kroner til helsefremmende og forebyggende folkehelse tiltak i Telemark, både til kommuner og frivillige organisasjoner (figur 15). Nesten halvparten av midlene har gått til lavterskeltilbud innen fysisk aktivitet.

Kommunalt folkehelsearbeid

Ressursgruppe for kommunalt folkehelsearbeid har i 2014 utarbeidet en handlingsplan. Mange av tiltakene i handlingsplanen omhandler kommunenes og fylkeskommunens lovpålagte oppgave med å ha oversikt over helsetilstanden. Arbeidet med å støtte opp om kommunenes folkehelsearbeid har også omfattet kompetanseutvikling, planveiledning, planuttalelser og nettverkssamlinger for folkehelsekoordinatorer.

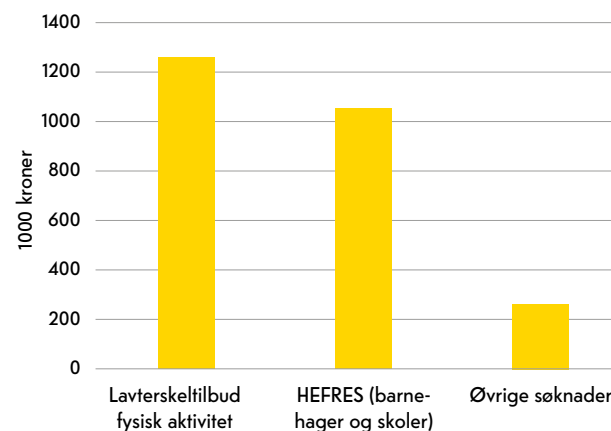
Utredning om aktiv aldring

I 2014 har det blitt opprettet en faggruppe med representanter fra kommunene, Fylkesmannen i Telemark, Sykehuset Telemark, Høgskolen i Telemark og frivillig sektor. Gruppen har sammen med fylkeskommunen utarbeidet en spørreundersøkelse for å kartlegge helsefremmende og forebyggende tiltak for personer over 60 år i kommunene.

Endringsbehov

Organiseringen av folkehelsearbeidet vil være den samme ut strategiperioden, men vil vurderes ved utarbeidelse av ny folkehelsestrategi. I en ny folkehelsestrategi vil det også være behov for å formulere enda mer konkrete og målbare mål.

Figur 15: Tilskudd til helsefremmende og forebyggende arbeid i Telemark 2014

Fra 2015 vil ikke fylkeskommunen lenger få tildelt øremerkede midler til lavterskeltilbud – fysisk aktivitet fra Helsedirektoratet. I 2014 utgjorde dette 931 000 kroner. I statsbudsjettet for 2015 er disse midlene omdisponert til Miljødirektoratet. Dette innebærer at det i 2015 vil bli en nedgang i tilde-
ling av midler til folkehelseiltak.

I 2015 vil det bli arbeidet for å fram-
skaffe bedre grunnlagsdata på de ulike

satsingsområdene. Dette innebærer blant annet gjennomføring av levekårsundersøkelsen Ung i Telemark og utarbeidelse av oversikt over helse-tilstanden i form av Telemarkshelsa. Det vil også være en prioritert oppgave å knytte det kommunale og fylkeskommunale folkehelsearbeidet enda tettere opp mot planarbeid som ledd i arbeidet med nye kommunale planstrategier og regional planstrategi.

Foto: Erik Reed/Tellus Works

Økonomisk analyse

Tabell 9: Økonomiske nøkkeltall - administrativ ledelse og fellesfunksjoner

Kilde: : KOSTRA*

*Utgiftene er omregnet til 2014-kroner, slik at utgiftene er mer sammenlignbar over år. Økning i utgifter viser derfor økning i reelle utgifter, ut over generell lønns- og kostnadsvekst i kommunene (deflator).

	2012	2013	2014
Netto driftsutgifter pr. innbygger til adm. ledelse og fellesfunksjoner	578	429	546

Tabell 10: Netto driftsutgifter, budsjett og avvik 2014

	Tall i 1000 kr			
	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Fylkesrådmann og ledergruppa	10 678	11 239	562	5,0
Stabsavdeling	73 195	73 856	661	0,9
Økonomi og innkjøp	9 269	9 847	578	5,9
Personal og organisasjon	31 625	33 949	2 324	6,8
Sum adm. ledelse og fellesfunksjoner	124 767	128 892	4 124	3

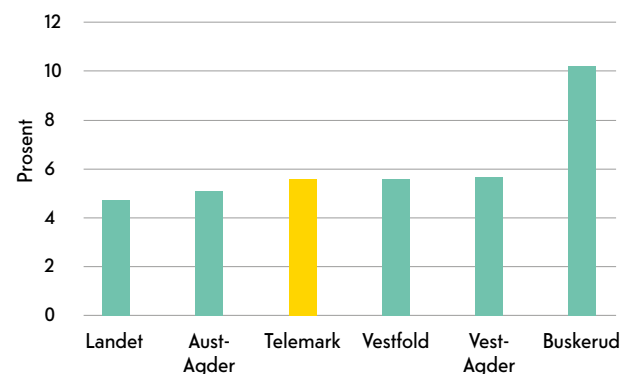
Telemark fylkeskommunes utgifter til administrasjon ligger på linje med fylkene vi sammenligner oss med.

Tabell 9 viser at netto driftsutgifter pr. innbygger økte fra 2013 til 2014. Dette skyldes personellmessige endringer og ledelsesutviklingsprogram.

Administrasjon, fellestjenester og folkehelse har brukt mindre utgifter enn budsjettet i 2014. Dette skyldes i hovedsak at stillingsbanken er budsjettet for høyt.

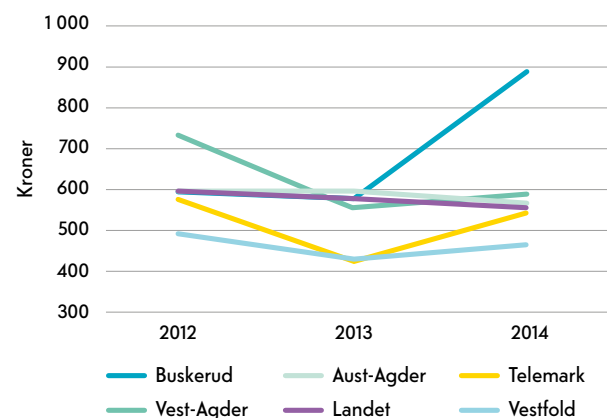
Figur 16: Netto driftsutgifter til administrativ ledelse og fellestjenester i prosent 2014 sammenlignet med andre fylker og hele landet

Kilde: KOSTRA

Figur 17: Netto driftsutgifter til administrativ ledelse og fellesfunksjoner pr. innbygger i kroner sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

Et godt fysisk og psykososialt skolemiljø fremmer helse, trivsel og læring

Videregående opplæring

Dette området omfatter videregående opplæring i skole og arbeidsliv, karriereveiledning, oppfølgingstjenesten (OT), pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og voksenopplæring.

Mål og måloppnåelse

75 prosent av elevene skal fullføre og bestå videregående opplæring i løpet av fem år.

69,2 prosent av kullet som startet videregående opplæring i offentlige skoler i Telemark i 2008 hadde fullført etter fem år. Dette er en forbedring fra 2007-kullet, der 68,1 prosent fullførte etter fem år.

Ingen indikatorer i læringsmiljøet skal vise kritisk lavt nivå (rødt på elev- og lærlingundersøkelsen).

En indikator i elevundersøkelsen viste kritisk lavt nivå, indikatoren egen-vurdering. Resultatet der var 2,76, mens grensen for kritisk lavt nivå er 2,8. Ingen indikatorer i lærlingundersøkelsen var på kritisk nivå.

Alle skolene skal i 2014 ta i bruk minst ett effektevaluert, forebyggende program for psykisk helse.

Sju skoler bruker ett eller flere program. En skole har planlagt innføring i 2015, og tre skoler har utviklet egne program.

Alle videregående skoler skal ha sunn kantine. Dette innebærer at de følger nasjonale retningslinjer for skolemåltidet (ikke sukkerholdig mat og drikke).

Kantinene på Vest-Telemark, Nome, Kragerø, og Hjalmar Johansen avd. Klosterskogen videregående skoler har lagt om til sunne kantiner i tråd med nasjonale retningslinjer.

9 av 11 videregående skoler i Telemark tilbyr elevene sjømat i kantina

9 av 10 elever trives godt på videregående skoler i Telemark

Tabell 11: Personale - videregående opplæring

Personale		Ansatte	Årsverk	På jobb
Avdeling videregående opplæring	2012	58	53	
	2013	53	48	93,8 %
	2014	53	51	94,0 %
Videregående skoler	2012	1212	1076	
	2013	1196	1066	95,1 %
	2014	1207	1070	94,5 %

Alle videregående skoler skal tilrettelegge for fysisk aktivitet minst 30 minutter i løpet av skoledagen (på skolevei og i skoletid).

Faggruppe folkehelse jobber med effektivering av målet om 30 minutter fysisk aktivitet, og er i dialog med Hjalmar Johansen videregående skole om et prosjekt for å finne en modell for dette.

Faglige resultater i de viktigste fellesfagene skal ligge på nasjonalt nivå eller bedre. Ingen fellesfag skal ha et negativt avvik på mer enn 0,2 karakterenheter i forhold til nasjonalt nivå.

Telemark har et stykke igjen til de faglige resultatene i de viktigste fellesfagene er på nasjonalt nivå. Det er fremgang i teoretisk matematikk og engelsk. I norsk er det et lite negativt avvik på 0,1 i karakter på eksamen i hovedmål. Andre norskeksamener er på nasjonalt nivå eller bedre.

Lærlinger med bestått resultat skal utgjøre 95 prosent.

92,4 prosent av lærlingene oppnådde bestått resultat i 2014.

Hevede lærekontrakter skal ikke utgjøre mer enn 5 prosent av det totale antallet kontrakter.

Andelen hevede lærekontrakter var 6,6 prosent.

Videreutvikle og etablere gode samhandlingsarenaer med kompetansemiljøene i kommuner, næringsliv, NAV og høyere utdanning.

Kvalitetsforum mellom ungdomsskolene og de videregående skolene ble etablert i 2014. Det er gode prosesser flere steder i Telemark med kommunene, bedrifter og andre aktører, men ingen målbare resultater.

Utarbeide en plan som skal være retningsgivende for internasjonal arbeid der både skolene, fagopplæring og skoleeier deltar.

Arbeidet med internasjonal strategi ble startet i 2014 og kommer til politisk behandling i 2015.

Tabell 12: Nøkkeltall – videregående opplæring

Nøkkeltall	2011	2012	2013	2014
Antall elever i videregående skole pr. 1.10.	6 243	6 392	6 465	6 291
Andel søkere med lovfestet rett tatt inn på sitt første ønske. Alle trinn pr. 1.10.	84 %	86,5 %	85 %	89 %
Andel elever på Vg1 fordelt på:				
Studieforberedende utdanningsprogram	41,5 %	41,3 %	46,8 %	46,9 %
Yrkesfaglige utdanningsprogram	58,5 %	58,7 %	53,2 %	53,1 %
Antall elever pr. lærerårsverk	10,1	9,9	9,9	9,7

Aktiviteter og resultater

I 2014 ble antall videregående skoler redusert fra tretten til elleve. Søve og Lunde videregående skoler ble Nome videregående skole. Bamble og Croftholmen videregående skoler ble Bamble videregående skole. Forarbeidet med bygging av nye Skien videregående skole, og utbygging av Hjalmar Johansen og Skogmo videregående skoler startet i 2014.

Rett før skolestart ble de fleste lærerne ved Skien, Porsgrunn og Hjalmar Johansen videregående skoler tatt ut i streik som følge av konflikten i kommunal sektor. Dette førte til at de tre skolene hadde begrenset aktivitet inntil konflikten var over mandag 1. september.

Det er ved utgangen av 2014 fire årsverk mer på de videregående skolene enn ved utgangen av 2013. Dette står i kontrast til elevnedgangen høsten 2014 på 174 elever. Dette har bidratt til at flere av skolene i 2014 har hatt et overforbruk. For å sikre skolene en bærekraftig økonomi må elevnedgangen tas ut i nedgang i antall grupper/klasser og reduksjon av antall ansatte.

Gjennomføring

Program for bedre gjennomføring i videregående opplæring (tidligere Ny Giv)

Dette programmet er en nasjonal satsing initiert av Kunnskapsdepartementet. Gjennom dette programmet skal det etableres tverrfaglige forebyggende

Foto: Kadett UB

tiltak rettet mot elever i videregående opplæring med høy risiko for frafall og tiltak for ungdom utenfor opplæring og arbeid. Målet er å returnere disse til videregående opplæring. Det skal også utvikles tiltak for elever som presterer svakt, tilrettelagt etter den enkeltes faglige nivå og motivasjon. Målet

er økt gjennomføring i videregående opplæring gjennom partnerskap mellom fylkeskommunene og kommunene.

Notodden videregående skole er knutepunktskole for Telemark fylkeskommune. Fire lærere i fellesfagene norsk, engelsk, naturfag og matematikk er engasjert. På Notodden videregående skole er FYR-metodikken og organiseringen i fagplaner og virksomhetsplaner implementert på en god måte etter to års deltakelse i prosjektet. Lærerne er pådrivere internt og fungerer også som ressurspersoner og kursholdere for de andre videregående skolene i Telemark.

Det er gjennomført samlinger for skoleledere og ressursnettverk for lærere ved alle de videregående skolene. 35 lærere har fått tre dagers nasjonal FYR-skolering i regi av Utdanningsdirektoratet og Telemark fylkeskommune. 15 lærere har deltatt på todagers kurs i grunnleggende ferdigheter og klasseledelse i regi av Utdanningsdirektoratet. I tillegg har Telemark fylkeskommune arrangert lokalt FYR-kurs.

Tett på

Våren 2014 ble handlingsveilederen Tett på tatt i bruk. Formålet med veilederen er å styrke det helsefremmende og forebyggende arbeidet i skolen og å fange opp elever med utfordringer på et så tidlig tidspunkt som mulig. Veilederen skal hjelpe til med å identifisere og håndtere atferd som bekymrer, samt eventuelle rusproblemer.

Fraværsrutiner

Høsten 2014 ble det innført ny felles rutine for fraværsoppfølging for de videregående skolene. Dette inkluderer oppfølging av elever med stort fravær og tett oppfølging av den enkelte elev.

Tiltak for minoritetsspråklige

Det er utarbeidet et styringsdokument for minoritetsspråklige elever som blant annet omhandler rutiner, kartlegging, skoletilbud, enkeltvedtak om særskilt språkopplæring, årshjul, organisering, regelverk og læreplaner. De viktigste tiltakene for å styrke språkopplæringen for minoritetsspråklige elever er innføringsklasser og Vg1 over to år. I voksenopplæringen var hovedtiltakene innen helse- og oppvekstfag og økt omfang av opplæringen.

Kvalifiseringstiltak for flere læreplasser

Telemark fylkeskommune fikk midler fra Utdanningsdirektoratet til kvalifiseringstiltak for søkere uten læreplass. Tiltaket har sin bakgrunn i Meld. St. nr. 20 (2012–2013) På rett vei, der departementet foreslo å prøve ut modeller for kvalifisering mellom det andre og det tredje året i videregående opplæring. Stortinget sluttet seg til forslaget, og det har blitt fulgt opp gjennom bevilgninger i statsbudsjettene for 2014 og 2015. Tiltaket gjelder for elever som står i fare for ikke å få læreplass. Kvalifiseringstiltak startet i august 2014 med 72 deltagere i samarbeid med Folkeuniversitetet. Ved utgangen av året var rundt 20 av deltagerne klare for å tegne lærekontrakt. Tiltaket avsluttes i januar 2015.

Overgang fra skole til bedrift

Overgangen fra Vg2 til læreplass er en av de kritiske fasene for å sikre bedre gjennomføring. Tabell 13 viser utviklingen de siste årene for søkere til lærlingplass som har blitt lærlinger. Det er positivt at Telemark har en høyere andel som får læreplass innen 1. oktober enn landsgjennomsnittet. Tall for 2014 er først klare i juni 2015.

Gjennomføring

Gjennomføring måles både i et langt og et kort perspektiv. Indikatoren Fullført og bestått etter fem år viser det lange perspektivet og sier noe om hvordan fylkeskommunen bidrar til å nå langsiktige mål. Når det skal vurderes om konkrete tiltak som settes inn i skolene gir ønskede resultater, er tallene for elevenes overganger fra trinn til trinn mer aktuelle. Tall for overganger viser hvor elevene på ett bestemt trinn er året etter. Tall for ordinær progresjon inkluderer både elever som går mot planlagt grunnkompetanse og voksne elever. Tall for overganger sier dermed ikke noe direkte om hvor mange som vil fullføre og bestå, men viser mer oppdatert og detaljert informasjon.

Fullført og bestått etter fem år

Resultatet som kom våren 2014 viser en forbedring fra 2006-kullet til 2008-kullet (tabell 14). For de offentlige videregående skolene i Telemark viser resultatet at 69,2 prosent av 2008-kullet har fullført og bestått etter fem år. De private videregående skolene i Telemark med (Kvitsund og Toppidrettsgymnaset) har 70,2 prosent fullført og bestått etter fem år.

De private skolene er begge studie-spesialiserende. Gjennomføringen på 70,2 prosent har en markant forskjell mellom jenter (74,4 prosent) og gutter (62,4 prosent). Innen yrkesfag har 61,3 prosent av jentene fullført og bestått etter fem år, mens tallet for gutter er 54,9 prosent. Innen studieforbere-dende har 89,8 prosent av jentene og 82,4 prosent av guttene fullført og bestått etter fem år.

Fullført og bestått på normert tid

Det har vært en positiv utvikling i andel elever som fullfører og består på normert tid (tabell 15). Telemark er fortsatt 1,2 prosentpoeng under landsgjennomsnittet for offentlige skoler.

Overganger/progresjon

Andel elever med ordinær progresjon fra Vg1 til Vg3/lære gir en tidlig indikasjon på hvor mange som vil fullføre og bestå etter fem år. Det har de siste tre årene vært en nedgang i andel elever med ordinær progresjon (tabell 16). Andelen som går om igjen på samme eller lavere trinn har økt. 16,8 prosent av de som var elever i 2012 var ute av opplæring i 2013 uten å ha oppnådd vitnemål eller fagbrev. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom gutter og jenter.

Oppfølgingstjenesten

Oppfølgingstjenesten (OT) følger opp ungdom mellom 16 og 21 år med ungdomsrett, som avbryter eller ikke starter i videregående opplæring. Skoleåret 2013/2014 fulgte OT opp 754 ungdommer, mot 627 ungdommer skoleåret 2012/2013. Resultatet av oppfølgingen og veiledningen har

Tabell 13: Andel av søkere til lærlingplass som har blitt lærlinger pr. 1.10

Kilde: Skoleporten

År	2012	2013	2014
Telemark	73,8	71,7	72,9
Hele landet	71,4	70,8	70,3

Tabell 14: Andel elever som har fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år

Kilde: Skoleporten

Kull	2006	2007	2008
Telemark (off.)	67,1	68,1	69,2
Telemark (alle)	68,1	69,0	70,2
Hele landet (off.)	69,1	68,8	69,9
Hele landet (alle)	69,5	69,3	70,6

Tabell 15: Andel elever som har fullført og bestått videregående opplæring på normert tid

Kilde: Skoleporten

Kull	2006	2007	2008
Telemark (off.)	51,1	54,9	55,0
Hele landet (off.)	55,4	55,7	56,2

Tabell 16: Progresjon i videregående opplæring i Telemark

Kilde: Skoleporten

År	2010	2011	2012	2013
Ordinær progresjon	77,7 %	78,9 %	75,8 %	75,6 %
Repetisjon på lavere/samme trinn	6,2 %	6,6 %	7,2 %	7,5 %
Ute av opplæring ett år	16,1 %	14,5 %	17,0 %	16,8 %

Foto: Kadett UB

ulike utfall. Noen ungdommer kommer tilbake til videregående skole eller som lærlinger, noen er på institusjon, noen velger å være hjemme med barn eller de får tilbud i regi av NAV. Den vanligste årsaken til avbruddet er personlige årsaker eller sykdom. Avbruddsårsaker som stort fravær, feilvalg, skolelei eller dårlig motivasjon og fagvansker er det mulig for skolen ta tak i. Telemark fylkeskommune har få tiltak til denne gruppen. Dette bør vurderes nærmere.

Det er variasjon mellom utdanningsprogrammene når det gjelder hvor mange elever som avbryter og årsaken til avbrudd. Størst andel avbryter utdanningen innen yrkesfagene helse- og oppvekstfag, byggfag, restaurant- og matfag og design og håndverk. Det er flest avbrudd på Vg1. I tillegg er det sårbarhet for elever som slutter etter å ha fullført Vg2-yrkesfag, men som

ikke får læreplass. De siste årene har om lag 300 elever/lærlinger sluttet mellom 1.oktober og skoleårets slutt. Fordelingen har vært stabil på rundt 100 på studieforberedende og 200 på yrkesfagene.

Voksenopplæring

Strategi for voksenopplæring ble i 2014 vedtatt av hovedutvalg for kompetanse. Målet er å få flere voksne til å fullføre og bestå videregående opplæring. Tilbudet i 2014 har vært generell studiekompetanse, helsearbeiderfaget og barne- og ungdomsarbeiderfaget. Tilbudene har vært på dag- og kveldstid og noe nettbasert. I tillegg har fylkeskommunen dekket kursavgift til søkere med rett som ønsker eksamenforberedende kurs fram mot Vg3-eksamen og som kan nyttiggjøre seg av praksiskandidatordningen. Det har vært en økning i antall søkere de tre siste årene. Antallet som har bestått

sluttkompetanse har økt fra 103 personer i 2012 til 186 personer i 2014.

Læringsmiljø

Skolene har arbeidet med forbedring av læringsmiljøet, spesielt med helsefremmende tiltak for å fremme et godt psykososialt miljø, og legge grunnlaget for optimal læring ved å satse på sunne kantiner og fysisk aktivitet i skolehverdagen, samt å sikre en god og tilgjengelig skolehelsetjeneste.

Skolehelsetjenesten

Resultatene fra elevundersøkelsen viser at elevene ved samtlige av de offentlige videregående skolene i Telemark er mer fornøyd med skolehelsetjenesten i 2014 enn i 2013. Det er ingen forskjell mellom hva jenter og gutter svarer. Ved 9 av 11 skoler er elevene tilfreds, mot 2 av 11 i 2013. Dette er en gledelig utvikling.

Et tiltak for å oppnå bedre læringsmiljø har vært styrking av skolehelsetjenesten ved fire skoler gjennom prosjektet for forebyggende rusarbeid. Telemark fylkesting vedtok i 2013 en sterkere satsing på skolehelsetjenesten og å prioritere dette innen folkehelsearbeidet. Målet er en helhetlig tenking, styrking av tilbudet og en mer systematisk oppfølging av eleven gjennom hele utdanningsløpet. I forbindelse med vedtaket ble det bevilget en million kroner til styrking av skolehelsetjenesten. Prosjektet startet i 2014 og slutføres i 2015. Det er etablert prosjektgrupper på de fire prosjektskolene Kragerø, Skien, Nome og Notodden. Skolene er nå i prosess med å utarbeide modeller for forebyggende rusarbeid sammen med skolehelse-

tjenesten. Antidoping Norge er knyttet til prosjektet gjennom Lokal mobilisering mot doping.

Notodden videregående skole er med i det nasjonale prosjektet Skolen som arena for barn og unges psykiske helse. Dette startet i 2014. Målet er å samordne, utvikle og evaluere skolens tiltak for å kunne vurdere hvilke tiltak som har effekt og ikke. Som en delvis effekt av dette prosjektet er Helsestasjon for ungdom på Notodden nå lokalisert inne på Notodden videregående skole. Dette gir elevene en bedre helsetjeneste, da tilgangen både har blitt økt og gjort mer tilgjengelig.

Elev-/læringsundersøkelsen

I elevundersøkelsen var det kun egen-vurdering som hadde kritisk lavt nivå (rødt) for Telemark fylkeskommune i 2014. Nasjonalt viser også denne indikatoren kritisk nivå. De konkrete spørsmålene bak indikatoren er:

- Får du være med å foreslå hva det skal legges vekt på når arbeidet ditt skal vurderes?
- Får du være med å vurdere skolearbeidet ditt?
- Jeg får hjelp av lærerne til å tenke gjennom hvordan jeg utvikler meg i faget

Det er positivt at mange av læringsmiljøindikatorene viser svak framgang. Det gjelder både motivasjon, mestring, fravær av mobbing og arbeidsro. Alle har positiv utvikling.

Elevenes interesse for å lære - støtte fra lærer

I elevundersøkelsen stilles det blant annet spørsmål om hvordan elevene

Tabell 17: Elevenes opplevde støtte fra lærerne

Kilde: Elevundersøkelsen

Skole	2013	2014
Bamble vgs.	3,90	4,13
Bø vgs.	3,91	4,02
Hjalmar Johansen vgs.	3,90	3,97
Kragerø vgs.	4,01	4,05
Nome vgs.	3,94	4,13
Notodden vgs.	3,98	4,00
Porsgrunn vgs.	3,79	3,94
Rjukan vgs.	4,01	4,13
Skien vgs.	3,83	3,98
Skogmo vgs.	3,86	4,04
Vest-Telemark vgs.	4,23	4,24

Tabell 18: Elevenes interesse for å lære

Kilde: Personalundersøkelsen

Skole	2014
Bamble vgs.	3,98
Bø vgs.	4,13
Hjalmar Johansen vgs.	3,75
Kragerø vgs.	4,31
Nome vgs.	4,00
Notodden vgs.	3,97
Porsgrunn vgs.	3,97
Rjukan vgs.	4,17
Skien vgs.	3,95
Skogmo vgs.	3,68
Vest-Telemark vgs.	4,02

opplever støtte fra lærerne. Det er en positiv utvikling på alle skolene fra 2013 til 2014 (tabell 17). Skalaen går fra en til fem. Høy verdi betyr positivt resultat. Det er ingen forskjell mellom gutter og jenter.

Personalundersøkelsen ble ikke gjennomført i 2013, men resultatene fra 2014 viser at lærernes vurdering av elevenes interesse for å lære stemmer godt overens med elevenes vurdering av støtte fra lærerne (tabell 18).

Læringsutbytte

Kompetanseutvikling blant ansatte

Etter- og videreutdanning og faglig/ pedagogisk utviklingsarbeid har i 2014 blitt prioritert høyere enn i 2013. Våren 2014 ble det arrangert en felles kompetansehevingsdag for alle de videregående skolene. Klasseledelse var tema denne dagen og i overkant av 730 lærere, assistenter og skoleledere deltok.

Innenfor Utdanningsdirektoratets satsing Kompetanse for kvalitet - videreutdanning for lærere startet 15 lærere videreutdanning høsten 2014, blant annet innenfor matematikk, naturfag, norsk for minoritetsspråklige, rådgivning og spesialpedagogikk. I tillegg tar 20 lærere videreutdanning i veiledning, norsk for minoritetsspråklige, entreprenørskap og matematikk. Ved Vest-Telemark videregående skule gjennomfører hele personalet videreutdanning i pedagogisk bruk av IKT, og ved Kragerø videregående skole gjennomfører deler av personalet dette. Totalt videreutdannes over 70 lærere ved de to skolene.

Kompetanseutvikling blant lærere og skoleledere er et viktig tiltak for kvalitetsutvikling. Telemark fylkeskommune arbeider for å utnytte det potensialet som ligger i å videreutvikle skolene som lærende organisasjoner. Veksthus for ledere skal bevisstgjøre skolelederne i den rollen de har og hva som forventes av dem i en lærende organisasjon. Fem skoleledere startet rektorutdanning høsten 2014. Dette var en nedgang på fire fra høsten 2013.

Høsten 2014 ble de videregående skolene oppfordret til å sette i gang utviklingsprosjekter. Åtte prosjekter innenfor områdene minoritetsspråklige, verdensarvstatus, internasjonalt arbeid, overganger og alternative opplæringsarenaer fikk økonomisk støtte.

Hospitering og skolering

I skoleåret 2013/2014 var 37 yrkesfaglærere på hospitering ute i bedrift og tre faglige ledere hospiterte på våre videregående skoler. 100 personer deltok på veiledningskurs for faglige ledere og instruktører og 107 personer deltok på godkjenningkurs for faglige ledere.

Nettskole

Nettskolen Telemark har nå tilbaketrukket sitt første halvår i ordinær drift. I matematikk R2 deltar det åtte elever og en hospitant fordelt på to skoler. I matematikk S1 deltar tre elever fordelt på tre skoler. Teknologi og pedagogikk fungerer som planlagt. Fra skolestart 2016 er målsettingen å tilby tre nye matematikkfag. Nettskolen Telemark har stor tro på å åpne og frie lærings-

ressurser og har basert mange av sine ressurser på det åpne og frie læreverket til NDLA, digitale læremidler for videregående opplæring.

Resultater læringer

Andelen som består fagprøven har gått ned fra 93,1 prosent i 2013 til 92,4 prosent i 2014 (tabell 19). Det var en økning i antall avlagte prøver på 98. Denne økningen har trolig innvirket på at andelen bestått har gått ned. Andelen hevede lærekontrakter har i 2014 økt til 6,6 prosent. Det er en nedgang på antall inngåtte kontrakter på 29 fra 2013 til 2014. Av 658 inngåtte lære-/opplæringskontrakter i 2014 er 68 prosent til personer med ungdomsrett.

Karakterutviklingen i fellesfagene

I 2014 har eksamensresultatene i teoretisk matematikk økt med 0,5 karakterpoeng. For praktisk matematikk er det en nedgang på 0,2 karakterpoeng. Engelsk har framgang med 0,35 karakterpoeng til snittkarakter 4. Tabell 20 viser karakterene i offentlige

skoler, og avviket mellom offentlige skoler i Telemark og i landet som helhet.

I Telemark er det enkelte store avvik mellom standpunkt og eksamen. For fellesfagene er avviket på fylkesnivå størst i engelsk for 2014 (0,87). Tidligere år har det vært minst avvik i engelsk og størst avvik i matematikk.

Forskjell i karakterer mellom studieforbereende og yrkesfag

Karakterutviklingen fordelt etter studieforbereende og yrkesfag viser en positiv utvikling fra 2013 (tabell 21). Inngangskarakterer fra ungdomsskolen til videregående skole er i snitt 4,2 innen studieforbereende og 3,4 innen yrkesfag. Det er store variasjoner innenfor de enkelte programområdene, men snittet for yrkesfag og studieforbereende totalt sett har vært stabilt. På studieforbereende gikk elevene i 2014 ut med 0,41 lavere karakter enn de kom inn med fra ungdomsskolen. Elevene på yrkesfag gikk ut med 0,26 høyere karakter enn de kom inn med.

Tabell 20: Utvalgte eksamensresultater fellesfag 2014

Kilde: Skoleporten

Fag og karakter, eksamen fellesfag 2014	Telemark	Hele landet	Avvik
Matematikk 1P-Y yrkesfaglig eksamen	2,7	3,0	-0,3
Matematikk 1P studieforbereende eksamen	2,0	2,5	-0,5
Matematikk 2P studieforbereende eksamen	2,6	2,7	-0,1
Matematikk 2P-Y påbygg eksamen	2,1	2,4	-0,3
Matematikk 1T studieforbereende eksamen	3,5	3,5	0,0
Norsk hovedmål studieforbereende eksamen	3,3	3,4	-0,1
Norsk sidemål studieforbereende eksamen	3,2	3,2	0,0
Norsk hovedmål påbygg eksamen	2,7	2,7	0,0
Norsk sidemål påbygg eksamen	2,9	2,7	0,2
Engelsk studieforbereende eksamen	4,1	3,7	0,4
Engelsk yrkesfaglig eksamen	2,5	2,8	-0,3

Tabell 19: Fagprøver og lærekontrakter i Telemark

År	Avlagte fag-/ og kompetanseprøver	Andel bestått	Inngåtte lære-/ opplæringskontrakter	Andel hevede kontrakter
2012	847	94,0 %	651+27 = 678	4,7 %
2013	823	93,1 %	668+29 = 697	5,3 %
2014	921	92,4 %	635 + 25 = 658	6,6 %

Tabell 21: Merverdien karakterer i videregående skole bidrar med

Kilde: Puls

År	2011	2012	2013	2014
Studieforbereende	-0,53	-0,55	-0,49	-0,41
Yrkesfag	0,16	0,19	0,18	0,26

Samarbeid

Telemark fylkeskommune søkte om landslinje ved Rjukan videregående skole (studiespesialisering med natur og miljø) og Nome videregående skole (hovslager). Rjukan videregående skole fikk landslinje fra høsten 2015 vedtatt i statsbudsjettet for 2015. Dette er den eneste nye landslinjen i Norge som starter høsten 2015 og er et samarbeid med Høgskolen i Telemark. Søknaden om landslinje ved Nome videregående skole er til nå ikke imøtekommet.

Kvalitetsforum

Kvalitetsforum er et forum der rektorer fra ungdomsskolene, oppvekstledere, rådgivere og rektorer fra videregående skoler og andre sentrale aktører møtes. Slike fora er i løpet av 2014 etablert i åtte soner i Telemark med rektorer fra de videregående skolene som ledere. Hovedmålet med slike fora er å styrke samarbeidet mellom fylkeskommunen, staten, kommunene og private grunnskoler i fylket, kvalitetssikre overgangen mellom grunnskolen og videregående skole og se det 13-årige opplæringsløpet i helhet.

Lokalt veilederutvalg

Det er fra 2014 etablert et samarbeid mellom de lokale veilederutvalgene (LVU) og Program for bedre gjennomføring i videregående opplæring. Hensikten er å samarbeide om å videreutvikle rådgivertjenesten/karriereveiledningen og utdanningsvalg i ungdomsskolen. Målet er å redusere feilvalg/omvalg og frafall i videregående opplæring, blant annet gjennom å kartlegge elever i forhold til forutsetninger og valg av utdanningsløp.

Partnerskap for karriereveiledning

Det er i 2014 utarbeidet en overordnet partnerskapsavtale om karriereveiledning mellom NAV Telemark, Telemark fylkeskommune, Høgskolen i Telemark, LO Telemark, NHO Telemark og KS Telemark. Avtalen er klar til undertegning. Målet med partnerskapet er å utvikle strategier som skal gi bedre koordinering, samordning av tiltak og videreutvikling av karriereveiledning i Telemark i et livslangt perspektiv.

Arbeidet med kommuneavtalene mellom Telemark fylkeskommune og kommunene i fylket er i sluttfasen. Formålet innen opplæringsområdet er å sikre dialog og lokal forankring mellom fylkeskommunen og kommunene som skoleeiere om karriereveiledning i grunnopplæringen.

Karriereveiledning

For å øke profesjonaliseringen av rådgivertjenesten i videregående opplæring, innførte fylkeskommunen i 2014 et kartleggings- og interesseutforskningsverktøy (WIE) for rådgiverne i de videregående skolene. Dataverktøyet bidrar til at elevene ser konkrete yrkesalternativer ut fra egne interesser og forutsetninger. Det kan brukes både individuelt og i gruppe. Brukerne må sertifiseres og de fleste skolene har nå rådgivere som har deltatt på et grundig sertifiseringsopplegg. Det arbeides med å videreutvikle og systematisere bruken av verktøyet.

Talenter for framtida

Talenter for framtida er en satsing for barn og unge i Grenland. Målet er å få flere unge til å gjennomføre sko-

len og bli kvalifisert for arbeidslivet gjennom felles satsing på forebyggende arbeid, tidlig innsats og økt samarbeid. Telemark fylkeskommune har deltatt aktivt i alle arbeidsgrupper og anser prosjektet som svært sentralt for å samordne krefter med felles målsettinger. Prosjektet er et samarbeid mellom Fylkesmannen i Telemark, NAV, fylkeskommunen og de seks kommunene i nedre Telemark.

Fagforum

Fagforum er en arena der arbeidsliv, skole og fagopplæring møtes innenfor det enkelte utdanningsprogram. Fagforumene skal jobbe spesielt med formidling, vurdering og organisering av faget Programfag til fordypning (PTF). Våren 2014 ble det vedtatt et mandat for fagforumene. Dette jobbes det med å få innarbeidet. I løpet av 2015 skal alle de ni utdannings-

Foto: Kadett UB

programmene ha fagforum som jobber i henhold til vedtatt mandat.

Samfunnskontrakt

Samfunnskontrakten ble inngått av myndighetene og partene i arbeidslivet i 2011. Samfunnskontraktens overordnede mål er å forplikte myndighetene og partene i arbeidslivet til å forankre fagopplæringen i alle relevante bransjer og sektorer, og skaffe lærekontrakter til alle elever som ønsker det. Fylkeskommunene skal i samarbeid med partene på fylkesnivå diskutere de sentralt fastsatte målsettingene i samfunnskontrakten.

Det har i 2014 ikke vært interesse fra de ulike bransjene om å tegne samfunnskontrakt. Uenighet om dimensjonering innen elektrofag er noe av årsaken til dette. Det er et mål å få tegnet ni nye kontrakter innen utgangen av 2015.

Lærebedrifter

Det er fremdeles behov for å øke antall lærebedrifter i Telemark. Målet er å ha 1300 lærebedrifter som til sammen dekker ønskede fagområder. I dag har Telemark fylkeskommune noe under 1200 lærebedrifter og de representerer i underkant av 100 forskjellige fag. I 2014 kom det 94 nye lærebedrifter. I 2013 var tallet 51.

Lærekontrakter

Det er en målsetting at alle kommunene skal tegne kontrakter pr. år tilsvarende en lærling pr. 1000 innbygger i egen kommunal virksomhet. I 2014 tilfredsstilte seks kommuner i Telemark dette: Fyresdal, Hjartdal, Nissedal, Nome, Porsgrunn og Tokke.

Regional plan for oppvekst og kompetanse i Telemark - Livslang læring 2016-2020

Arbeidet med planen nærmer seg slutten, og endelig vedtak kommer sommeren 2015. Planen har som formål:

- Utvikle gode strategier for bedre regional samhandling, sette mål og planlegge for oppvekst og kompetanse for Telemark
- Lage samordnet handlingsprogram for oppvekst og kompetanse
- Planen skal danne et godt grunnlag for samhandling og samordning mellom ulike interessenter over sektor- og kommunegrenser, fylkeskommunen og statlige etater og frivillige- og private organisasjoner innen oppvekst og kompetanse
- Samordning av tiltak/prosjekt innen temaet, identifisere mangler og prioritere
- Legge til rette for samordnet virkemiddelbruk og avtaler mellom de ulike aktørene for å løse utfordringene

Endringsbehov

Kenguruskolen - skolen som hopper fra kurs til kurs, frarådes av forskere. Det er viktig at tiltakene får tid til virke. Forskere mener det tar mellom fem og sju år før en kan se effekter. Det langsiktige arbeidet betinger at Telemark fylkeskommune ikke hopper til nye tiltak før effekten av tidligere tiltak er evaluert. Det er viktig å undersøke systematisk det som fungerer godt. I det

videre arbeidet er evaluering og oppfølging av igangsatte tiltak sentralt. Det er viktig at den enkelte elev eller lærer forstår hensikten med det han eller hun skal gjøre.

Gjennomføring

Flere tiltak for å holde elevene/lærlingene i aktivitet vil bli vurdert. Tiltak som kan fange opp flere fra å slutte i overgangen mellom Vg2 og opplæring i bedrift skal ha særlig oppmerksomhet. Prosjekter på grunnleggende ferdigheter iverksettes fra høsten 2015.

Læringsmiljø

Skolene vil videreutvikle arbeidet med å ta elevene med på egenvurdering. Arbeidet med vurderingspraksis, tilpasset opplæring og læringledelse fortsetter i 2015. Dette er tre sentrale områder som vil styrke elevenes motivasjon og mestring. Dette bidrar til bedre faglige resultater og øker sjansen for å fullføre og bestå opplæringen. Et fortsatt viktig område for skolene er å få redusert elevenes fravær gjennom konkrete tiltak.

Læringsutbytte

Telemark fylkeskommune vil for 2015 søke å aktivere det potensialet som ligger i felles utviklingsprosesser. Målet er at skolene skal bli gode lærende organisasjoner.

Sensorskolering ble gjennomført høsten 2014. Dette er et tiltak som vil videreføres og som det forventes vil bidra til et bedre faglig nivå. Strategi for pedagogisk bruk av IKT i Telemark fylkeskommune 2014-

2016 har følgende visjon: «Elevene i videregående opplæring i Telemark fylkeskommune skal få økt læringsutbytte ved at lærerne bruker digitale læremidler og verktøy på en aktiv og innovativ måte». Konkretisering av dette fortsetter i 2015.

Telemark fylkeskommune har ambisjon om å være et foregangsfylke på pedagogisk bruk av IKT, spesielt på utvikling av nettbasert undervisning og læringsressurser. Telemark fylkeskommune ønsker å være kjent for å ha en god kultur for deling, samt ha en høy profil, både lokalt og nasjonalt, når det gjelder å promotere pedagogisk bruk av IKT. Det skal gjøres ved å inspirere og dele kunnskap om hvordan lærere kan bruke IKT for å øke elevenes læringsutbytte.

Samarbeid

Det vil være viktig å videreutvikle kvalitets- og fagfora for å nå målene om økt gjennomføring og økt læringsutbytte.

Det er behov for å se på grunnlaget for inngåelse av flere samfunnskontrakter mellom bransjene og fylkeskommunen.

Økonomisk analyse

Tabell 22: Økonomiske nøkkeltall – videregående opplæring

Kilde: KOSTRA*

* Utgiftene er omregnet til 2014-kroner, slik at utgiftene er mer sammenlignbare over år. Økning i utgifter viser derfor økning i reelle utgifter, ut over generell lønns- og kostnadsvekst i kommunene (deflator)

	2012	2013	2014
Kostnader pr. lærling/lærekandidat	66 661	65 995	63 087
Kostnader pr. elev	141 718	143 699	140 723
Netto driftsutg. pr. innbygger 16–18 år	151 055	156 329	156 772

Tabell 23: Netto driftsutgifter, budsjett og avvik 2014

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Seksjon for kvalitet og utvikling	130 530	128 993	-1 537	-1,2
Seksjon for drift	30 250	29 601	-649	-2,2
PPT og OT*	14 970	15 420	450	2,9
Diverse formål opplæring	2 676	2 410	-267	-11,1
Videregående skoler	751 392	741 034	-10 358	-1,4
Prosjekter	3 039	2 695	-343	-12,7
Sum videregående opplæring	932 857	920 152	-12 705	-1,4

* Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og oppfølgingstjenesten (OT)

Netto driftsutgifter i prosent av totalen viser hvor stor andel av fylkeskommunens driftsutgifter som går til videregående opplæring. I 2014 er andelen 53,9 prosent. Dette er en nedgang fra 2013 som var på 58,6 prosent. Andre fylker viser en nedgang i netto driftsutgifter på lik linje med Telemark.

Netto driftsutgifter pr. innbygger 16–18 år har hatt en marginal økning fra 2013 til 2014.

Figur 19 viser netto driftsutgifter pr. innbygger 16–18 år sammenlignet med andre fylkeskommuner. Telemark ligger nest øverst og nærmer seg landsgjennomsnittet med hensyn til netto driftsutgifter pr. innbygger 16–18 år. Telemark har en positiv trend med hensyn til tidligere års utgiftsutvikling og kan vise til en mer kostnads-effektiv drift (tabell 22).

Videregående opplæring hadde et merforbruk i 2014 med 12,7 millioner kroner. Det

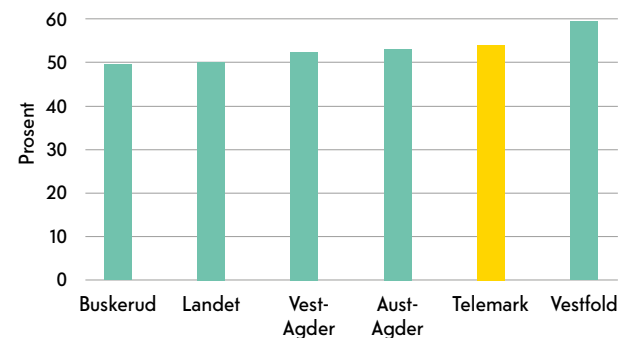
var 1,4 prosent ut over budsjett. Utgifter til fagopplæring overskred budsjettet nivå i 2014 grunnet en høyere utbetaling av stimuleringsmidler til lærebedriftene enn budsjettet. 10,3 millioner kroner av merforbruket vedrører de videregående skolene og Fagskolen Telemark.

Tabell 23 viser at det er de videregående skolene Kragerø, Porsgrunn og Bø som har hatt de største økonomiske utfordringene i 2014. Fagskolen Telemark, som finansieres over statsbudsjettet, hadde et merforbruk utover de økonomiske rammene med 15 prosent.

Skolene må selv dekke merforbruk. I 2013 var merforbruket på videregående opplæring -1,4 millioner kroner og de videregående skolene hadde et mindreforbruk i forhold til budsjett på 3 millioner kroner.

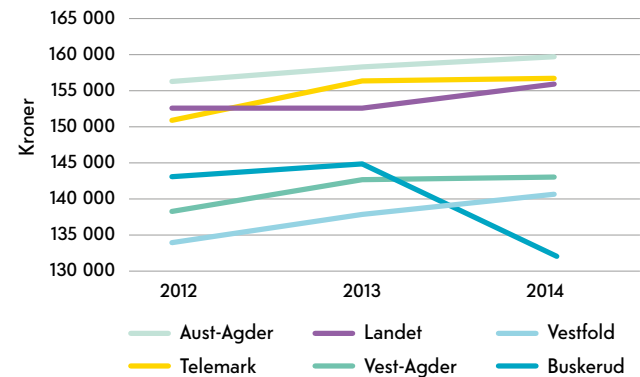
Figur 18: Netto driftsutgifter til videregående opplæring i prosent 2014 sammenlignet med andre fylker og hele landet

Kilde: KOSTRA

Figur 19: Netto driftsutgifter til videregående opplæring pr. innbygger 16–18 år

Kilde: KOSTRA

Tabell 24: Mer- og mindreforbruk i forhold til budsjett

Kilde: KOSTRA

Tall i 1000 kr

Skole	2013	2014	% avvik 2014
Kragerø vgs.	-461	-2 112	-4,7
Bamble vgs.	481	-	-
Porsgrunn vgs.	-2	-4 322	-3,8
Skogmo vgs.	2 320	397	0,4
Hjalmar Johansen vgs.	-	-	-
Skien vgs.	35	-2 139	-2,1
Nome vgs.	1 182	2 209	5,4
Bø vgs.	-1 278	-1 566	-4,4
Notodden vgs.	-	-	-
Vest-Telemark vgs.	724	-	-
Rjukan vgs.	-	-871	-3,1
Fagskolen Telemark	-	-1 954	-15
Sum	3 001	-10 358	-1,5

// God tannhelse er god folkehelse

Tannhelse

Dette området omfatter den offentlige tannhelsetjenesten i fylket. Det er 15 ordinære tannklinikker, en spesialisttannklinikk, en sykehusklinikk med narkosebehandling og en fengselsklinikk.

Mål og måloppnåelse

Tannhelsen hos indikatorårskull (5, 12 og 18 år) skal være like god som landsgjennomsnittet

Tannhelseresultatene viser en bedring for gruppen av 5- og 12-åringer, men en svak tilbakegang for 18-åringer. Tannhelsen hos indikatorårene ligger ennå under landsgjennomsnittet. Det innebærer at målrettet innsats for oppfølging av barn og unge må styrkes og følges tett opp for å nå målsetningen.

Andelen av eldre og kronisk syke som får tilsyn og behandling skal økes til 40 prosent mot dagens 30 prosent

Resultatene viser at andelen av eldre og kronisk syke i hjemmesykepleien som får tilbud om tilsyn og behandling viser en positiv utvikling. Tiltakene som har vært satt i gang har gitt resultater slik at Telemark nå ligger over landsgjennomsnittet, men det er fremdeles rom for forbedringer.

Antall betalende pasienter skal holdes stabilt eller øke

Antall voksne betalende pasienter under tilsyn har økt fra 15 918 i 2013 til 16 487 i 2014. Antallet har noe uventet økt mest i Grenlandsområdet, men samtidig har det vært bedre kontinuitet i bemanningen her enn i andre områder i fylket.

Inntjening fra betalende klientell skal utgjøre minst 50 prosent av nettobudsjettet til tannhelsetjenesten.

Inntjeningen i tannhelsetjenesten har økt til 38,9 millioner kroner. Med netto driftsutgifter på 63,4 millioner kroner betyr det at inntjening fra betalende klientell utgjør 61 prosent av netto driftsutgifter i 2014. Økningen er mest merkbart for allmenne tannhelsetjenester, mens spesialistbehandlingstilbudet ikke har vist samme grad av inntektsøkning.

Tannhelsetjenesten i Telemark har brukt 1753 timer til oppsøkende folkehelsearbeid i 2014

56 prosent av 12-åringene i Telemark har ikke hull i tennene

Tabell 25: Personale - tannhelse

Personale		Ansatte	Årsverk	På jobb
Avd. tannhelse Fylkeshuset	2012	4	3	
	2013	4	3	99,5 %
	2014	3	2	97,4 %
Tannhelse ytre virksomheter	2012	118	105	
	2013	128	111	95,1 %
	2014	127	112	94 %

1800 timer skal benyttes til oppsøkende arbeid om kosthold og helse i barnehager, på skoler og andre arenaer der barn og unge kan nå utenfor klinikkene.

Det ble brukt 1743 timer i 2014 på oppsøkende arbeid, og målet om 1800 timer ble nesten nådd. Gitt den betydelige økningen i målsetting på 20 prosent sammenlignet med 2013, er dette et godt resultat.

Tabell 26: Nøkkeltall – tannhelse

Nøkkeltall	2011	2012	2013	2014
Andel 5-åringer uten hull i tennene	80,5 %	79,5 %	83,1 %	83 %
Andel 12-åringer uten hull i tennene	50,8 %	53,4 %	54,3 %	56 %
Andel 18-åringer uten hull i tennene	17,5 %	17,8 %	19 %	18 %
Antall pasienter under tilsyn	50 403	53 522	54 717	55 504
Antall timer brukt til forebyggende arbeid utenfor tannklinikk	1 120	1 478	1 184	1 753

Foto: Dan Riis

Aktiviteter og resultater

Tannhelsetjenesten har i 2014 satset på mer individuelt tilpassede aktiviteter og tiltak. Innkallingsintervallene er forlenget og bedre tilpasset nasjonale retningslinjer for barn og unge med god tannhelse. Samtidig er innsatsen intensivert i gruppen av barn med dårlig tannhelse. Her har mulige årsaker som omsorgssvikt, andre kulturelle verdier og normer eller manglende bevissthet om nødvendig renhold og kostholdets rolle for god tannhelse vært retningsgivende for behandlinger.

Tannhelsetjenesten har i 2014 deltatt i en landsomfattende undersøkelse hvor målet er økt bevissthet og kunnskap om hvordan tannhelsepersonell kan avdekke om barn kan ha vært utsatt for vold, overgrep eller omsorgssvikt og melde ifra om dette til barnevernet. Tannhelsen hos indikator-kullene har bedret seg betydelig for de yngste pasientgruppene, 3-, 5- og 12-åringene, men er svekket hos 18-åringene (figur 20). Dette stemmer med kliniske erfaringer hvor det er tydelig at ungdom gjennomgår en kritisk fase i alderen 12- 18 år. Dette synes å være knyttet til endrede kostholds- og hygienevaner. Unge i denne alderen får ofte større frihet når det kommer til hva de spiser og drikker, men også eget ansvar for munnhygiene som tannpuss og bruk av tannråd. Enkelte unge synes ikke å mestre denne endringen like godt som andre. Tallene for Telemark ligger likevel svært nært landsgjennomsnittet.

For å øke tilbudet til eldre og kronisk syke har tannhelsetjenesten intensivert samarbeid og samhandling med kommunene. Målet er at pasienter i institusjoner og hjemmesykepleie blir informert om sine rettigheter til kostnadsfrie tannhelsetjenester i den offentlige tannhelsetjenesten. Dette er blitt nedfelt i avtaler med helse- og omsorgstjenesten i den enkelte kommune.

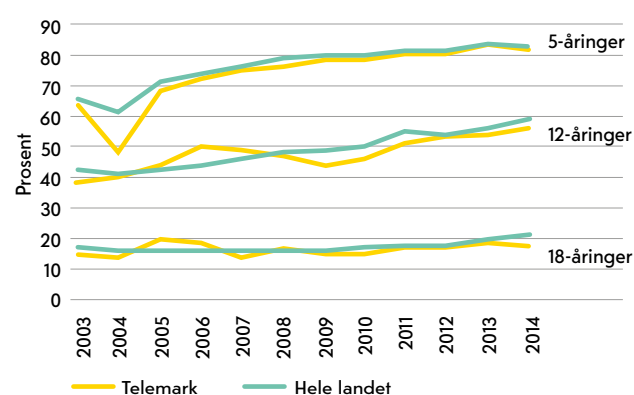
Godt samarbeid har gitt resultater. For pasienter i institusjoner er dekningsgrad for tilsyn og behandling god og økende, fra 60 prosent i 2012 til 91,3 prosent i 2014 (figur 21). Også resultatene for pasientgruppen som mottar hjemmesykepleie er blitt betydelig bedre. Tidligere år har rundt 30 prosent fått tilsyn og tilbud om behandling, men dette har økt til 36,9 prosent i 2014. Dette har ført til at andelen av tid og ressurser som brukes på eldre og kronisk syke har økt på de fleste klinikker (figur 22).

En rekke tiltak har samlet ført til flere voksne betalende pasienter. Justering av innkallingsintervaller og økt innsats av tannpleiere i førstelinjetjenesten har gitt voksne betalende pasienter et bedre tilbud. Nye tilbud om spesialistbehandling i oral kirurgi og rotfylling har gitt et bredere behandlingstilbud. Sammenslåing av mindre klinikker til større enheter har bidratt til økt kompetanse og effektivitet.

Resultatet for gruppen av voksne betalende pasienter er positivt. Aldri tid-

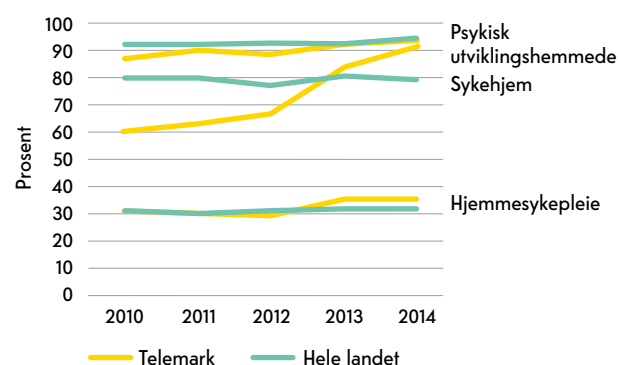
Figur 20: Andel 5-, 12- og 18-åringer uten hull i tennene

Kilde: KOSTRA

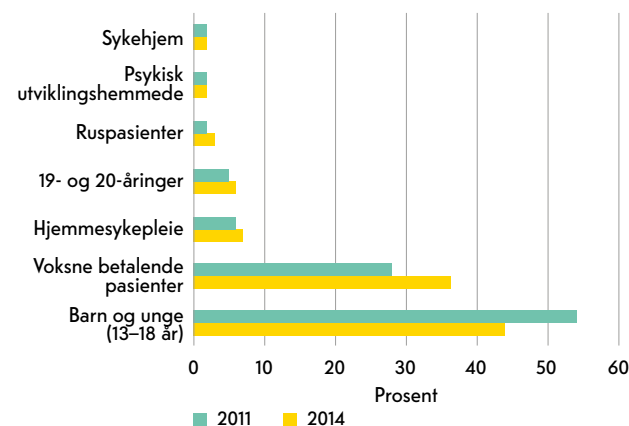

Figur 21: Andel pasienter i ulike pasientgrupper under tilsyn

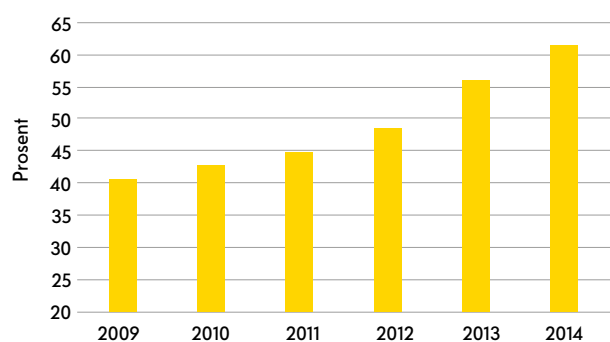
Kilde: KOSTRA

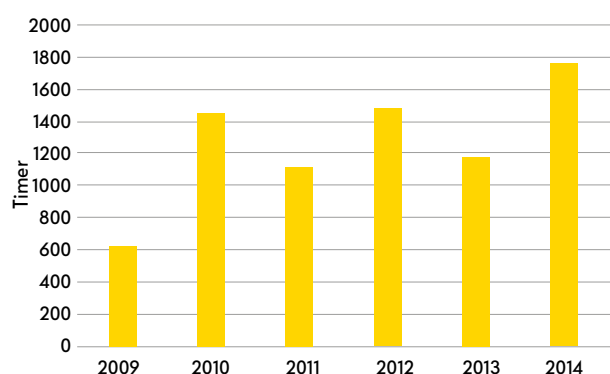
Figur 22: Fordeling av arbeidstid på ulike pasientgrupper

Figur 23: Inntjening voksne og betalende pasienter i prosent av netto driftsutgifter

Figur 24: Antall timer brukt til forebyggende tannhelsearbeid utenfor tannklinikk

ligere har tilfanget av denne gruppen vært større. I 2014 ble 16 487 voksne pasienter behandlet ved våre klinikker. Det bekrefter at dyktige medarbeidere og investering i moderne klinikker har bidratt til et bedre tannhelsetilbud til hele befolkningen.

Målet om økt inntjening var betydelig høyere i 2014 enn tidligere år. Tiltak for å øke bevissthet og ansvar om korrekt bruk av takster for undersøkelse og behandling ble iverksatt for å sikre dekkende inntjening for utført undersøkelse og behandling av voksne betalende pasienter. Den offentlige tannhelsetjenesten skal ikke tilby subsidierte takster for denne gruppen av pasienter.

Som et resultat av flere voksne betalende pasienter har inntjeningen økt til 38,9 millioner kroner (figur 23). Virksomheten har i dag en selvfinansieringsgrad på mer enn 33 prosent, og inntjeningen utgjør mer enn 61 prosent av netto driftsutgifter, samtidig som tilbudet til prioriterte grupper er styrket. Dette viser at innføring av LEON-prinsippet (Lavest effektive omsorgsnivå) har vært vellykket. Økt inntjening har sikret godt handlingsrom i virksomheten og gitt mulighet til kontinuerlig utvikling med innføring av nye og moderne behandlingsprosedyrer.

Folkehelse er et viktig aspekt i tannhelsetjenesten, primært gjennom forebyggende og helsefremmende tiltak. Aktiviteter på arenaer utenfor tannklinikken ble prioritert for å nå pasientene i deres hverdag slik

at de kan bli bedre i å ivareta egen helse og tannhelse. I 2014 deltok tannhelsetjenesten i ressursgruppe kosthold og ressursgruppe kommunalt folkehelsearbeid innenfor det sektorovergrepene regionale folkehelsearbeidet. Andre tiltak var informasjon og opplæring på helsestasjoner, skoler og barnehager, sykehjem og i hjemme-sykepleien. Involvering av ansatte på disse institusjonene er en viktig del av aktiviteten for å sikre at gode vaner for kosthold og munnhygiene følges opp daglig.

Målsettingen om å bruke 1800 timer til oppsøkende virksomhet på arenaer utenfor tannklinikken har vært utfordrende. Gitt at målsettingen utgjorde en økning på 20 prosent sammenliknet med 2013, er det gledelig at resultatet ble 1753 timer (figur 24). Denne virksomheten er sentral for å gi barn, unge, eldre og kronisk syke samt pasienter i institusjon et bedre tilbud innenfor forebyggende og helsefremmende tiltak. Formålet er at kunnskap og forståelse for verdien av egeninnsats for god tannhelse styrkes. Den offentlige tannhelsetjenesten som en oppsøkende og utadrettet tjenestetilbyder bidrar til at kontakt og kommunikasjon med svake grupper blir hyppigere og bedre, og ikke begrenses til tradisjonelle klinikkbesøk.

Endringsbehov

Økte forskjeller mellom barn med svært god tannhelse og de som har dårlig tannhelse må føre til økt innsats og et bredere tilbud til de som har de

Foto: Dan Riis

største utfordringene. Her er det nødvendig med en mer omfattende tilnærming der oppvekstvilkår, fysisk og psykisk helse og kulturelle utfordringer inkluderes i behandlingsopplegget.

For gruppen av eldre og kronisk syke må tiltakene for bedre samarbeid med kommunene videreføres for ytterligere forbedringer. Samtidig må det sikres at etablerte samhandlingsrutiner ikke svekkes. For framtiden vil opplæring av pleiepersonell i institusjoner og hjemmesykepleie intensiveres slik at munnhygiene blir et prioritert mål for hjelp

til selvhjelp også hos eldre og kronisk syke. Generelt sett kan det sies at tannhelsetjenesten står foran et paradigmeskifte; mindre til de mange og mer til de få. Mens hovedoppgavene tidligere har vært knyttet til barn og unge, vil det i framtiden kreves en betydelig økning i innsatsen for eldre, kronisk syke og rusbelastede pasienter. Målrettet bruk av ressurser og kompetanse på en rekke fagområder er en forutsetning for at behovene hos disse pasientene dekkes. Generelt sett har de mer omfattende behandlingsbehov. De kan ha behov for komplekse restaureringer

Foto: Dan Riis

for å fjerne smerte, muliggjøre variert ernæring og sikre akseptabel taleevne. I tillegg skal behandlingen sikre funksjonelle og estetisk akseptable løsninger som ikke fremmer sjenanse og isolasjon.

Dersom ubesatte stillinger unngås og stabil bemanning opprettholdes også i distriktene, vil det kunne forventes økt andel av betalende pasienter også der.

I 2014 gjennomførte ESA (EFTA's overvåkningsorgan) en prosess som sikret at Norge følger sine forpliktelser i henhold til EØS-avtalen. Konkret ble det krevd at Norge måtte vise at det ikke foregår kryssubsidiering i den fylkeskommunale tannhelsetjenesten.

Resultatet ble endringer i Lov om tannhelsetjenester fra 1. januar 2015. Endringene fører til påbud om å føre separate regnskap for lovpålagte tjenester til prioriterte grupper og tjenester til betalende voksne pasienter som er del av et marked med konkurrerende virksomhet fra privatpraktiserende tannleger og tannpleiere.

Regnskapene skal dokumentere at takster for voksne betalende pasienter dekker alle reelle kostnader og ikke subsidieres av midler øremerket til prioriterte grupper. Fylkestinget er gitt myndighet til tilsyn, revisjon og kontrollfunksjon for de nye reglene. Tannhelsetjenesten har samarbeidet tett med økonomiavdelingen for å få på plass gode og forsvarlige regnskapsrutiner som sikrer at lovens intensjoner blir fulgt.

Inntjeningen innenfor det allmenne tannhelsetjenestetilbudet har økt såpass mye de senere år at det ikke kan forventes ytterligere økning uten omfattende endringer i tilbudet. Derimot kan det forventes at tilbudene innenfor spesialisttjenestene vil kunne gi økte inntekter dersom full drift opprettholdes.

Oppsøkende virksomhet har de senere år blitt vektlagt for å styrke det forebyggende og helsebringende folkehelsearbeidet. Når det gjelder konkrete tiltak er det fremdeles mangel på forskningsdata som differensierer mellom hvilke tiltak som gir de beste resultater og effekter. Det bør søkes dokumentasjon om dette for å oppnå mer effektiv ressursbruk.

Økonomisk analyse

Tabell 27: Økonomiske nøkkeltall - tannhelsetjenesten

Kilde: KOSTRA*

* Utgiftene er omregnet til 2014-kroner, slik at utgiftene er mer sammenlignbare over år. Økning i utgifter viser derfor økning i reelle utgifter, ut over generell lønns- og kostnadsvekst i kommunene (deflator)

	2012	2013	2014
Brutto driftsutg. fellesfunksjoner pr. pasient	757	801	825
Brutto driftsutg. pasientbehandling pr. pasient	2 355	2 242	2 335
Netto driftsutg. tannhelsetjenesten pr. innbygger	510	470	532

Tabell 28: Netto driftsutgifter, budsjett og avvik 2014

	Tall i 1000 kr			
	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Tannhelsetjenesten	1 832	2 840	1 008	35,5
Fylkestannlegen	1 689	2 170	481	22,2
Tannklinikker	59 910	60 837	927	1,5
Sum tannhelsetjenesten	63 431	65 847	2 417	3,7

Netto driftsutgifter til tannhelsetjenesten i prosent viser hvordan fylkeskommunen har prioritert mellom områder. Det er små forskjeller mellom fylkene. Telemark har hatt en betydelig økning i pensjonsutgifter og intern-tjenester. Netto driftsutgifter i Telemark er høyest i Sør-Norge med 5,3 prosent i 2014 mot 4,4 prosent året før.

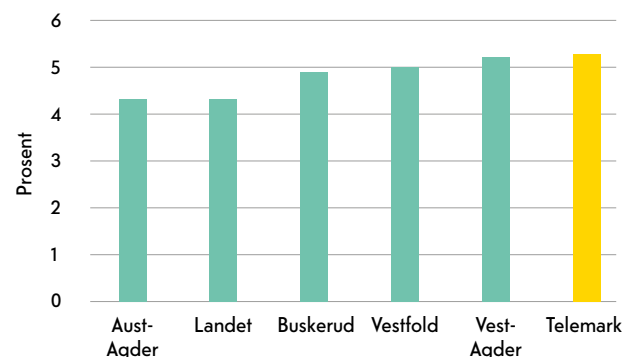
Utgifter til fellesfunksjoner som ledelse og administrasjon hadde en økning fra 2013 til 2014, men en mindre økning enn året før. Brutto driftsutgifter pr. behandlet pasient har økt fra 2013 til 2014. Etter flere år med stram økonomisk styring har tannhelsetjenesten i 2014 prioritert anskaffelser av nød-

vendig utstyr. I 2014 er det behandlet en større andel eldre, kronisk syke og rusbelastede pasienter enn tidligere. Disse pasientgruppene krever mer kompleks tannbehandling og -restaurering.

Budsjettavvik for tannhelsetjenesten har de to siste årene vist et mindre-forbruk selv med en inndekning av tidligere års merforbruk. Årets avvik skyldes mindre utgifter enn budsjettet med på 3,4 millioner kroner og mindre inntekter enn budsjettet med nær 1million kroner.

Figur 25: Netto driftsutgifter til tannhelsetjenesten i prosent sammenlignet med andre fylker og hele landet

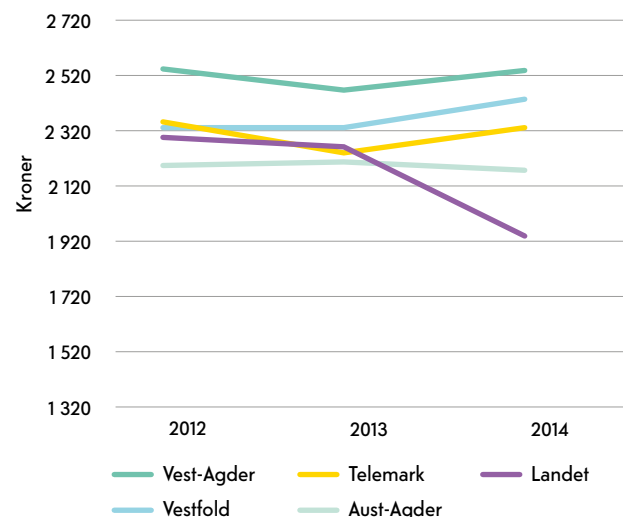
Kilde: KOSTRA

Figur 26: Brutto driftsutgifter til pasientbehandling pr. pasient i kroner sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA*

* Buskerud er ikke med da de ikke har rapportert for 2014. Dette påvirker også landsgjennomsnittet

God folkehelse skapes der folk bor, arbeider og lever

Regional utvikling

Dette området omfatter næringsutvikling, reiseliv- og stedsutvikling, kultur og idrett, internasjonalt arbeid og forvaltning av kulturminner, miljø og naturressurser.

Mål og måloppnåelse

Høyere vekst i Telemark enn landsgjennomsnittet i antall arbeidsplasser i konkurrerende næringsliv.

Arbeidsplassveksten i Telemark er lavere enn landsgjennomsnittet. Vest-Telemark og Midt-Telemark har høyest vekst av regionene i Telemark, mens Grenland og Øst-Telemark har lavest vekst (figur 27 og figur 28).

Etableringsfrekvensen i Telemark skal være bedre enn gjennomsnittet for fylkene.

Tall fra 2013 viser at etableringsfrekvensen i Telemark er omtrent som for landet som helhet (figur 29).

Økt deltagelse i nasjonale og internasjonale programsatsinger.

Fylkeskommunen har deltatt i utarbeidelse av de nye Interreg-programmene. Gjennom å arbeide for at programmene innrettes slik at de passer med fylkeskommunens

målsetninger, legges det til rette for deltakelse i prosjekter i de nye programmene.

Arbeidsmetodikken og kulturen i VRI blir praksis i næringsstøtteapparatet i Telemark.

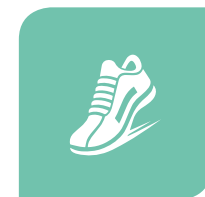
VRI Telemark har i 2014 arbeidet systematisk for å fremme forskningsdrevet innovasjon i små og mellomstore bedrifter i Telemark. Gjennom partnerskapet har kommunene i Telemark tatt del i arbeidet og bidratt til å mobilisere bedrifter som kan ha nytte av forskningsdrevet innovasjon.

Tildeling fra Oslofjordfondet til prosjekter der bedrifter og institusjoner fra Telemark er med.

I 2014 ble det behandlet 55 søknader. 20 prosjekter ble tildelt midler. Fra Telemark kom det åtte søknader og seks prosjekter ble tildelt midler. I tillegg kommer prosjekter hvor

Den kulturelle skolesekken ga elever i Telemark 1400 kulturopplevelser i 2014

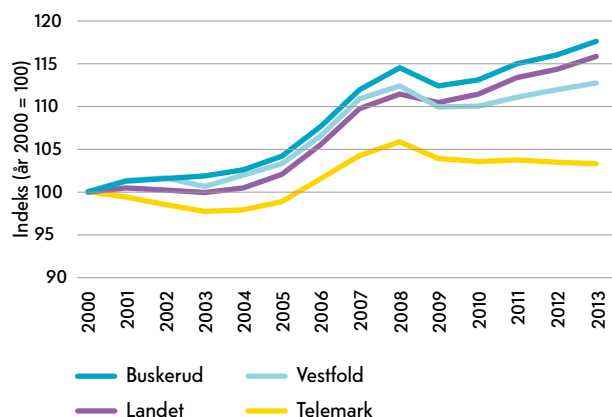
I 2014 bevilget Telemark fylkeskommune 32 millioner kroner til idretts- og nærmiljøanlegg i Telemark

Tabell 29: Personale - regional utvikling

Personale		Ansatte	Årsverk	På jobb
Regional utvikling	2012	40	39	
	2013	37	36	93,9 %
	2014	33	32	93,6 %

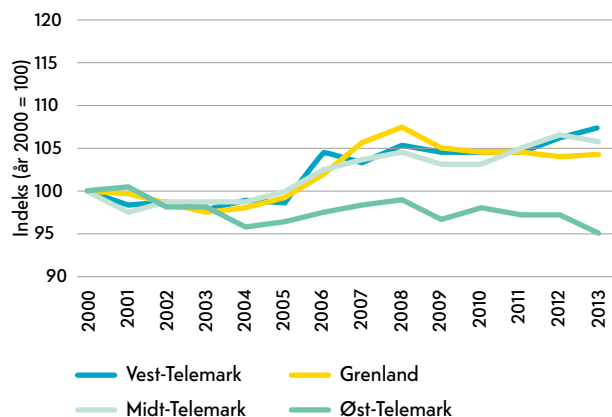
Figur 27: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser sammenlignet med Buskerud, Vestfold og hele landet der år 2000 = 100

Kilde: Telemarksforskning

Figur 28: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser i regioner i Telemark der år 2000 = 100

Kilde: Telemarksforskning

telemarksbedrifter er samarbeidspartnere.

Økt besøkstall ved museene

Samlet besøk ved museene har en svært positiv utvikling. Dette skyldes hovedsakelig utviklingen ved Telemark Museum, som også har det største befolkningsgrunnlaget. Besøket ved Vest-Telemark Museum har gått ned til tross for nyinvesteringer på 80 millioner kroner (tabell 31).

Avklare oppgave og rollefordeling i reiselivet.

Denne prosessen pågår og ventes ferdigstilt i løpet av 2015.

Rjukan – Notodden inn på Unescos verdensarvliste i 2015.

Målet skal innfris i 2015.

Bidra til etablering av en til tre friluftsråd i Telemark.

Fylkeskommunen har bidratt med driftsmidler i forbindelse med etableringen av Friluftsrådet Sør, som inkluderer Nissedal. Tilsvarende bidrag til Grenland friluftsråd er ikke avklart.

Redusere ventetida på statlige spillemidler fra 4,5 til 3 år.

Fra 2013 har det blitt økte administrative ressurser på idrettsområdet, og dette har bidratt til økt tildeling og redusert etterslep. Det har ført til at ventetiden er redusert fra ca. 5 år i 2012 til ca. 3,5 år i 2014.

Tabell 30: Nøkkeltall – regional utvikling

Nøkkeltall	2011	2012	2013	2014
Befolkningsvekst	838	879	567	484
Netto innflytting	819	987	631	518
Befolkningsvekst i prosent	0,50 %	0,52 %	0,33 %	0,28 %
Sysselsatte i Telemark	76 693	76 608	76 457	-
Arbeidsledige i prosent (årgjennomsnitt)	3,3 %	3,3 %	3,2 %	3,4 %
Andel med høyere utdanning (kort)	18,6 %	19,0 %	19,3 %	-
Andel med høyere utdanning (lang)	4,3 %	4,5 %	4,7 %	-

*Kilde: Statistisk sentralbyrå

Aktiviteter og resultater

Følge opp de strategiske satsingene innenfor næringsutvikling

Bransjestrukturen i basisnæringene forklarer mye av forskjellene i sysselsettingsveksten i fylkene. Med basisnæring menes næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Telemark har hatt en lite gunstig sammensetning av basisnæringene, fordi en stor andel av arbeidsplassene har vært i bransjer med nedgang. Utviklingen i antall arbeidsplasser i basisnæringene har imidlertid vært mye dårligere enn bransjestrukturen skulle tilsi. Dermed har Telemark framstått som det minst attraktive fylket i landet for basisnæringer etter 2008.

Oppfølging av Regional plan for nyskaping og næringsutvikling ble i løpet av 2014 dreid mot tilrettelegging for mer rene næringsrettede prosjekter og en nedprioritering av stedsutvikling. I 2014 vedtok man å endre vilkårene for bruken av regionale utviklingsmidler. Maksimal støtte er 35 prosent og støtten kan gis for inntil to år. Det er også et vilkår at prosjektet skal være en del av en kommuneavtale dersom det er en kommune som søker.

Som følge av nedlegging av tjenester og tap av arbeidsplasser ved Rjukan sykehus, ble det i 2014 søkt om statlige omstillingsmidler for Tinn kommune. Ved tildeling av regionale utviklingsmidler fikk fylkeskommunen påplussset 2 millioner kroner for 2015 som skal nyttes til omstillingsarbeidet i kommunen.

Arbeidet med et forpliktende regionalt partnerskap innen næringsutvikling ble startet opp i 2014. Formålet er å samordne ulike næringsaktører og bidra til større grad av felles prioriteringer i næringsarbeidet i fylket.

Landbruks- og matmeldingen er fulgt opp i 2014. En utredning av et kontor for lokalmat for Telemark er påbegynt. Arbeidet for å opprette et kompetansesenter på Søve og arbeidet med å etablere en Tankesmie for Telemark er også påbegynt.

Etablering av bærekraftig regional organisering av tilretteleggingsoppgavene for reiselivsnæringen

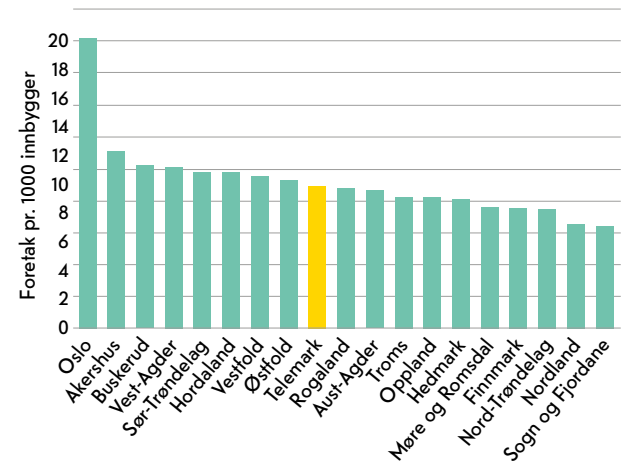
Omorganiseringsprosessen av reiselivet i Norge er forankret i regionale prosesser som er ledet av næringen. I Telemark er denne prosessen ledet av Visit-Telemark og NHO. Det er gjennomført forankringsmøter med blant annet kommuner og næringsaktører.

Fullføre arbeidet med nominasjonsprosessen med mål om å få Rjukan og Notodden inn på UNESCOs verdensarvliste i 2015

Verdensarvsprosjektet har hatt tre viktige milepæler i 2014. Den viktigste var at verdensarvsøknaden ble overlevert UNESCO i Paris 30. januar 2014. Den andre var gjennomføringen av en ukes befarings med ICOMOS som skal foreta den faglige vurderingen av søknaden og rådggi UNESCO. Den tredje milepælen var at fylkestinget vedtok partnerskapsavtale med Tinn, Notodden og Vinje om permanent verdensarvråd og verdensarvkoordinator.

Figur 29: Antall nye foretak pr. 1000 innbygger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Adminiet, Grønnebyen og Hydroparken på Notodden.

Foto: © Per Berntsen

Internasjonalt engasjement

Prosjekt USA – Midt-Vesten 2013–2015 er fulgt opp med to delegasjonsreiser til USA. En bredt sammensatt gruppe med representanter for næringsliv, utdanning og kultur deltok på MidWest-programmet i Minneapolis i mai, mens en delegasjon med representanter fra olje- og gassnæringen deltok på en større konferanse i Bismarck. I oktober deltok en bredt sammensatt delegasjon på blant annet Norsk Høstfest i Minot. Et resultatet av denne satsingen er etableringen av Telemark Trade Office i Minot og Telemark Development Office på Norway House i Minneapolis.

Det er gjennomført informasjonsmøte om de nye Interreg-programmene og de muligheter det gir for samarbeid. Første søkerunder for Interreg er i 2015 og målet er å ha prosjektsøknader fra Telemark med på de første rundene.

Kommuneavtaler

Samhandling har vært et prioritert satsingsområde i 2014. For å få til et tettere, forpliktende og mer planlagt samarbeid med kommunene skulle det inngås kommuneavtaler med alle kommunene i 2014. Prosessen er nå godt i gang, og avtaler med kommunene Bø, Bamble, Porsgrunn og Nissedal vedtas våren 2015. Arbeidet med

de resterende kommuneavtalene pågår for fullt.

Andre satsinger

Strategi for kultur og kulturarv for perioden 2014–2018 ble enstemmig vedtatt av Fylkestinget i februar 2014. Strategien synliggjør fylkeskommunens prioriteringer og satsingsområder for perioden.

Kunnskap og kompetanse

Museene i Telemark er knutepunkt-finansiert med et driftstilskudd fra Telemark fylkeskommune på 10,5 millioner kroner i 2014. Ved Vest-Telemark Museum er det investert om lag 80 millioner kroner i nybygg. Museet fikk tre prosent økning i besøkstallene i 2013, men et fall i 2014. I treårsperioden er nedgangen på 8,7 prosent (tabell 31). Ved Norsk Industriarbeidermuseum har Heddal Bygdetun hatt nærmere 5000 færre besøk i 2013 og 2014 på grunn av pågående restaureringsarbeid. Besøket ved Vemork ligger stabilt på om lag 22 000 hvert år. Telemark Museum er nå inne i en meget positiv utvikling, takket være satsingen på nye utstillinger og åpningen av DuVerden Sjøfartsmuseum og Vitensenter. DuVerden hadde 21 500 betalte besøk i 2014. Besøkstallene ved Ibsens

Venstøp og Ulefoss Hovedgård doblet seg, mens besøket ved Kittelsenhuset i forbindelse med Kittelsen-jubileet 2014 ble firedoblet. Fra 2014 regnes betalte arrangementsbilletter inn i museumsstatistikken.

Historie og tilhørighet

I jubileumsåret for grunnlovsmarkeringen 1814 – 2014 ble Telemarks Historie gitt ut som resultat av et treårig prosjekt ledet av Telemark fylkeskommune. Telemarks første heldekkende historieverk ble utarbeidet i nært samarbeid med Høgskolen i Telemark. Verket består av tre rikt illustrerte bind. Prosjektet hadde et budsjett på 12,5 millioner kroner, og bidraget fra Telemark fylkeskommune, Telemark interkommunale næringsfond og Telemark utviklingsfond var på 8,5 millioner kroner.

Det største kulturarrangementet i 2014 var PS14 En vannbasert oppdagelsesferd. Teater Ibsen og Grenland Friteater samarbeidet om denne produksjonen. Telemark fylkeskommune ga 1,7 millioner kroner i støtte. 16 forestillinger ble utsolgt, og ca. 4000 mennesker så forestillingen.

Det første Fotavtrykk Telemark ble gjennomført med konferansedag og kveldsarrangement med utdeling av

Tabell 31: Solgte billetter ved museer i Telemark

Solgte billetter	Vest-Telemark Museum	Telemark Museum	Norsk Industriarbeidermuseum	Sum
2012	31 396	11 915	28 724	72 035
2013	32 378	11 089	23 435	66 902
2014	28 674	57 260	23 304	109 238
Endring 2012-2014	- 8,7 %	+ 516 %	- 18,9 %	

Vinnere av toppidrettsstipend, Fotavtrykk Telemark 2014.

Foto: Tom Riis

700 000 kroner til ti priser og stipender. Stipendene er et viktig bidrag fra fylkeskommunen til å støtte opp om kunstnere og idrettsutøvere. Arrangementet Fotavtrykk bidrar til å synliggjøre lokale artister og prisvinnere.

Det største idrettsarrangementet var VM i Wakeboard som ble arrangert

på Norsjø Ferieland. Det var 158 deltakere fra 25 nasjoner. Kartfestivalen fungerte som kulturdelen av idrettsarrangementet. Telemark fylkeskommune og Telemark Utviklingsfond støttet VM-arrangementet med til sammen 2,5 millioner kroner.

Tabell 32: Søknader om statlige spillemidler til idrettsanlegg i Telemark

Søknadsgruppe		Godkjente søknader	Godkjent søknadssum	Tildelte spillemidler (i 1000 kr)	Etterslep (i 1000 kr)
Ordinære anlegg	2012	87	111 746	24 738	87 008
	2013	92	101 494	24 720	76 774
	2014	91	102 261	25 950	76 311
Nærmiljøanlegg	2012	28	5 236	2 178	3 058
	2013	42	8 150	3 130	5 020
	2014	44	8 917	5 628	3 289

Barn og unge

Årlig disponeres om lag 46,5 millioner statlige kroner til idrettsanlegg, kulturbygg, Den kulturelle skolesekken, Den kulturelle spaserstokken og til barnehage- og skolekonserter. Det stilles store krav til kvalitet og rapportering.

Tilrettelegging for organiserte og egenorganiserte idrettsaktiviteter er et prioritert område. Slik tilrettelegging skjer i all hovedsak via tildeling av spillemidler til idretts- og nærmiljøanlegg. Søknadsmassen har de tre siste årene vært relativt stabil på ordinære anlegg, men på nærmiljøanlegg har det vært en økning de to siste årene (tabell 32). Nærmiljøanlegg har også vært et prioritert satsingsområde for Telemark fylkeskommune.

Barnehagekonserterne gjennomføres i samarbeid med Rikskonsertene, som dekker 50 prosent av kostnadene (tabell 33). Offentlige konserter og institusjonskonserter dekkes 100 prosent av Telemark fylkeskommune. I 2014 var Fotavtrykk den største produksjonen. Der var 51 musikere involvert, hvorav 43 fra Telemark.

Det er et tidkrevende ansvar å produsere og gjennomføre turneer med høy kvalitet. Omsetningen er på om lag 2 millioner kroner, og går i all hovedsak til honorar til våre profesjonelle musikere. Dermed støttes den kulturbaserte næringsutviklingen i Telemark.

Tabell 33: Konserter gjennomført i regi av Telemark fylkeskommune i 2014

	Antall konserter	Antall turneer	Antall musikere	Andel musikere fra Telemark
Institusjonskonserter	45	2	5	100 %
Barnehagekonserter	169	6	9	56 %
Offentlige konserter	17	8	99	84 %
Sum	231	14	113	

Tabell 34: Den kulturelle skolesekken – nøkkeltall 2014

Den kulturelle skolesekken	Antall arrangerte konserter og	Antall turneer produksjoner	Antall publikum m/elever*	Antall kunstnere/formidlere	Andel kunstnere fra Telemark
Grunnskolen	1 414	41	78 781	99	39 %
Videregående skole	196	10	18 023	29	26 %
Sum	1 610	51	96 804	128	

*Elevene får besøk av tre til fem produksjoner hvert år.

Utstillingen Øyne så store som finntallerkener var et av tilbudene i Den kulturelle skolesekken i 2014.

Foto: Anne Hermansen

Fylkeskommunen har ansvaret for turnédelen av Den kulturelle skolesekken (tabell 34) inklusiv Rikskonsertenes (RK) skolekonserter. På vegne av RK har fylkeskommunen 50 prosent produsentansvar for skolekonserterne. I tillegg til egenverdien for elevene, betyr omsetningen på omlag 10,5 millioner kroner mye for mange av de 480 kunstnerne som er registrert i Telemark. Det er en målsetting å øke prosentandelen fra Telemark, men samtidig tidkrevende å få fram gode nok regionale produksjoner.

Telemark fylkeskommune disponerer årlig en ramme på om lag en million kroner til arrangementer og tiltak innen kulturfeltet i Telemark. I 2014 var den søkbare rammen på 1,2 millioner kroner. 131 søknader kom inn og omsøkt beløp var på 7,5 millioner kroner. 48 søkere fikk støtte. Hensikten med midlene er å bidra til økt aktivitet på kulturfeltet i Telemark.

Kulturarv og utvikling

Kulturminneforvaltningens primær-

oppgave er forvaltning etter ulike lovverk. I dette arbeidet er det lagt stor vekt på dialog med kommuner, grunneiere og eiere for å finne gode løsninger.

I 2014 ble det enighet med Riksantikvaren om å ferdigstille Fredningsplan for etterreformatoriske kulturminner i Telemark fra 1995. Dette har vært viktig på grunn av eiernes rettsstilling og ivaretagelsen av kulturminnene. De siste fredningene etter denne planen gjennomføres våren 2015.

I 2014 ble arbeidet med fredningen av Bandakkanalen ferdigstilt. Dette arbeidet er en viktig forutsetning for forvaltning og bruk av kanalen. Den økonomiske støtten til eiere av fredede bygg og anlegg som fylkeskommunen fordeler på vegne av Riksantikvaren ble i 2014 økt fra 3,6 til 6,1 millioner kroner. Til tross for en betydelig økning, er det ikke tilstrekkelig for å dekke det reelle behovet. I 2014 ble ca. 60 ulike istandsettingsprosjekter fulgt opp og ca. 40 fikk økonomisk støtte. At overføringene fra Riksantikvaren øker, gjør oss bedre rustet til å hjelpe eierne av fredede bygg og anlegg enn tidligere. Økt støtte betyr også at behovet for kvalifiserte håndverkere øker.

Som en oppfølging av Strategi for kultur og kulturarv, ble kulturminneforvaltningen i 2014 styrket med ett årsverk gjennom intern omdisponering.

Det ble i 2014 brukt mer ressurser på formidling enn tidligere. En del arbeid har blitt lagt ned i å gå gjennom

tidligere formidlingsprosjekt, for å se på status og oppdateringsbehov hos disse. Det er også lagt ned mye arbeid i å utarbeide nye skilt og andre formidlingsprosjekt som bør gi effekt på lengre sikt.

Formidling av kulturarven

Det ble i 2014 bevilget rundt 500 000 kroner gjennom tilskuddsordningen for skjøtsel, tilrettelegging og formidling av kulturarven i handlingsplan for næringsutvikling. Disse prosjektene vil ferdigstilles første halvår 2015. Denne tilskuddsordningen har gjort at flere ser potensialet kulturarven har til å skape glede, tilhørighet, opplevelser og næringsmuligheter.

Verdiskaping og utvikling gjennom bruk av kulturarven

Fylkeskommunen er en viktig støttespiller for de kommunene som har startet eller fullført arbeid med kulturminneplaner. I dette arbeidet har det vært viktig å få fram utviklings- og verdiskapingsperspektivet i planene.

Fylkeskommunen har tilrettelagt verdiskaping og utvikling gjennom bruk av kulturarven, blant annet gjennom prosjektet Salgbare verdensarvopplevelser.

Kompetansebygging

Det har vært arbeidet målrettet for å hjelpe kommuner og andre med kompetansebygging innenfor kulturarv for å avdekke potensiale for bruk, verdiskaping og vern.

Tilskuddsordningen for kursing i

restaureringshåndverk ga også positive resultater i 2014. Ikke alle prosjektene ble satt i gang i 2014 på grunn av mangel på håndverkere, men det som ble ferdigstilt leverte svært godt resultat.

Endringsbehov

I oppdragsbrevet fra Kommunal og moderniseringsdepartementet for 2015 er det lagt stor vekt på at de regionale utviklingsmidlene skal brukes til tiltak som utvikler arbeidsplasser og bidrar til økt verdiskaping i fylket. Dette gir et sterkere fokus på næringsutvikling i handlingsplanen for bruken av de regionale utviklingsmidlene for 2015.

Dersom verdensarvsøknaden blir godkjent får det konsekvenser for prioritering og spissing av arbeidsoppgaver.

Et formelt opprettet regionalt partnerskap vil trenge administrativ oppfølging fra fylkeskommunen.

De første søknadsrundene for de ulike Interreg-programmene starter opp i 2015. Dette vil kreve større ressursbruk fra fylkeskommunen inn mot prosjektutvikling, både internt og eksternt. EU-programmet Horisont 2020 vil gi nye muligheter for det internasjonale arbeidet.

God kulturminneforvaltning er grunnlaget for en rekke prosesser av stor betydning for Telemark. Kulturminneforvaltningen spiller en viktig rolle i arealforvaltning, vern og også næringsutvikling. Av den grunn er det viktig å kunne møte krav og forvent-

ninger som stilles til fylkeskommunens arbeid gjennom lover og forskrifter, fra stat, kommuner, eiere, utviklere og andre.

Som følge av synkende oppdragsmengde og at det er varslet nye retningslinjer for arkeologisk feltarbeid, vil innretningen på dette arbeidet bli vurdert. Målet er å utvikle og ta i bruk verktøy og rutiner som gjør det lettere å kontrollere denne delen av virksomheten.

Arbeidet med å knytte kulturminneforvaltningen tettere opp mot næringsutvikling skal prioriteres også i 2015.

Organiseringen av arbeidet innen regional utvikling er til vurdering med sikte på å kunne løse de regionale utviklingsoppgavene på en mer hensiktsmessig måte.

Økonomisk analyse

Tabell 35: Netto driftsutgifter til regional utvikling pr. innbygger

Kilde: KOSTRA*

* Utgiftene er omregnet til 2014-kroner, slik at utgiftene er mer sammenlignbare over år. Økning i utgifter viser derfor økning i reelle utgifter, ut over generell lønns- og kostnadsvekst i kommunene (deflator).

	2012	2013	2014
Netto driftsutg. fys.planl, kulturm., natur/nærmiljø	193	228	134
Netto driftsutg. næringsvirksomhet pr. innbygger	70	107	198
Netto driftsutg. til kultursektoren pr. innbygger	323	546	180
Netto driftsutg. regional utvikling pr. innbygger	586	546	512

Tabell 36: Netto driftsutgifter, budsjett og avvik 2014

	Tall i 1000 kr			
	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Regional utvikling	2 534	3 038	504	16,6
Nyskaping	15 824	15 591	-233	-1,5
Internasjonalt arbeid	5 437	6 107	670	11,0
Kultur	45 444	45 591	147	0,3
Kulturminnevern	5 106	4 348	-758	-17,4
Prosjekter	646	1 035	388	37,5
Sum regional utvikling	74 993	75 710	717	0,9

Netto driftsutgifter i prosent av totalen viser hvor stor andel av fylkeskommunens driftsutgifter som går til regional utvikling. I 2014 er andelen 5,1 prosent, det samme som for 2013.

Netto driftsutgifter til regional utvikling pr. innbygger har hatt en nedgang fra 2013 til 2014. Dette betyr at fylkeskommunen yter mindre til regional utvikling pr. innbygger enn tidligere. Tallene for 2014 viser at det har vært en dreining som viser at utgifter til næringsutvikling er prioritert mens utgifter til fysisk planlegging, kulturminne, natur og nærmiljø er prioritert ned.

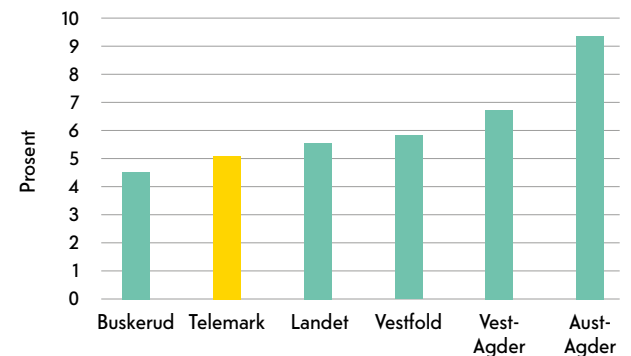
Figur 31 viser netto driftsutgifter til regional utvikling pr. innbygger

sammenlignet med andre fylkeskommuner og landet utenom Oslo. Telemark ligger under landsgjennomsnittet, og trenden er nedadgående for Telemark i 2014.

Regional utvikling hadde et mindreforbruk med 0,7 millioner kroner i 2014. Det betyr at netto driftsutgifter var en prosent lavere enn budsjettet. Det har vært inntektssvikt vedrørende arkeologiske utgravninger. Det har vært mindreforbruk på internasjonalt arbeid som følge av at EU-programmene ikke startet i 2014 som forventet. Dette medførte lavere prosjektaktivitet. Regnskapet for 2013 var i balanse.

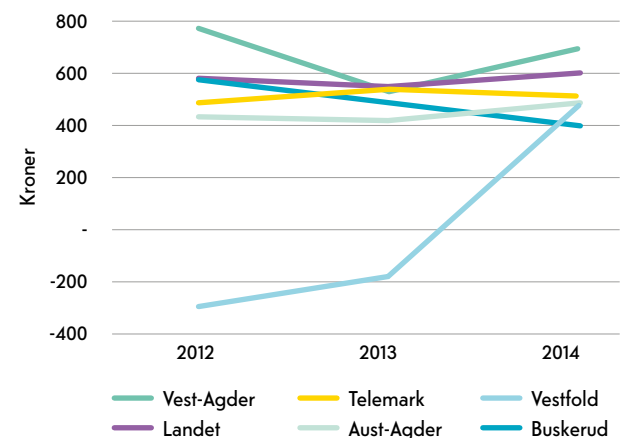
Figur 30: Netto driftsutgifter til regional utvikling i prosent 2014 sammenlignet med andre fylker og hele landet

Kilde: KOSTRA

Figur 31: Netto driftsutgifter til regional utvikling pr. innbygger i kroner sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

Gang- og sykkelveiene er den viktigste arenaen for hverdagsaktivitet

Areal og transport

Dette området omfatter fylkesveger, regional kollektivtransport og skoleskyss, løyvebehandling, koordinering av veiledning og uttalelser til kommunale samfunns- og arealplaner.

Mål og måloppnåelse

Kundetilfredshet skal vise en score på minst 70.

Det er god måloppnåelse på kundetilfredsheten blant busspassasjerene i Telemark. Kundetilfredshetsundersøkelsen for 2014 gir en score lik 72.

Øke kollektivandelen med 30 prosent innen 2013, og 100 prosent innen 2020 i Grenland.

Det er ikke mulig å vurdere denne måloppnåelsen da kollektivandelen for 2014 først blir tilgjengelig når resultatene fra den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/2014 kommer våren 2015. Det har imidlertid vært en god passasjervekst de tre siste årene i Grenland, med en økning på ti prosent i 2014.

Fortsette dagens kollektivtilbud ved enklere utbedringer innen 2013, og etablere timesfrekvens på ekspressbusser og bestillingstransport innen 2020 i distriktene.

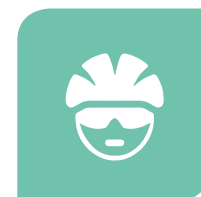
Tilbudet i distriktene ble opprettholdt i 2014. Det er tidligere etablert timesfrekvens på ekspressbusser i rushtidene. Bestillingsruter er etablert som Flexiruter i samtlige kommuner i Telemark siden 2011.

Strategisk viktige fylkesveger skal ha minimum middels standard for målt spordybde og minimum dårlig standard for målt jevnhet.

Dette målet er ikke nådd. Ti prosent av de strategisk viktige fylkesvegene har spordybde dårligere enn målet. Ni prosent av de strategisk viktige fylkesvegene har jevnhet dårligere enn målet.

Ingen viktige fylkesveger skal ha redusert standard for spordybde og jevnhet.

Målet knyttet til dekketilstand på viktige fylkesveger er ikke nådd for spordybde, mens det er nådd for

Elever ved 55 grunnskoler i Telemark fikk sykkelopplæring i 2014

Hver person som sykler til jobb kan spare samfunnet for 30 000 kroner hvert år

Tabell 37: Personale – areal og transport

Personale	Ansatte	Årsverk	På jobb
Areal og transport	2012	15	14
	2013	17	15 94,6 %
	2014	16	14 91,7 %

jevnhet. To prosent av vegene har fått økt spordybde i 2014. Målt jevnhet for 2014 var på nivå med 2013.

Nullvisjonen for trafikksikring skal følges i tråd med trafikksikkerhetsplanen.

Trafikksikkerhetsplanen fra 2010 har mål om at antall hardt skadde og drepte i Telemark skal reduseres fra gjennomsnittlig 55 pr. år til maksimalt 37 pr. år innen 2020. Antall hardt skadde og drepte var 26 i 2014.

Minimum 5 prosent reduksjon i biltetthet, og minimum 30 prosent av reisemiddelfordelingen skal være med kollektivtransport, gange eller sykkel innen 2016 i Grenland.

Målet om reduksjon av biltrafikken er ikke nådd. Det er en svak vekst i biltrafikken, og det er ikke forventet nedgang i personbiltrafikken før oppstart av Bypakke Grenland.

Det er ikke mulig å vurdere måloppnåelsen på reisemiddelfordelingen da denne blir tilgjengelig når resultatene fra den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/2014 kommer våren 2015. Tall for antall passasjerer med buss viser stor økning de siste tre årene, og det har vært en god utvikling i antall syklende med en økning på 17 prosent fra 2013 til 2014.

Delta i minst ett internasjonalt program/prosjekt i tilknytning til utvikling av havn.

Telemark fylkeskommune deltar med politisk og administrativ representasjon i Nordisk Transportpolitisk Nettverk (NTN) for å fremme og utvikle korridoren over Jylland som et alternativ og en avlastningskorridor mellom Norge og kontinentet.

Tabell 38: Nøkkeltall – areal og transport

Nøkkeltall	2011	2012	2013	2014
Arealplaner				
Antall utførelser til kommune(del)planer	5	3	16	29
Antall utførelser til reguleringsplaner	94	87	101	118
Vegtrafikk				
Antall drepte	6	7	8	8
Antall hardt skadde	29	23	20	18
Trafikkvekst på vegene i Telemark*	-0,1	0,8	0,4	1,7
Kollektivtransport				
Kundetilfredshet**	69	69	73	72
Rutekilometer med buss i hele tusen	8 406	8 463	8 526	9 723
Busspassasjerer i hele tusen, Grenland***	2 851	3 118	3 354	3 673
Busspassasjerer i hele tusen, Telemark	4 770	5 040	5 240	5 449

* Vegtrafikkindeksen, Statens vegvesen

** Kundetilfredshet måles i en årlig spørreundersøkelse, indeks 0-100

*** Kommunene Siljan, Skien, Porsgrunn og Bamble

Aktiviteter og resultater

Fylkesveger

I 2014 ble det brukt 217 millioner kroner brutto til drift og vedlikehold på fylkesvegene i Telemark. Av disse gikk 32 millioner kroner til dekkelegging av 38,4 kilometer fylkesveg og 3,3 kilometer gang- og sykkelveg langs fylkesveger. 16 millioner kroner gikk til vedlikeholdstiltak på bruer og 8 millioner kroner gikk til kommunale tiltak gjennom tilskuddsordningen Aksjon skoleveg.

Totalt ble det investert 211 millioner kroner. Av disse gikk 138 millioner

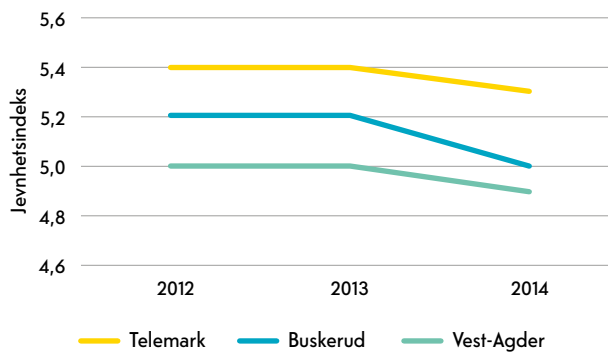
kroner til tiltak på fylkesvegnettet og 44 millioner kroner til gang- og sykkelvegtiltak. Dette kommer i tillegg til de 8 millioner kronene fra Aksjon skoleveg. Det er gjennomført trafiksikkerhetstiltak for 4 millioner kroner. Det er brukt 6,6 millioner kroner til tiltak for universell utforming og kollektivtransport og 18 millioner kroner gikk med til planlegging. Det var et samlet mindreforbruk av investeringsmidler på 11,5 millioner kroner i 2014. Dette skyldes i hovedsak at planlegging av tiltakene i Bypakke Grenland ikke er igangsatt.

Foto: Tor Arvid A. Gundersen/Statens vegvesen

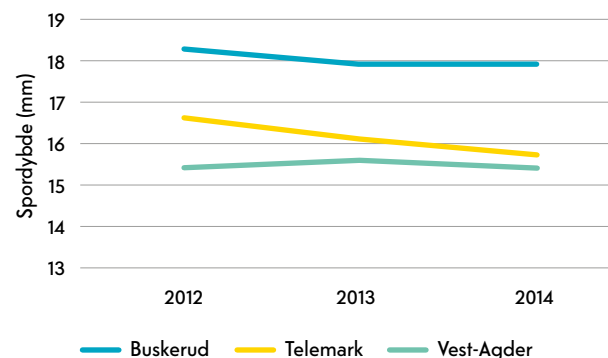

Figur 32: Jevnhet på fylkesvegene

Kilde: Nasjonal vegdatabank/Statens vegvesen

Figur 33: Spordybde på fylkesvegene

Kilde: Nasjonal vegdatabank/Statens vegvesen

I 2012 bevilget fylkestinget 100 millioner kroner ekstra til investerings tiltak på fylkesveger. Denne bevilgningen har gått til flere små prosjekter som har blitt gjennomført i perioden 2012 til 2014. De fleste er fullført, men Tjågeåsen bru på fylkesveg 37 og Skredtveit bru på fylkesveg 38 gjenstår. I 2014 ble det gjennomført tiltak for 60,5 millioner kroner knyttet til denne ekstra-bevilgningen. Blant tiltakene var oppgradering av Porsgrunn bru og ny asfalt på 30,6 kilometer fylkesveg utover den ordinære asfalteringen.

Målt jevnhet og spordybde på fylkesvegene viser at tilstanden på vegdekket samlet sett er noe bedre i 2014 enn i 2013. For de strategisk viktige vegene er spordybden målt til å være på nivå med 2013. For jevnhet er det en forbedring på fire prosent fra 2013. For viktige fylkesveger er nivået det samme for både spordybde og jevnhet som det var i 2013.

Utfordringer knyttet til jevnhet gjelder først og fremst veger med liten trafikk. Årsaken til forbedringen fra 2013 til 2014 kan forklares med ekstra-bevilgningen fra fylkestinget på 100 millioner kroner i 2012. Det er i den forbindelse gjort til dels betydelige forbedringer på en del strekninger med svært dårlig utgangspunkt.

Utfordringer knyttet til spordybde er størst på vegene med mest trafikk. Som følge av den vedtatte strategien i fylkesvegplanen er det, med få unntak, de strategisk viktige vegene som har fått ny asfalt. Dette sammenfaller gjerne

med veger med mye trafikk. Den valgte strategien har gitt en god effekt på reduksjon av spordybden på fylkesvegene.

I 2014 ble det i Telemark brukt 23 000 kroner pr. kilometer fylkesveg til dekkelegging. Til sammenligning brukte Buskerud ca. 56 000 kroner, mens Vest-Agder brukte 42 000 kroner. Fordi veger har ulik alder, utgangspunkt og belastning, er det ikke enkelt å få til en god sammenligning av faktisk vegdekketilstand mellom ulike fylker. Men ved å se på utviklingen fra år til år, kan vi se hvordan de prioriteringene som er gjort i Telemark gjør utslag. Målinger på vegene i Telemark viser at vegnettet samlet sett blir jevnere (figur 32) og har fått redusert spordybde (figur 33). Sammenlignet med Buskerud og Vest-Agder, har Telemark, til tross for mindre beløp pr. kilometer veg, klart å få bedre fylkesveger.

Fylkesveg 32 Augestadvegen – Gimlevegen er ikke igangsatt, men detaljplanlegging pågår. Prosjektet er en del av Bypakke Grenland og kan ikke startes opp før denne er behandlet i Stortinget.

Med unntak av fylkesveg 32, er handlingsprogrammet i fylkesvegplanen fulgt med noen små forsinkelser. Strategien for drift av fylkesvegnettet følges. De økte utfordringene knyttet til ekstremvær ble møtt med økte midler i 2014. Dette ble gjort med en omprioritering innenfor det gjeldende budsjettet. Det er til tross for dette et merforbruk på driftsbudsjettet på 5,3 millioner kroner.

Dette skyldes økte kostnader til vedlikehold av tunneler, opprydding etter ras og vinterdrift knyttet til to driftskontrakter.

Trafikksikkerhet

Til sammen ble 26 personer hardt skadd eller drept på vegene i Telemark i 2014. Det er en reduksjon på to fra 2013, og en reduksjon på ni fra 2010. Telemark fylkeskommune har ansvaret for trafikksikkerheten på fylkesvegene i Telemark. Dette arbeidet gjennomføres i tett samarbeid med Statens vegvesen. Fylkeskommunen har også ansvar for å sikre god koordinering mellom de ulike aktørene i trafikksikkerhetsarbeidet. Viktige aktører er kommuner, Statens vegvesen, politi og Trygg Trafikk. Mye av dette arbeidet gjøres gjennom fylkets trafikksikkerhetsutvalg. I tillegg bistår fylkeskommunen kommunene i deres trafikksikkerhetsarbeid.

Kollektivtransport

Det er brukt 224,1 millioner kroner til drift av kollektivtransport i Telemark i 2014. I budsjettet for 2014 ble det varslet behov for innsparinger på dette området. Dette ble det ikke behov for på grunn av reduserte kostnader til Flexiruter og skoleskyss, effektivisering av skoleskyss med drosje og gunstig prisregulering av avtaler med rutebilselskapene.

Det er arbeidet med byggeplaner for tre knutepunkt i distriktene. Dette vil fortsette utover i 2015. Arbeidet med å bygge opp sanntidsinformasjon (oppdatert rutetidsinformasjon) i distriktene ble igangsatt. Arbeidet

Foto: Dag Jensen

med innføring av felles mobilbillett og nettbutikk er startet opp og vil pågå i 2015. Konkurransetsetting av skoleskyssen ble ikke dyrere som tidligere antatt. Årsaken er lavere priser og effektivisering.

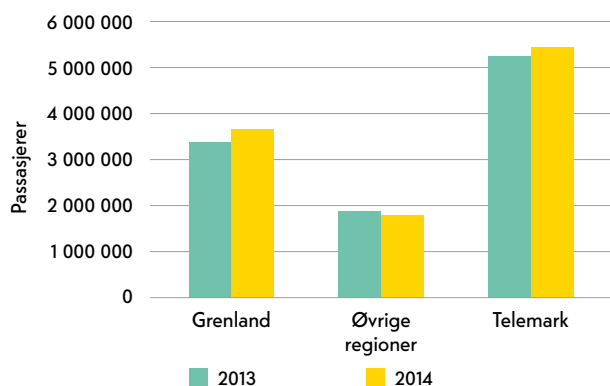
Vestviken kollektivtransport AS vant avgiftssaken mot Skatt sør ved at Høyesterett avviste Skattedirektoratets anke i juni 2014. Skatt sør varslet ny kontroll 12. september 2014. Kontrollen pågår og kan medføre en etterberegning av merverdiavgift og skatt.

Foto: Nils Gjerde/Tokke kommune

Figur 34: Antall passasjerer med kollektivtransport

Kilde: Vestviken kollektivtransport AS

I 2014 ble det vedtatt at busskontrakten for lokal persontransport i ruteområdet Grenland skal ut på anbud før sommeren 2015. Oppstart av den nye kontrakten vil være sommeren 2016.

Antall kollektivpassasjerer i Telemark økte med 4 prosent i 2014. Det var hovedsakelig i Grenland at denne passasjerveksten fant sted med nesten 10 prosent økning fra 2013 (figur 34). Vestmar og Øst-Telemark har et passasjertall på nivå med fjoråret, mens tall for Midt-Telemark og

Vest-Telemark viser en negativ passasjerutvikling. Det har i denne perioden vært en overgang til elektroniske billettsystem, men fra 2015 vil passasjertallene også her bli korrekte.

Til sammenligning viser passasjertall fra Vestfold en tilbakegang på 0,3 prosent i 2014. I Vestfold er det Tønsbergregionen som er mest sammenlignbar med Grenland. Også der har tilbudet blitt styrket med økt frekvens på de største rutene. Passasjer-

tall fra Tønsberg viser en vekst på 1,5 prosent. Det er betydelig lavere enn Grenland.

Ferger

Kollektivtransporten i skjærgården er drevet i et samarbeid med Kragerø og Porsgrunn kommuner gjennom de to selskapene Kragerø fjordbåtselskap IKS og Brevik fergeselskap IKS. Kostnadene for fylkeskommunen i 2014 har vært henholdsvis 15,8 og 5,4 millioner kroner.

I 2014 ble ansvarsfordelingen mellom fylkeskommunen og Porsgrunn kommune om årlig tilskudd til Brevik Fergeselskap IKS avklart. Selskapet har satt i gang et forprosjekt for å vurdere nytt el-drevet materiell og aktuelle hybrider. Kragerø fjordbåtselskap IKS har også satt i gang et forprosjekt som skal se på alternative transportmidler.

Stedsutvikling

Både i regional plan for areal og transport og regional plan for næring og nyskaping er stedsutvikling et viktig innsatsområde. Mange av kommunene i fylket har pågående prosjekter. I Tinn er det arbeidet med en plan for Rjukan Torg. Torget skal bli en attraktiv møteplass i lys av Solspeilet og et knutepunkt for gående og syklende.

Andre bidrag som understøtter verdensarvprosjektet er Fotopunkt Miland, Bygdemellom, Tuddal frå bygd til landsby og universelt utformede turveier i Rjukan og Notodden sentrum. Slik kan beboere og turister besøke, bruke og oppleve industrihistorien.

Regional plan for areal og transport i Telemark

Regional plan for samordna areal og transport i Telemark 2015–2025 (ATP Telemark) ble vedtatt i 2014. Dette er en ny type plan for Telemark. De ulike transportformene, samt senterstruktur/arealbruk og trafikksikkerhet, er nå samlet i en og samme plan og innbyrdes samordnet med felles målsettinger, strategier og felles handlingsprogram.

I tillegg til fylkeskommunens ansvarsområder er også kommunale og statlige tiltak som er viktig for måloppnåelsen, integrert i planen. Samordning i så stor grad er ikke vanlig i andre fylkeskommuner.

Med denne planen er det lagt godt til rette for god ressursutnyttelse, måloppnåelse og samarbeid på tvers av fagområder og forvaltningsnivå.

Plan for intermodal godstransport i Vestfold og Telemark

Vestfold og Telemark fylkeskommuner har i samarbeid med logistikkbransjen og havnene utarbeidet plan for intermodal godstransport (kombinasjon av ulike transportformer) i Telemark og Vestfold. Hensikten er å flytte mer gods over fra vei til sjø og bane, og samtidig vurdere potensiale for økt verdiskaping og nye arbeidsplasser i logistikkbransjen. Dette kan løses gjennom samarbeid på tvers av havner og fylkesgrenser, og ved å sikre gode vilkår for godstransport på sjø og bane.

Planprogrammet ble vedtatt i fylkestinget i juni. Planforslaget er forankret i havnene/eierkommuner, statlige

etater og i godsbransjen og skal behandles første gang i fylkesutvalgene i februar 2015.

Bystrategi Grenland

Fylkeskommunen har koordinert arbeidet i Bystrategi Grenland gjennom faste møtearenaer mellom samarbeidspartene. Det er i 2014 etablert et midlertidig prosjektkontor som skal koordinere planleggingen og gjennomføringen av investeringstiltak og drive informasjonsarbeid.

Regional plan for samordnet areal og transport i Grenland 2014-2025 (ATP Grenland) ble vedtatt i juni i 2014. Planen legger opp til strategier som bidrar til en attraktiv og bærekraftig byutvikling med høy arealutnyttelse innenfor bybåndet og satsing på kollektivtransport, gange og sykkel. Bypakke Grenland er en del av planens handlingsdel. Strategi og plan for myke trafikanter i Grenland ble også vedtatt i kommunene og fylkeskommunen våren 2014.

Høsten 2014 startet arbeidet med kartlegging av næringsareal i samarbeid med kommunene i Grenlands-samarbeidet og Vekst i Grenland. Kartleggingen vil danne grunnlag for en strategi for næringsareal.

I Grenland er det stadig mer samordnet innsats for å nå felles mål hos alle samarbeidspartene. Kommuneplanens arealdel følger opp ATP Grenland. Utredninger og planarbeid som skal til for å gjennomføre bypakketiltak prioriteres og tiltak finansiert av belønningsmidler gjennomføres fortløpende.

I påvente av stortingsbehandling av Bypakke Grenland er det gjennomført kommunikasjonstiltak, pågående planarbeid er fulgt opp og det er laget en utredning om drift av kollektivtransport i Bypakke Grenland. Det ble også igangsatt arbeid med en kollektivfeltutredning, en analyse av fylkesveg 32 fra Hovenga til rådhusplassen i Skien og gatebruksplan for Porsgrunn sentrum. Dette arbeidet vil bidra til å avklare rammene for mange av de regionale prosjektene i Bypakke Grenland, slik at detaljplanlegging og bygging kan gjennomføres raskere etter stortingsvedtak.

I januar 2014 ble det store bussløftet i Grenland satt i gang, finansiert av belønningsmidler fra staten. Formålet med den statlige ordningen er å stimulere til bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i byene. Noen av tiltakene man har satset på er lavere takster på periodekort, hyppigere avganger på metro- og pendelruter, opprustning av universelt utformede holdeplasser og installering av sanntidstavler på ulike knutepunkt og holdeplasser. Markedskampanjer for å få flere til å reise med buss har også vært en del av satsingen.

Bussene i Grenland hadde en passasjervekst på 10 prosent i 2014 sammenlignet med 2013, noe som utgjør nesten 320 000 flere reisende. Dette er tredje året på rad med en økning i busspassasjerer i Grenland på opp mot 10 prosent.

Det er montert 40 sanntidstavler på holdeplasser i 2014, og nå er det til

Foto: Dag Jensen

sammen 82 sanntidstavler i Grenland. I 2015 er det planlagt 40 nye.

13 holdeplasser er rustet opp til en standard med universell utforming i 2014. Til sammen er 28 holdeplasser rustet opp i 2013 og 2014. I tillegg er det laget byggeplaner for 51 holdeplasser som skal utbedres i 2015. Holdeplassopprustningen er finansiert av ordinære fylkesvegmidler, belønningsmidler og en statlig tilskuddsordning for økt tilgjengelighet til kollektivtransporten (BRA-midler). Fra og med 2015 vil ordningen med BRA-midler utgå.

Reduksjonen av takstene på periode-

kortene ga flere solgte periodekort i Grenland. Periodekort Voksen økte med hele 109 prosent i 2014 sammenlignet med året før. UngVoksen hadde en vekst på 65 prosent i samme periode. Ungdomskortet hadde en tilbakegang på 11 prosent. En varm høst og vinter som bidro til at flere syklet eller gikk til skolen kan være en mulig forklaring på tilbakegangen for ungdomskortet. Totalt sett ble det solgt 34 prosent flere periodekort i Grenland i 2014. Det utgjør nesten 12 000 flere kort sammenlignet med 2013.

Tiltakene for de myke trafikantene i 2014 har vært å legge ny asfalt på 19 kilometer av hovedrutene for

Foto: Dag Jensen

sykkel. Det er etablert ca. 2000 nye sykkeloppstillingsplasser på skoler og idrettsanlegg, forbedret belysning på viktige ruter, bygd eller forbedret utvalgte fortau, gang- og sykkelveger. Det ble også startet opp et pilotprosjekt for sesongforlengende tiltak på hovedruter for sykkel.

Sykkelsatsingen for barn og ungdom har i 2014 bidratt til grunnleggende sykkelopplæring i samtlige barne- og ungdomsskoler. Kampanjen På farta til skolen er gjennomført i samtlige grunnskoler. Det er delt ut 2800 sykkellykter og 150 utlånssykler til skoler.

Utarbeide interregional plan for Grenlandsbanen

Jernbaneverket startet arbeidet med konseptvalgutredning for en

sammenkobling av Vestfoldbanen og Sørlandsbanen i 2014. Telemark fylkeskommune har drevet aktiv påvirkning for å få statlige myndigheter til å starte opp dette arbeidet, og sikre finansiering av dette gjennom bevilgninger på statsbudsjettet.

Endringsbehov

Målstyring

Det har vært vanskelig å vurdere måloppnåelsen for flere av målene i 2014. Årsakene er dels upresise målformuleringer og dels at det ikke kan skaffes grunnlag som er tilstrekkelige nok til å vurdere måloppnåelsen. Ved rullering av styringsdokumentene skal det legges vekt på å formulere målbare mål. Dette er det lagt vekt på ved utarbeidelsen av målene i ATP Telemark og blir viktig å videreføre i de kommende økonomiplanene.

Regional plan for samordnet areal og transport i Telemark

I ATP Telemark blir det beskrevet hvordan samordning av statlige, kommunale og fylkeskommunale tiltak er sentralt for måloppnåelse. I Grenland er det allerede et tett samarbeid om areal- og transportsaker. I Telemark for øvrig bør det også legges opp til et mer målrettet samarbeid om slike saker enn tidligere for å følge opp planen. Samarbeidsarenaene som allerede finnes kan i stor grad brukes, men samarbeidsformen bør diskuteres med aktørene. Dette gjelder også videre utvikling av kollektivtilbudet i distriktene.

Bystrategi Grenland

Den statlige tilskuddsordningen for kollektivtransport i distriktene (KID) trappes ned i 2015, og vil opphøre i 2016. Disse midlene har bidratt til utvikling av kollektivtransport i distriktene i flere år og arbeidet må videreføres gjennom ATP Telemark.

Både ATP Telemark og ATP Grenland er planer som er vedtatt i 2014, der det legges til rette for større satsing på sykkel i årene framover. Arbeidsreiser og skoleveg har fått størst oppmerksomhet. Sykling i forbindelse med reiseliv og idrett har ikke fått den samme oppmerksomheten i disse planene, til tross for at det satses på sykkel i hele Telemark, særlig innenfor reiseliv. I det videre arbeidet bør det vurderes å se mer helhetlig på fylkeskommunens overordnede mål og strategier for sykling.

Stortingsbehandling av Bypakke Grenland er utsatt til 2015. Oppstart av Bypakke Grenland med bompengerelevanter kan dermed tidligst skje i 2016. Dette påvirker muligheten til å redusere personbiltrafikken i 2015. Utsettelsen påvirker også fremdrift i planleggingen av prosjektene i bypakka.

Forsinket behandling av bypakka fører også til at den forventede passasjerøkningen for kollektivtrafikken ikke kommer i 2015. For 2015 blir det imidlertid viktig å videreføre arbeidet fra 2014 med reduserte priser og hyppigere avganger, samtidig som markedskampanjer og holdningsskapende arbeid får en mer vesentlig rolle.

Det er behov for utvikling av bedre datagrunnlag og målemetoder for transportutvikling som verktøy for å vurdere måloppnåelsen og porteføljestyringen av prosjektene.

Ferger

Fergene som brukes av Brevik fergeselskap IKS er gamle og det ventes økt behov for vedlikehold i tiden fremover. Både Brevik fergeselskap IKS og Kragerø fjordbåtselskap IKS har satt i gang forprosjekt for vurdering av nye transportmidler. Eventuell delfinansiering av kommende investeringer må avklares og eventuelt innarbeides i fylkeskommunens langtidsbudsjett.

Fylkesveg

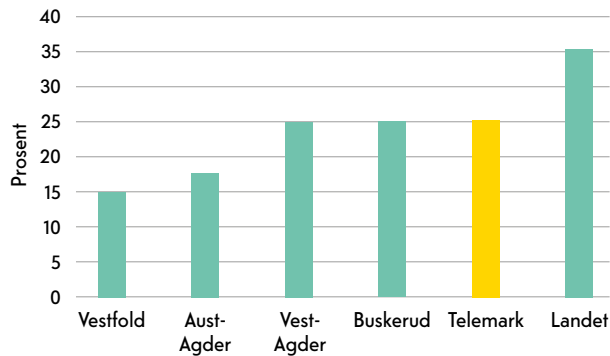
Samarbeidet med Statens vegvesen er godt og det jobbes systematisk med å forbedre alle deler av samarbeidet. Fylkeskommunen har i 2014 startet et samarbeid med andre fylkeskommuner for å bedre bevisstheten knyttet til rollen som veg- og prosjekteier. Dette arbeidet fortsetter i 2015.

For å sikre måloppnåelse knyttet til dekketilstanden på vegnett må det jobbes mer systematisk og målrettet med dekkeleggingsprogrammet. Dette arbeidet starter opp i 2015. Det vil også bli sett på om målene for dekketilstanden er gode og om målemetodene er gode nok.

Ekstremvær gir fylkeskommunen større utfordringer og medfører økonomiske belastninger. Slike hendelser stiller også krav til beredskap og trafikkavvikling.

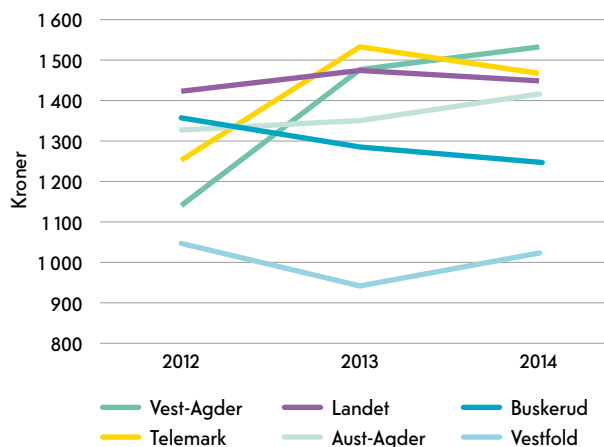
Figur 35: Netto driftsutgifter til areal og transport i prosent 2014 sammenlignet med andre fylker og hele landet

Kilde: KOSTRA

Figur 36: Netto driftsutgifter til fylkesveg pr. innbygger i kroner sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

Økonomisk analyse

Tabell 39: Økonomiske nøkkeltall - areal og transport

Kilde: KOSTRA*

* Utgiftene er omregnet til 2014-kroner, slik at utgiftene er mer sammenlignbare over år. Økning i utgifter viser derfor økning i reelle utgifter, ut over generell lønns- og kostnadsvekst i kommunene (deflator)

	2012	2013	2014
Netto driftsutg. til samferdsel pr. innbygger	2 699	2 841	3 052
Netto driftsutg. til veg pr. innbygger	1 251	1 529	1 466
Netto driftsutg. i 1000 kr pr. km fylkesveg	114	140	135
Netto driftsutg. til kollektiv pr. innbygger	1 422	1 286	1 557

Tabell 40: Netto driftsutgifter, budsjett og avvik 2014

Tall i 1000 kr

	Regnskap	Justert budsjett	Avvik	Avvik i %
Kollektiv	253 475	253 635	160	0,1
Veg	217 185	211 802	-5 383	-2,5
Øvrige områder areal og transport	12 767	16 022	3 256	20,3
Sum areal og transport	483 427	481 459	-1 968	-0,4

Netto driftsutgifter i prosent av totalen viser hvor stor andel av fylkeskommunens samlede driftsutgifter som går til areal- og transport (tabell 40). Telemark ligger under gjennomsnittet for landet, men sammenlignet med andre fylker er det små forskjeller i prioritering (figur 35).

Figur 36 viser netto driftsutgifter til fylkesveger pr. innbygger. Utviklingen viser at Telemark bruker mer i netto driftsutgifter pr. innbygger sammenlignet med andre fylker det er naturlig å sammenligne seg med, men lavere enn landet utenom Oslo. Den samme trenden gjelder også for netto driftsutgifter pr. kilometer fylkesveg.

KOSTRA-tall viser netto driftsutgifter til kollektivtrafikk pr. innbygger. Utviklingen viser at Telemark de to siste årene har hatt liten eller ingen økning i netto driftsutgifter pr. innbygger sammenlignet med andre fylker. Det har vært en kostnadsvekst på området, særlig fra 2013 til 2014. Veksten har vært høyere enn det fylkeskommunen har fått kompensert for gjennom

pris/lønnsvekst og demografiskompensasjon.

De to siste årene har areal- og transport vist balanse. Årets avvik skyldes i hovedsak merforbruk på drift av fylkesveger grunnet kostnader ved utbedring av ras på flere av fylkesvegene foregående vinter. Inndekning av disse merutgiftene dekkes inn i 2014 av statlige øremerkede rassikringsmidler på til sammen 25 millioner kroner. Samme forhold gjelder investering. Samlet sett er det en rest på ca. 12,4 millioner kroner av rassikringsbevilgningen på 25 millioner kroner. Bevilgningen fra Samferdselsdepartementet er verken budsjettert eller rapportert til politisk organ gjennom året.

Merforbruket i forbindelse med vedlikehold av tunneler dekkes inn med statlige øremerkede midler gitt over Statsbudsjettet i 2015, i tillegg til budsjettmidler til vedlikehold av tunneler i 2015.

Mindreforbruket på øvrige områder innen areal og transport skyldes i hovedsak lavere kostnader til konsulenter.

Økonomisk status og utvikling

Driftsregnskapet

Tabell 41: Driftsregnskap og budsjettavvik 2014

Driftsregnskapet (tusen kroner)	Regnskap 2012	Regnskap 2013	Regnskap 2014	Budsjett 2014	Avvik
Skatt på inntekt og formue	763 633	800 111	816 356	826 000	-9 644
Rammetilskudd	984 670	1 021 153	1 102 448	1 098 400	4 048
Øvrige inntekter	416 436	471 911	481 858	402 045	79 813
Sum inntekter	2 164 739	2 293 175	2 400 662	2 326 445	74 217
Lønn og sosiale utgifter	933 542	974 201	998 141	985 111	13 030
Kjøp av varer og tjenester	803 254	883 032	915 782	876 353	39 429
Overføringer/avskrivn./fordelte utg.	333 510	349 811	399 755	407 812	-8 057
Sum driftsutgifter	2 070 306	2 207 044	2 313 678	2 269 276	44 402
BRUTTO DRIFTSRESULTAT (mindreforbruk)	-94 433	-86 131	-86 984	-57 169	-29 815
Netto renter og utbytte	38 465	37 110	36 725	40 425	-3 700
Netto avdrag	59 437	62 152	70 118	69 308	810
Avskrivninger	-101 961	-102 621	-95 028	-121 800	26 772
NETTO DRIFTSRESULTAT	-98 492	-89 490	-75 169	-69 236	-5 933
	4,5 %	3,9 %	3,1 %		
Bruk av avsetninger	-96 270	-92 038	-75 785	-39 001	-36 784
Overført til investeringsregnskapet	38 907	42 481	49 555	49 626	-71
Avsatt til disposisjonsfond	93 902	59 363	68 094	58 591	9 503
Avsatt til bundne fond	21 935	57 193	33 305	20	33 285
MINDREFORBRUK	40 018	22 491	0	0	0
	1,8 %	1,0 %	0,0 %		
Telemarkskanalen FKF	35	-817	0		
TFK Eiendom FKF	-1 955	2 386	2 946		
MINDREFORBRUK KONSERN	38 098	24 060	2 946		

Driftsinntekter

Skatt og rammetilskudd utgjorde til sammen 79,9 prosent av Telemark fylkeskommunes driftsinntekter i 2014 (figur 37).

I treårsperioden 2012 – 2014 er andelen skatteinntekter redusert, mens rammetilskudd og andre statlige overføringer har økt sin andel av totale driftsinntekter. Fra og med 2014 er all mva-kompensasjon fra investeringer bokført i investeringsregnskapet og er ikke lengre en driftsinntekt slik den har vært siden innføringen i 2004. Dette medfører en nedgang i posten overføringer og refusjoner fra 2013 til 2014.

Driftsutgifter

Brutto driftsutgifter (inklusive avskrivninger) for 2014 er på 2,3 milliarder kroner. Lønn og sosiale utgifter utgjør 43,1 prosent av totalen, noe som er et prosentpoeng lavere enn året før (figur 38). Kjøp av varer og tjenester utgjør også en litt mindre prosentvis andel av de totale driftsutgiftene, mens overføringer har en økning på 2,3 prosent. Sistnevnte skyldes i hovedsak overføring av belønningsmidler.

Renter, avdrag og avskrivninger

Eksterne finanstransaksjoner består av renter og avdrag på lån. Det er i regnskapsåret utgiftsført avdrag på lån med til sammen 70,1 millioner kroner. Minst lovlig avdrag etter kommunelovens § 50 nr. 7 utgjør 65,9 millioner kroner. Anbefalt modell for beregning av mini-

mumsavdrag tilsier 85,5 millioner kroner i avdrag. Avskrivning/kapitalslit på fylkeskommunens eiendeler er vesentlig høyere enn avdragene. I 2014 er avskrivningene i regnskapet likevel lavere enn på flere år. Dette skyldes at store investeringer med kort avskrivningstid (inventar og utstyr/IT-utstyr) nå er fullt avskrevet.

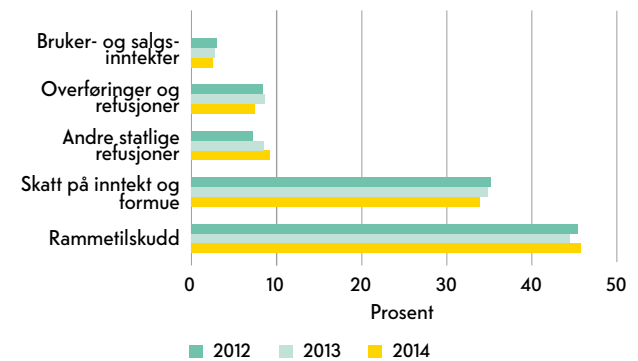
Renter og avdrag utgjorde 4,5 prosent av fylkeskommunens totale driftsbudsjett i 2014, mens de samme postene utgjorde 4,3 prosent i 2013. Telemark fylkeskommune bruker en større andel av inntektene på renter og avdrag enn gjennomsnittet for fylkeskommunene. Lavt rentenivå og bruk av minimumsavdrag har begrenset belastningen på driftsregnskapet de siste årene.

Bruk og avsetning til fond og overføring til investeringsregnskapet

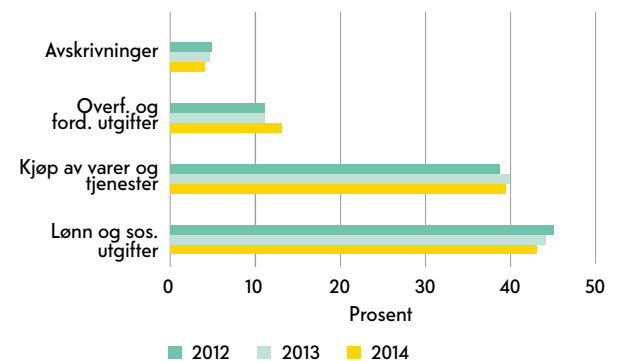
Mindreforbruket fra 2013 ble ved behandlingen av Årsregnskap 2013 i fylkestingsak 35/14 avsatt i sin helhet på disposisjonsfond til ulike formål. I tillegg ble det vedtatt å avsette til disposisjonsfond i forbindelse med rapporteringen av 2. tertial 2014. Bruk av disposisjonsfond i driftsregnskapet gjelder i stor grad skolene som har brukt av tidligere års oppsparte midler til ulike mindre investeringer.

Bruk og avsetning til bundne fond har store avvik i forhold til budsjett. Netto er det brukt 5,7 millioner kroner mer i bundne fond enn det er avsatt i 2014. Det betyr at årets inntektsførte

Figur 37: Fordeling av driftsinntekter i prosent

Figur 38: Driftsutgifter

øremerkede statstilskudd er brukt, pluss tidligere års øremerkede statstilskudd som var avsatt på bundne fond.

Det er overført 49,5 millioner kroner fra driftsregnskapet til investeringsregnskapet. 1,5 millioner kroner av disse overføringene er fra virksomheter som har kjøpt utstyr, maskiner og biler som etter forskrift skal føres i investeringsregnskapet.

Mindreforbruk

Mindreforbruk i forhold til budsjett for Telemark fylkeskommune for 2014 er kroner null (tabell 42). Dette resultatet fremkommer etter at vedtatte overføringer til investeringsregnskapet og pliktige avsetninger er gjort. Det har ikke vært rom for å avsette premieavvik til fond i sin helhet (jf. fullmakt i fylkestingsak 22/11), men det er avsatt midler slik at resultatet er lik null.

Mer om premieavvik

I 2002 ble det innført et regelverk som gjør at det innbetales mer i pensjons-

premie enn det som blir regnskapsført som årlig pensjonsutgift. Dette har ført til at det gjennom mange år er betalt inn mer i premie til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og Statens Pensjonskasse (SPK) enn det som er utgiftsført og belastet i regnskapet. Deler av pensjonskostnaden (premieavviket) blir med andre ord skjøvet fram i tid, og kommer først til utgiftsføring i de påfølgende år. Det er derfor viktig å avsette dette avviket på et fond (motpost premieavvik), slik at midlene ikke disponeres til andre formål.

Når fondet (motpost premieavvik) er lik fordringen på premieavvik i balansen (likhet på begge sider av balansen), er det kun de faktiske innbetalte premier fra pensjonskassene som påvirker årsresultatet. Fylkestinget ga i fylkestingsak 22/11 fylkesrådmannen myndighet til å avsette premieavviket på fond.

I 2011, 2012 og 2013 ble premieavvik avsatt til fond i sin helhet. I 2014 er det bare avsatt 24,4 millioner kroner av årets premieavvik på 53,1 millioner kroner (tabell 43). Dersom full avsetning hadde vært gjennomført, ville regnskapet vist et negativt resultat.

Tabell 42: Mindreforbruk siste tre år

	Tall i 1000 kr		
	2012	2013	2014
Mindreforbruk i forhold til budsjett	40 018	22 491	0
Mindreforbruk i % av inntekter	2,3 %	1,0 %	0,0 %

Tabell 43: Premieavvikets påvirkning på resultatet

	Tall i 1000 kr		
	2012	2013	2014
Mindreforbruk i forhold til budsjett (årsresultat)	40 018	22 491	-
Inntektsført premieavvik	43 573	31 489	53 081
Avsatt premieavvik til fond	-43 573	-31 489	-24 402
Påvirkning på resultatet	0	0	28 679

Investeringsregnskapet

Tabell 44: Investeringsregnskapet og budsjettavvik 2014

Investeringsregnskapet (tusen kroner)	Regnskap 2012	Regnskap 2013	Regnskap 2014	Budsjett 2014	Avvik
Sum inntekter	2 438	28 980	64 657	42 834	21 823
Sum utgifter	193 446	217 923	256 179	266 546	-10 367
Sum finansieringstransaksjoner	745	4 361	35 694	32 100	3 594
SUM INVESTERING	191 753	193 304	227 216	255 812	-28 596
Bruk av lån	121 604	138 971	144 126	172 636	-28 510
Øvrig finansiering	70 149	54 333	83 090	83 176	-86
SUM FINANSIERING	191 753	193 304	227 216	255 812	-28 596

Investeringer

Investeringsregnskapet er avlagt i balanse (tabell 44). Merinntekter sammenlignet med budsjett skyldes refusjon fra staten for fylkesveger med 10,6 millioner kroner, samt mva-kompensasjon med 7,4 millioner kroner.

Det er investert for 256,2 millioner kroner i 2014. De største investeringene er på fylkesvegene. Tre større byggeprosjekter er i oppstartsfasen. Dette er ny Skien videregående skole Klosterøya og ombygging ved Skogmo og Hjalmar Johansen videregående skoler.

I økonomirapport for 1. tertial ble investeringsbudsjettet nedjustert med 89,4 millioner kroner, og i rapport for 2. tertial ble det en ytterligere nedjustering med 30,4 millioner kroner. Forskyvning av investeringsbudsjett er i all hovedsak knyttet til forsinket fremdrift i nye investeringsprosjekt.

Samlede investeringsutgifter er 10,4 millioner kroner lavere enn budsjett.

Mindreforbruk er i all hovedsak knyttet til byggprosjekter.

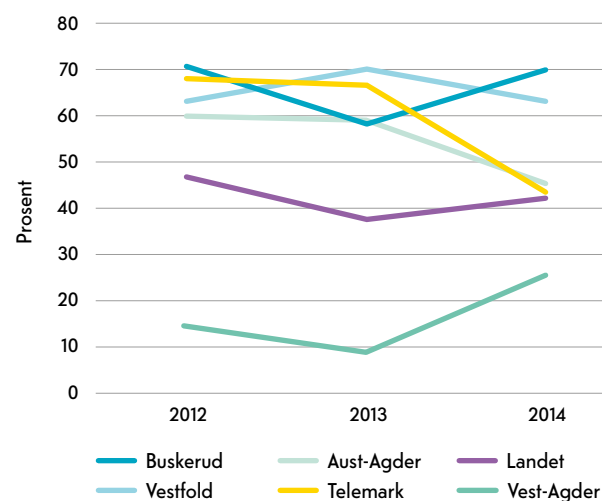
I 2014 har fylkeskommunen lånt ut 30 millioner kroner til investeringer på E134 ved Grunge kyrkje. Til sammen er det forskuttert 45 millioner kroner. Dette er finansiert ved bruk av fond. Tilbakebetaling fra staten skal etter avtalen skje i 2017.

Finansieringsbehovet i investeringsregnskapet utgjør 227,2 millioner kroner. Av dette utgjør bruk av lån 144,1 millioner kroner, og det ble overført 49,5 millioner kroner fra drift til investeringsregnskapet. I 2013 var overføring fra drift til investering på 42,5 millioner kroner. Restfinansieringen er bruk av fond.

Bruk av lån for finansiering av investeringer er redusert fra 66,2 prosent i 2013 til 43,2 prosent i 2014 (figur 39). I LTP 2015–2018 er økt egenfinansiering av investeringene satt som et av de overordnede målene for fylkeskommunens økonomi.

Figur 39: Bruk av lån i prosent av brutto investeringer sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

Investeringsprogram og budsjettavvik

Tabell 45: Budsjettavvik investeringsutgifter 2014

	Regnskap	Budsjett	Tall i 1000 kr Avvik
Utstyr skole	8 424	8 881	457
Utstyr tannhelse	427	1 500	1 073
Investeringer IT	4 618	4 800	182
Tiltak strategisk viktige veger	138 262	137 134	-1 127
Gang- og sykkelvegar	43 996	35 300	-8 696
Trafikksikkerhetstiltak	4 093	18 976	14 883
Miljø- og servicetiltak	227	1 000	773
Kollektivtiltak og universell utforming	6 393	2 100	-4 293
Grunnerverv og planlegging	18 476	28 049	9 573
Totalt veg	211 447	222 559	11 113
Ny Skien vgs Klosterøya	735	1 000	265
Ombygging Hjalmar Joh. Vgs	955	1 000	45
Omygging Skogmo vgs	7 960	10 000	2 040
Universell utforming	3 244	1 420	-1 824
Oppgradering brann og tekn anlegg	8 186	10 250	2 064
Mindre prosjekter	10 184	5 136	-5 048
Totalt Bygg	31 264	28 806	-2 458
Investering anleggsmidler	256 179	266 546	10 367
Utlån E134 Grunge kyrkje	30 000	30 000	-
Aksjer og andeler	2 323	2 100	-223
Sum investeringsprogram	289 578	298 646	10 143

Skole og tannhelse har ubenyttede investeringsmidler til utstyr (tabell 45). Anskaffelser er utsatt til 2015.

Investeringer på fylkesveger har et samlet mindreforbruk på 11,5 millioner kroner i forhold til årsbudsjett. Tiltak på gang- og sykkelveger har et merforbruk i 2014. Prosjektene har enten ubrukt investeringsramme fra tidligere eller er finansiert i årsbudsjett

for 2015. Kollektivtiltak og universell utforming har merforbruk som finansieres av tidligere ubrukt investeringsramme. Det er ikke rapportert om overskridelser av prosjektrammer i pågående prosjekter. Programområdene er nærmere omtalt i avsnitt om fylkesveger i kapittel Areal og transport.

Byggprosjektene har et samlet merforbruk i forhold til årsbudsjett.

Både universell utforming og andre mindre prosjekter har ubrukt investeringsramme fra tidligere. Det er ikke rapportert om overskridelser av prosjektrammer. Årsbudsjett for Ombygging Skogmo videregående

skole ble nedjustert fra 15 til 10 millioner kroner, hvor 5 millioner kroner ble forskjøvet til 2015. Prosjektet har hatt lavere kostnader enn prognosen ved rapportering 2. tertial, og viser et mindreforbruk ved årets slutt.

Balanseregnskapet

Tabell 46: Balanseregnskap

Balanseregnskap (tusen kroner)	Regnskap 2012	Regnskap 2013	Regnskap 2014
Sum anleggsmidler	2 099 293	2 188 495	2 382 891
Pensjonsmidler	1 556 929	1 639 250	1 749 982
Omløpsmidler	673 573	726 510	728 259
SUM EIENDELER	4 329 795	4 554 255	4 861 132
Disposisjonsfond	174 831	216 558	240 235
Bundne driftsfond	108 912	130 816	125 094
Investeringsfond	12 040	10 759	9 688
Endring i regnskapsprinsipp	-76 810	-76 810	-76 810
Regnskapsmessig mindreforbruk	40 018	22 491	0
Kapitalkonto	120 123	99 013	281 825
Sum egenkapital	379 114	402 827	580 032
Pensjonsforpliktelser	1 931 983	2 047 797	2 096 105
Langsiktig gjeld	1 686 168	1 750 749	1 835 742
Kortsiktig gjeld	332 530	352 882	349 253
Sum gjeld og forpliktelser	3 950 681	4 151 428	4 281 100
SUM EGENKAPITAL OG GJELD	4 329 795	4 554 255	4 861 132

På eiendelsiden av balansen utgjør anleggsmidler/faste eiendommer og pensjonsmidler de største postene (tabell 46). Pensjonsmidler omtales sammen med pensjonsforpliktelser i avsnitt om gjeld. Telemark fylkeskommune har også aksjer og eierandeler i andre virksomheter. Disse er omtalt i avsnitt om eierskap.

Eiendeler

Nye investeringer er omtalt i avsnitt

om investeringsregnskapet. Sum anleggsmidler har økt med 194,4 millioner kroner.

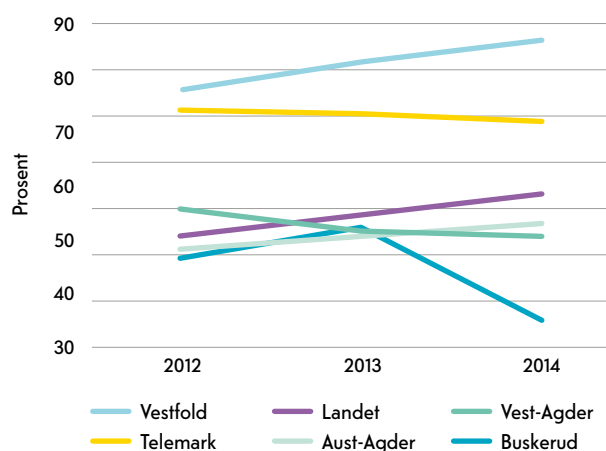
Det er solgt noen tomter i 2014. Telemark fylkeskommune eier selv alle bygninger til bruk for egen aktivitet, med unntak av leide lokaler til bruk av tannhelsetjenesten. Eiendelene er avskrevet med 95 millioner kroner i 2014. Både bygninger, inventar, IT og kjøretøy har en netto reduksjon i bok-

Tabell 47: Disposisjonsfond

	Tall i 1000 kr		
	2012	2013	2014
Til disposisjon	43032	41036	7001
Disponert	131504	175522	233234
Sum disposisjonsfond	174 536	216 558	240 235

Figur 40: Netto lånegjeld i prosent av driftsinnntekter sammenlignet med andre fylker og landet utenom Oslo

Kilde: KOSTRA

ført verdi, mens veier har større investering enn avskrivning i 2014.

Egenkapital

Ved utgangen av 2014 var bokført egenkapital på 580 millioner kroner. Disposisjonsfondene har økt med 23,7 millioner kroner som følge av avsetning av mindreforbruk i 2013 og avsetning av premieavvik (tabell 47). Det er brukt 30 millioner kroner av disposisjonsfondet til utlån til staten for bygging av E134 ved Grunge kyrkje. Dette er penger fylkeskommunen vil få tilbake.

Bundne fond er i hovedsak knyttet til regional utvikling, areal og transport og videregående opplæring. Det er som regel ubrukte øremerkede stats-tilskudd som ligger på slike fond. Der-som midlene ikke nyttes fullt ut eller i henhold til vilkårene, må de returneres til giver. Ved årets slutt står det 125,1 millioner kroner på bundne driftsfond og 3 millioner kroner på bundne investeringsfond.

Ubundne investeringsfond er midler fra tidligere salg av bygninger, og kan kun brukes i investeringsregnskapet. Ved årets slutt står det 6,7 millioner kroner på slike fond.

Gjeld

Telemark fylkeskommunes langsiktige lånegjeld pr. 31.12.2014 var på 1,836 milliarder kroner. Det største enkeltlånet utgjør 18,7 prosent av låneporteføljen. Dette er godt innenfor kravet i fylkeskommunens finansreglement, som sier at største enkeltlån ikke skal utgjøre mer enn 30 prosent av totalporteføljen.

Netto lånegjeld viser kommunens gjeldsbelastning eller finansieringsstruktur. Telemark fylkeskommune har en netto lånegjeld i 2014 på 71,7 prosent, mens landsgjennomsnittet for fylkeskommunene er på 56,6 prosent (figur 40).

Pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler

Fylkeskommunens pensjonsordninger er finansiert i to pensjonskasser, KLP og SPK.

Beregning av fylkeskommunens pensjonsforpliktelse skal ta utgangspunkt i de pensjonsytelser som kan forventes. Disse må stå i forhold til det pensjonsløftet som er gitt. Det er dermed ikke ytelsene i henhold til lønns- og pensjonsnivå på balansedagen som danner utgangspunkt for fylkeskommunens pensjonsforpliktelse, men sluttlønnnivå og forventet nivå på pensjonen de år den ansatte forventes å være pensjonist. Beregningen må derfor baseres på forventninger om fremtidig lønnsvekst for å komme frem til sluttlønn, og samtidig ta hensyn til reguleringer av framtidige pensjonsutbetalinger.

Sum pensjonsforpliktelser i balansen var pr. 31.12.2014 på 2,096 milliarder kroner. Dette er en økning på 48 millioner kroner fra 2013.

Sum pensjonsmidler i balansen var pr. 31.12.2014 på 1,750 milliarder kroner. Dette er en økning på 110,7 millioner kroner. Det vil si at i 2014 har midlene økt mer enn forpliktelsen.

Oppbygging av fond kan ses på som en investering i avkastning på fonds-

midlene. Avkastningen skal redusere nødvendige premieinnbetalinger. Størrelsen på pensjonsmidlene vil endre seg i løpet av et regnskapsår. Endringen består i at fylkeskommunen innbetaler årets pensjonspremie som øker pensjonsmidlene, og pensjonskassen utbetaler pensjoner som reduserer pensjonsmidlene. Videre vil avkastning på pensjonsmidlene komme som et tillegg.

Premieavvik

Premieavviket er omtalt i avsnittet om driftsregnskapet fordi det har virkning

på årsresultatet. Akkumulert premieavvik står i balansen med en netto fordring på 205,4 millioner kroner. Fondet (motpost premieavvik) er pr. 31.12.14 på 126,3 millioner kroner. Det gjenstår dermed ca. 79 millioner kroner for å få full likhet i balansen.

Nye regler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjør at premieavviket nå må reverseres over 7 år, mot tidligere 10 og 15 år. Det å bruke et positivt premieavvik i driften er dermed et mer kortsiktig «lån» nå enn tidligere.

Finans

Arbeidskapital og likviditet

Tabell 48: Arbeidskapital

Balanseregnskapet:	Tall i 1000 kr		
	2013	2014	Endring
Omløpsmidler	726 510	728 259	1 749
Kortsiktig gjeld	352 882	349 253	3 629
Endring i arbeidskapital etter balansen			5 378

Arbeidskapital er definert som omløpsmidler minus kortsiktig gjeld. Størrelsen skal angi fylkeskommunens betalingsevne på kort sikt.

Premieavvik er en del av omløpsmidlene, men er i realiteten bundet og dermed av langsiktig karakter. Premieavvik er heller ikke likvid. Det vil si at dette ikke kan omgjøres i betalingsmidler på samme måte som en kortsiktig fordring som etter en tid blir betalt. Videre er noe av omløpsmidlene

bundet opp i ubrukte lånemidler. Dette er gjennomførte låneopptak som skal finansiere vedtatte, men ennå ikke gjennomførte investeringer. Dersom en korrigerer den definerte arbeidskapitalen med disse to komponentene, vil en se et nivå og en utvikling som illustrerer fylkeskommunens likviditetssituasjon.

Tabell 49: Likviditetsgrad

Likviditetsgrad 1 (Omløpsmidler ekskl. premieavvik/Kortsiktig gjeld)	2012	2013	2014
Telemark Fylkeskommune	1,57	1,58	1,50
Telemarkskanalen FKF	0,96	0,63	0,89
TFK Eiendom FKF	0,56	1,84	1,74

Likviditetsgrad korrigert for ubrukte lånemidler	2012	2013	2014
Telemark Fylkeskommune	1,32	1,40	1,26

Likviditetsgrad 1 forteller om forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Likviditetsgrad 1 bør ha verdi over 2. Tabell 49 viser både likviditetsgrad 1 og likviditetsgrad korrigert for ubrukte lånemidler. Tabellen viser en nedgang i forholdstallet sammenlignet med de to foregående årene.

Telemarkskanalen FKF har gjennom flere år hatt svært dårlig likviditet. Telemarkskanalen har ikke klart å dekke inn merforbruket fra 2013 i 2014-regnskapet. I henhold til forskrift om fylkeskommunale foretak § 16, må fylkeskommunen ta dette inn i sitt budsjett for 2015. Det uinndekkede merforbruket er 420 724 kroner.

Renter

Fast og flytende rente

Telemark fylkeskommunes finansreglement sier at en tredjedel av

gjeldsporteføljen som hovedregel bør ha fast rente. Ved utgangen av 2014 utgjorde andel lån med fast rente 38,8 prosent, mens andel med flytende rente utgjorde 61,2 prosent.

Durasjon¹ i låneporteføljen var pr. 31.12.2014 på 1,09. Finansreglementets krav om at vektet renteløpetid skal være mellom ett og fire år er dermed oppfylt.

Rentebytteavtaler

Ved inngangen av 2014 hadde fylkeskommunen seks rentebytteavtaler knyttet til 600 millioner kroner. I løpet av året har tre rentebytteavtaler forfalt. Disse utgjorde til sammen 300 millioner kroner, og løp med en fast rente på henholdsvis 3,96, 3,62 og 4,39 prosent. Alle rentebytteavtalene er inngått for å sikre rentenivået. Det er ingen opsjonsknytning til avtalene.

¹Durasjon er den vektete gjennomsnittstiden til forfall på et lån beregnet ut fra nåverdien på fremtidige kontantstrømmer.

Eierskap

Tabell 50: Virksomheter fylkeskommunen eier eller har eiendeler i

Virksomheter	Eierandel
Egne foretak (FKF)	
TFK Eiendom FKF	100 %
Telemarkskanalen FKF	100 %
Vertskommunesamarbeid	
Oslofjordfondet (regionalt forskningsråd)	avtale
Interkommunalt samarbeid (IS) KL §§ 27/28	
Telemarkskanalen regionpark	33 %
Telemarksbiblioteket	67 %
Konsesjonskraftstyret	Avtale
Telemark interkommunale næringsfond (TIN)	64 %
Interkommunale selskap (IKS)	
Telemark kommunerevisjon IKS	20,87 %
Telemark kontrollutvalgssekretariat IKS	18,50 %
Interkommunalt arkiv for Buskerud Vestfold og Telemark	3,52 %
Vest-Telemark ped.psyk.tj. PPT IKS	12 %
GEA Norvegica Geopark IKS	34,40 %
Tannhelsetjenestens kompetansesenter sør IKS	20 %
Brevik Fergeselskap IKS	50 %
Kragerø Fjordbåtselskap IKS	50 %
VIGO IKS	5 %
Aksjeselskap (AS)	
Vestviken Kollektivtrafikk AS	33,33 %
BTV-investeringsfond AS	1,98 %
Skien Dalen Skipsselskap AS	26,87 %
E134 Haukelivegen AS	2,78 %
Telemark og Vestfold Regionteater AS	33,33 %
Rehabiliteringssenteret AIR AS	0,72 %
Raulandsakademiet - Rauland Vandrehjem	1,39 %
Midt-Telemark Næringsutvikling AS	1,00 %
Vegfinans AS (E134 og Rv36 Telemark AS, E18 Telemark AS)	16,67 %
Bypakke Grenland AS	50 %
Interoperabilitetstjenester AS (IO AS) Ruter AS	1,56 %
Industriinkubatoren Proventia AS	6,98 %
Annet	
Innovasjon Norge	2,58 %
Telemark utviklingsfond (TUF)	
Opplæringskontoret for offentlig sektor (OKOS)	
KLP (Egenkapitalinnskudd)	25,7 mill. kr
Skien Boligbyggelag	2 andeler
Eidanger Boligbyggelag	10 andeler

Endringene i Telemark fylkeskommunes eierskap i 2014 er først og fremst at Kragerø Fjordbåtselskap AS er oppløst, og driften overført til Kragerø Fjordbåtselskap IKS. Det er ikke innbetalt innskudd i det nye interkommunale selskapet, men utbytte fra aksjeselskapet inngikk som ny kapital i det nye selskapet.

Telemark fylkeskommunes eiendoms-selskap FKF er vedtatt avviklet og ble innlemmet i Telemark fylkeskommune fra 01.01.2015.

Vekst i Grenland AS er også oppløst og overført til nytt interkommunalt selskap. Telemark fylkeskommune er ikke deltaker i det nye selskapet, som nå

er et rent IKS med de seks Grenlands-kommunene som deltakere.

Fylkeskommunen har solgt en liten aksjepost i Telemark Byggtjeneste AS.

Fylkeskommunen er deltaker og samarbeidspartner i flere øvrige selskapskonstellasjoner, og er aktiv både som partner og med styremedlemmer i flere stiftelser.

Tabell 51: Virksomheter fylkeskommunen deltar eller har interesser i

Virksomheter

Samvirkeforetak (BA/AL)

Telemarksreiser AL
Biblioteksentralen AL
Norsk Kjøtt BA
Nortura

Stiftelser (ikke eierskap)

Stiftelsen Tel-Tek
Stiftelsen Telemarksforskning
Stiftelsen Geneticium
Stiftelsen Rjukanbanen
Stiftelsen Sauherad Samfunn

Fremtidsutsikter

Tjenesteområdene har vist god økonomistyring gjennom året, og det er bare areal og transport og videregående opplæring som har merforbruk i forhold til budsjett. Det er videregående opplæring som har størst merforbruk på 12,7 millioner kroner. Skolene står overfor store utfordringer knyttet til nedgang i antall 16-18 åringer og reduserte økonomiske rammer. God budsjettstyring vil bli en kritisk faktor for å tilpasse driften til reduserte rammer i årene fremover.

Totalt sett er utviklingen i fylkeskommunens økonomi bekymringsfull. Et netto driftsresultat under 4 prosent sikrer ikke økonomisk balanse. Disposisjonsfondet er i sin helhet disponert gjennom politiske vedtak og lånegjelden er svært høy. Til sammen innebærer dette begrenset økonomisk handlefrihet i fremtiden.

Økonomien er blitt betydelig dårligere siden statsbudsjettet for 2015 ble vedtatt. Så vel Statistisk sentralbyrå (SSB) som Norges Bank har nedjustert sine prognoser. Fortsatt svakere vekst vil medføre lavere skatteinntekter enn det som er lagt til grunn i statsbudsjettet. Skatteåret 2015 har allerede startet med en skattesvikt. Også befolkningsveksten i Telemark er svakere enn prognosen fra SSB som er lagt til grunn i MoB 2015-2018. I tillegg til dette vil omlegging av fylkeskommunens inntektssystem medføre reduksjon i rammetilskuddet. Dette innebærer at fylkeskommunen kan vente seg lavere inntekter i fremtiden.

I MoB 2015-2018 er det lagt inn betydelige innsparinger for å rette opp ubalansen i økonomien. I LTP 2016-2019 vil ytterligere tiltak bli vurdert.

Kommunereformarbeidet innebærer en særlig utfordring for fylkeskommunene. I 2015 vil trolig oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene bli nærmere avklart. Det kan få konsekvenser for fylkeskommunale oppgaver. Samtidig vil en ny kommunestruktur innebære at fylkeskommunen må innrette seg mot nye aktører og samarbeidspartnere. Det er derfor viktig at fylkeskommunen følger de pågående prosessene tett for å være best mulig forberedt på de endringene som måtte komme.

Telemark fylkeskommune

www.telemark.no

Postadresse:
Postboks 2844
3702 Skien

Besøksadresse:
Fylkesbakken 6
3715 Skien

Sentralbord:
35 91 70 00